WARSZAWA KONTRA BRUKSELA s. 18
PATRON WYGNAŃCÓW s. 38
WALKA NA ŚMIERĆ I ŻYCIE s. 36
ROZBUCHANE ELITY s. 20

31.10.2021
nr 44 (835)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

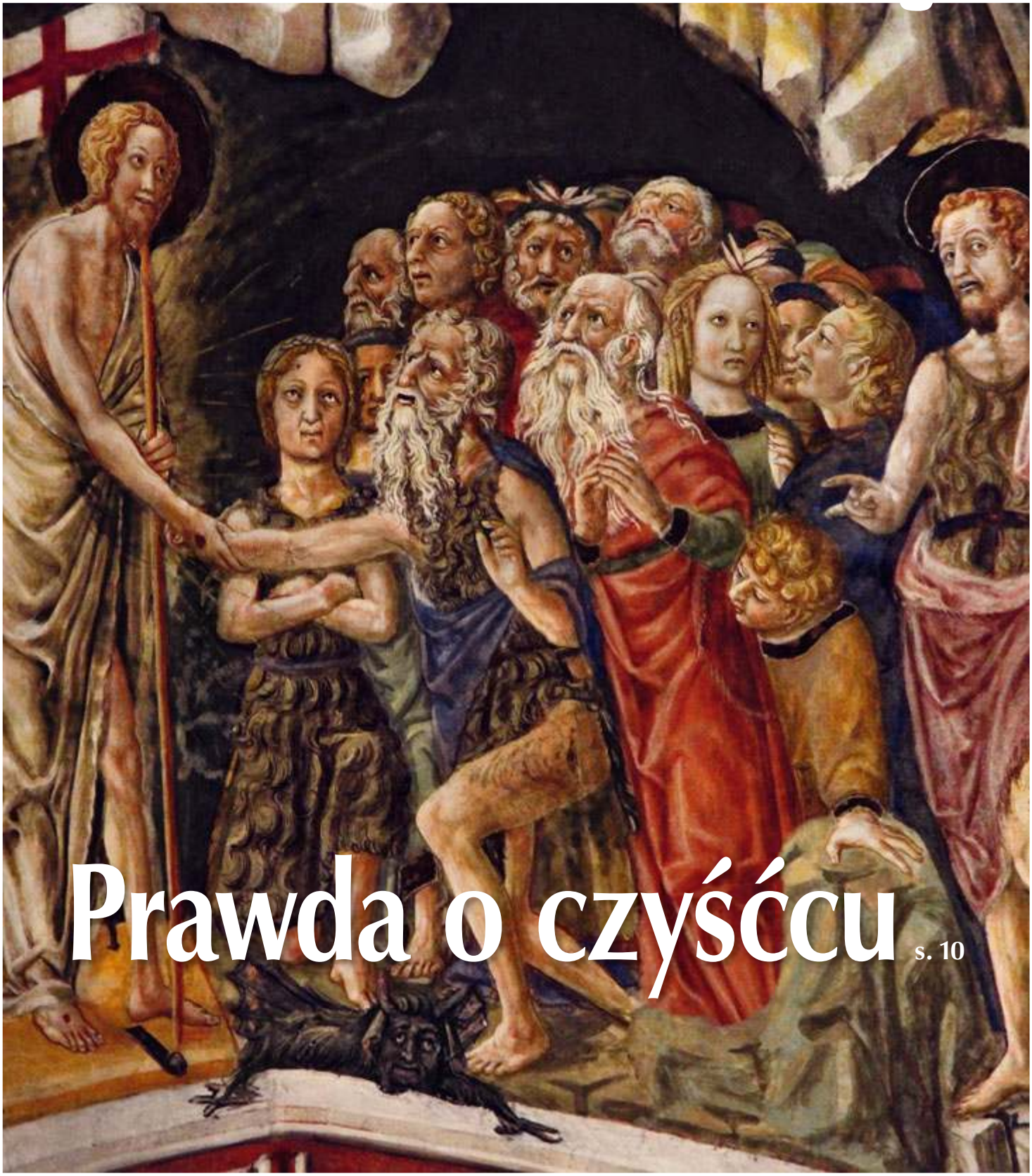

Prawda o czyśćcu

s. 10

RODZINA RODZINIE

Polskie rodziny
potrzebującym rodzinom na całym świecie

Program Rodzina Rodzinie jest odpowiedzią na dramatyczną sytuację rodzin poszkodowanych w konfliktach zbrojnych i kryzysach humanitarnych. Realizowany jest w formie bezpośredniej pomocy rodzinom poprzez jednorazowe lub comiesięczne wsparcie finansowe.

4 lata istnienia programu

10 tys. podopiecznych

20 tys. darczyńców

58 mln zł przekazane

Nowa edycja programu – nowe kierunki pomocy:

Syria
10 lat wojny

Wojna w Syrii trwa już niemal 10 lat i powoli staje się „konfliktem zapomnianym". Syryjskie rodziny dziś bardziej niż kiedykolwiek czekają na Twoje wsparcie. Dołącz do grona tysięcy darczyńców i odmień los potrzebujących.

Strefa Gazy
wieloletni konflikt

Strefa Gazy jest domem dla prawie 2 milionów osób. Niemal co druga z nich potrzebuje dziś pomocy humanitarnej. 80% mieszkańców Strefy Gazy żyje poniżej poziomu biedy, a 97% wody jest niezdatna do spożycia.

Irak
walka o normalność

Wieloletnia wojna w regionie doprowadziła do destabilizacji w Iraku. Rodziny – szczególnie mieszkających na północy kraju chrześcijan i jezydów – do dziś borykają się z konsekwencjami tragicznych wydarzeń.

Liban
powrót do domu

4 sierpnia 2020 r. w bejruckim porcie miał miejsce potężny wybuch chemikaliów, który pozostawił tysiące osób bez dachu nad głową i zniszczył wiele miejsc pracy. Wspierając libańskie rodziny pomagasz im powrócić do normalności.

caritas

Wspomóż na **rodzinarodzinie.caritas.pl**

ks. Henryk Zieliński

Szczególna wspólnota

Szczęśliwie w tym roku cmentarze w uroczystość Wszystkich Świętych i w Dzień Zaduszny najprawdopodobniej będą otwarte. To, co przeżyliśmy przed rokiem, niech pozostanie tylko bolesnym wspomnieniem i wyzwaniem: Zróbmy, co tylko można, żeby się już nie powtórzyło.

Nawiedzanie cmentarzy z czysto ludzkiego względu jest szkołą życiowej mądrości, podtrzymywania społecznych więzów i umacniania własnej tożsamości. Zatrzymanie się nad grobami najbliższych, zwłaszcza w jesiennej scenerii, uświadamia nam naszą przemijalność i każe roztropnie podchodzić do czasu, który nam jeszcze pozostał. Wszystko, co doczesne, kiedyś przecież się skończy. Dobitnie wyraża to napis na jednym z grobów na warszawskich Powązkach Wojskowych: „Byłem tym, kim ty jesteś. Będziesz tym, kim ja jestem". Trzeba o tej prawdzie pamiętać.

Stawanie nad grobami swoich przodków i krewnych to również powrót do własnych korzeni, do tego, z czego wyrastamy, do naszych tradycji rodzinnych i narodowych. W ten sposób odkrywamy i budujemy własną tożsamość, uświadamiamy sobie, że jesteśmy jakimś ogniwem w łańcuchu ludzkich istnień, bazujemy na pracy, cierpieniach i ofierze tych, którzy byli przed nami. Takich jak my, korzystających z dziedzictwa tych samych przodków, jest więcej. Stanowimy z nimi wspólnotę, bo przodkowie jednoczą. Stąd cmentarze są często ostatnimi miejscami, gdzie chociaż raz do roku nad mogiłami przodków spotka się bliższa i dalsza rodzina, gdzie dokonuje się jakiś symboliczny powrót do wspólnoty.

Dotyczy to również symbolicznego powrotu do wspólnoty narodowej i do narodowej tożsamości, zwłaszcza gdy zatrzymujemy się nad mogiłami tych, którzy w obronie naszej ojczyzny oddali swoje życie albo oddali jej inne ważne usługi. Dlatego narodową tożsamość umacniamy, wracając także do dziedzictwa Chopina, Moniuszki, Słowackiego, Mickiewicza, Sienkiewicza, Kossak-Szczuckiej i wszystkich, którzy tworzyli polską kulturę i siłę polskiego ducha. „Ojczyzna to ziemia i groby" – to zdanie francuskiego marszałka Ferdinanda Focha wypisane przy wejściu na cmentarz na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem wskazuje, co mają wspólnego groby z patriotyzmem.

Ale dla nas nawiedzanie cmentarzy ma nade wszystko znaczenie religijne, dlatego łączymy je szczególnie z uroczystością Wszystkich Świętych i z Dniem Zadusznym. Wierzymy w życie po śmierci i powszechne zmartwychwstanie. Chrześcijaństwo podkreśla niezwykłą i nieprzemijającą godność każdej osoby ludzkiej. Dlatego tak bardzo jest dla nas ważne, żeby każdy zmarły miał swój grób, oznaczony jego imieniem i nazwiskiem – miejsce, gdzie będziemy szczególnie go wspominać, za niego się modlić, a jeśli trzeba, to również go opłakiwać. Brak takiego miejsca spersonalizowanej pamięci jest szczególną udręką dla rodzin, które nie znają miejsca pochówku swoich zmarłych. Przekonałem się o tym niedawno w czasie spotkania z rodzinami ofiar Obławy Augustowskiej.

Nad grobami uświadamiamy sobie również, że wśród tych, którzy od nas odeszli, jest wielu prawdziwie świętych, choć nie wyniesionych na ołtarze. Powołanie do świętości ma bowiem w chrześcijaństwie wymiar powszechny. Łaski koniecznej do własnego uświęcenia Bóg nikomu nie skąpi. Nas też to dotyczy. Stąd w groby chrześcijan, podobnie jak w ich życie wpisany jest Chrystusowy krzyż. Poczucie realizmu i doświadczenie własnej słabości podpowiadają nam jednak, że być może nie wszyscy w pełni współpracowali z Bożą łaską we własnym uświęceniu, choć mieli dobrą wolę. Zwłaszcza za nich modlimy się w pierwszych dniach listopada i za nich ofiarujemy odpusty, aby choć tak ich wspomóc w pośmiertnej już drodze do nieba.

Miłosierdzie Boga, gotowego przebaczyć nam wszelkie grzechy, za które żałujemy, nie przekreśla Jego sprawiedliwości. Dlatego Kościół, odpuszczając w imię Chrystusa grzechy, przypomina równocześnie o obowiązku zadośćuczynienia za nie Bogu i bliźniemu. Z tym ostatnim mogą być czasem problemy z powodu rodzaju grzechu (np. jak zadośćuczynić nienarodzonemu dziecku za aborcję), z braku czasu (gdy spowiedź jest na łożu śmierci) i z wielu innych przyczyn. Ludzie, którzy umarli pojednani z Bogiem, ale nie naprawili doczesnych skutków swoich grzechów, doświadczają czyśćca. Możemy i powinniśmy w tych dniach szczególnie im pomagać naszymi modlitwami i odpustami. Może i nam ktoś kiedyś w ten sposób przyjdzie z pomocą? Modlitwa za zmarłych to również wyraz szczególnej z nimi wspólnoty.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

31.10.2021 idziemy w numerze:

TEMAT TYGODNIA

Ks. prof. Tatar: Cmentarz miejscem modlitwy **s. 4**

Ci, którzy odeszli **s. 8**

Ks. dr Nowaczek: Prawda o czyśćcu **s. 10**

fot. xhz

Sztuka oswajania śmierci, jak radzić sobie z odejściem bliskich **s. 12**

Polacy na Campo Teutonico, małym cmentarzu w Watykanie **s. 34**

NA CZASIE

Łukasz Warzecha: Warszawa kontra Bruksela – wystąpienie premiera w PE **s. 18**

Prof. Dadak: Rozbuchane elity **s. 20**

Walka na śmierć i życie – demografia w Hiszpanii **s. 36**

Wielka gra zakończona – podsumowanie Konkursu Chopinowskiego **s. 54**

NASZE SPRAWY

Wirus RSV u dzieci **s. 43**

Świadczenia pielęgnacyjne **s. 44**

MOJA WIARA

Św. Józef, Patron wygnańców **s. 38**

Prymicje wśród „Królów--Duchów" **s. 42**

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl. E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

fot. Patryk Lubryczyński

Cmentarz miejscem modlitwy

Z ks. prof. **Markiem Tatarem**, prodziekanem Wydziału Teologicznego i kierownikiem Katedry Mistyki Chrześcijańskiej na UKSW w Warszawie, rozmawia Patryk Lubryczyński

Jaki sens duchowy ma uroczystość Wszystkich Świętych i wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych?

Uroczystość Wszystkich Świętych jest radosnym dniem. Kościół oddaje cześć wszystkim osobom, które osiągnęły stan szczęśliwości w niebie. Wynosi na ołtarze ludzi, w których objawiła się świętość Boga. Jednak nadzieja chrześcijańska bardzo silnie przenika świadomość Ludu Bożego, pozwalając wierzyć, że jest więcej „anonimowych świętych", którzy osiągnęli zbawienie bez oficjalnego ogłoszenia tego faktu. Proszę zauważyć, że w Credo wyznajemy prawdę o obcowaniu świętych. W życiu Kościoła uczestniczą nie tylko wierni, którzy żyją aktualnie na ziemi, ale również Kościół będący wspólnotą świętych w niebie.

Natomiast wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych jest dniem poświęconym modlitwie w intencji osiągnięcia zbawienia wszystkich wierzących w Chrystusa, którzy odeszli ze świata. Z jednej strony istotny jest aspekt nadprzyrodzony tych dni, nawet wbrew mentalności tymczasowości obecnej we współczesnej kulturze, a z drugiej strony aspekt doczesny, czyli uświadomienie sobie stanu naszego życia i powołania.

Czy możemy modlić się za wstawiennictwem osób nieogłoszonych świętymi?

Trudno jednoznacznie powiedzieć, na ile taka modlitwa jest skuteczna. Na pewno jest to żywa pamięć, w której obecne jest przekonanie danej osoby, że człowiek, którego kochamy, jest zbawiony i święty. Nie wolno mylić tego faktu z kultem przodków. Generalnie korzystamy ze wstawiennictwa ogłoszonych świętych i błogosławionych, których Kościół podał nam jako przykład do naśladowania. Poprzez dekrety beatyfikacyjne i kanonizacyjne wierni zyskują pewność, na mocy autorytetu Magisterium Kościoła, że konkretne osoby przeżywają uszczęśliwiające widzenie Boga twarzą w twarz.

Z jakiego powodu ważne jest odwiedzanie cmentarzy?

Idziemy na cmentarz nie tylko z powodu sentymentów, pamięci o zmarłych lub by przywoływać wspomnienia. Dla człowieka wierzącego cmentarz i grób jest przejawem rzeczywistości eschatologicznej i nadprzyrodzonej, miejscem szczególnej modlitwy, która wyraża naszą troskę o zbawienie najbliższych. Nawiedzając cmentarz, wyznajemy wiarę w zasadniczy cel życia człowieka, jakim jest osiągnięcie przez każdego z nas świętości. Dlatego dobrze nie ograniczać przesłania tych dni do sentymentalnych uczuć.

Kościół zachęca do pogrzebu w trumnie, gdyż chrześcijaństwo odnosi się z szacunkiem do ludzkiego ciała, przeznaczonego do zmartwychwstania.

A co daje fizyczna obecność przy grobach, skoro możemy pomodlić się za bliskich w kościele?

Czas spędzony na modlitwie przy grobie bliskiej osoby ma nam przypomnieć o przemijalności życia. Myślę, że to żywe doświadczenie fizycznej obecności na cmentarzu jest bardzo potrzebne w świecie, który bardzo się stechnicyzował, zmechanizował i nabrał cech wielowymiarowego materializmu. Człowiek żyjący w zachodniej cywilizacji żyje dniem dzisiejszym, jakby nie było nic po drugiej stronie rzeczywistości.

Dlaczego nie powinniśmy zapominać o Mszy świętej w uroczystość Wszystkich Świętych?

Uroczystość Wszystkich Świętych należy do świąt nakazanych. W ten sposób realizujemy treść trzeciego przykazania Bożego, a przykazanie kościelne precyzuje: „w niedziele i święta nakazane uczestniczyć we Mszy świętej i powstrzymać się od prac niekoniecznych". Świadomy i dobrowolny brak uczestnictwa we Mszy świętej tego dnia zaciąga grzech ciężki. Eucharystia jest szczytem życia chrześcijańskiego, środkiem uświęcającym nas w pielgrzymce do życia wiecznego i najpełniejszą modlitwą za naszych zmarłych. Wielu wiernych oprócz tradycyjnych Mszy świętych „wypominkowych" spełnia w ciągu roku uczynki miłosierdzia, prosząc o Eucharystię w intencji bliskich, którzy odeszli do wieczności. Jedną z części Mszy świętej jest Modlitwa Eucharystyczna, w której wspominamy świętych i błogosławionych.

Z czego wynika stanowisko Kościoła katolickiego, który dopuszcza kremację zwłok, choć jej nie zaleca?

Kościół zabraniał kremacji w epoce oświecenia, wówczas kiedy to był świadomy akt niewiary w istnienie świata nadprzyrodzonego i zmartwychwstanie Jezusa. Dziś kremacja jest uznana przez Kościół katolicki, ale z zastrzeżeniem, że podczas pogrzebu wnosimy doczesne szczątki do świątyni. Kościół zachęca do pogrzebu zwłok w trumnie, ponieważ chrześcijaństwo od początku istnienia z szacunkiem odnosiło się do ludzkiego ciała, które jest przeznaczone do zmartwychwstania. Już na ziemi życie każdej osoby ma charakter nadprzyrodzony, stąd człowiek uświęca się w sposób integralny zarówno przez duszę, jak i ciało. Wierzymy, że w czasie paruzji – przyjścia Jezusa na końcu czasów – mocą Bożą zmartwychwstaniemy z naszymi ciałami, w przedziwny sposób duchowo przemienionymi i nieśmiertelnymi.

fot. episkopat.pl

Trzeba czytać papieża

Trzecia grupa biskupów zakończyła wizytę ad limina Apostolorum w Rzymie. W jej skład weszli przedstawiciele metropolii: częstochowskiej, gnieźnieńskiej, łódzkiej oraz warszawskiej, a także Ordynariatu Polowego i Kościoła greckokatolickiego. Hierarchowie odwiedzili 22 watykańskie dykasterie. W czasie niemal trzygodzinnego spotkania z Franciszkiem, które miało miejsce w czwartek 21 października, poruszono m.in. temat trwającego synodu. Ojciec Święty zastrzegł, że na pewno zapoczątkowany proces synodalny nie będzie czymś doskonałym i nie może też być czymś takim jak niemiecka droga synodalna. Ma to być przede wszystkim słuchanie Ludu Bożego z założeniem, że bohaterem synodu jest Duch Święty.

Biskupi mówili również na temat niezrozumienia papieskiego nauczania, także w Polsce. Ojciec Święty zwrócił uwagę, że wynika to przede wszystkim z braku znajomości jego nauczania, nieczytania jego tekstów ze zrozumieniem. Często bowiem bazuje się na interpretacjach i komentarzach medialnych zamiast na osobistej lekturze papieskich tekstów.

W czasie rozmowy o nadużyciach seksualnych duchownych wobec nieletnich papież wielokrotnie podkreślał, że jest to straszne, ogólnoświatowe zjawisko i nie jest ono jakąś domeną Kościoła czy duchownych. Według statystyk ONZ 3 proc. nadużyć wobec nieletnich w skali świata zostało popełnionych przez ludzi Kościoła. Przy czym Franciszek zastrzegł, że nawet 1 promil jest czymś niedopuszczalnym, bolesnym i wołającym o pomstę do nieba.

W poniedziałek 25 października wizytę rozpoczęła ostatnia grupa polskich biskupów, z metropolii krakowskiej i katowickiej./RV.KAI/**bs**

Apel na święta

W ostatnim czasie wzrasta liczba zakażeń koronawirusem w Polsce i na świecie. – W kontekście zbliżającej się uroczystości Wszystkich Świętych kolejny raz zwracam się z gorącym apelem do wszystkich ludzi dobrej woli o przestrzeganie norm i zasad sanitarnych, zwłaszcza o noszenie maseczek ochronnych w przestrzeniach zamkniętych – napisał w komunikacie abp Stanisław Gądecki.

Przewodniczący Episkopatu podkreślił, że chociaż życie społeczne i gospodarcze zdaje się toczyć w zwyczajnym rytmie, należy pamiętać, że trwa walka z epidemią. „Dlatego właśnie cały czas należy wykazywać się determinacją i konsekwencją w przestrzeganiu zaleceń sanitarnych”. i

Krzysztof Ziemiec

Bohaterowie Kościoła

Jan Macha, Stanisław Suchowolec czy Jerzy Popiełuszko. Co łączy te nazwiska? Wszyscy są tzw. kapłanami niezłomnymi. Wszyscy zapłacili najwyższą cenę za wiarę i oddanie Bogu.

Jan Macha – ksiądz z powołania, ale także utalentowany sportowiec, w czasie wojny związany z ruchem oporu. I właśnie za tę działalność był śledzony, zadenuncjowany, osadzony w więzieniu, męczony i wreszcie stracony przez Niemców pod gilotyną. Jego ciało prawdopodobnie zostało spalone w Auschwitz, dlatego nie ma swojego grobu. Tuż przed śmiercią napisał: „Dziękuję za dotychczasowe modlitwy i proszę też nie zapominać o mnie w przyszłości. Pogrzebu mieć nie mogę, ale urządźcie mi na cmentarzu cichy zakątek, żeby od czasu do czasu ktoś o mnie wspomniał i zmówił za mnie «Ojcze nasz». (…) Pozostało mi bardzo mało czasu. Może jeszcze jakie trzy godziny, a więc do widzenia! Pozostańcie z Bogiem. Módlcie się za waszego Hanika”.

Ks. Stanisław Suchowolec – kapelan białostockiej Solidarności. Zginął 30 stycznia 1989 r., a więc niecałe pół roku przed słynnymi wyborami 4 czerwca i tuż przed rozpoczęciem obrad okrągłego stołu. Zatruł się czadem w swoim mieszkaniu. O tym, że to morderstwo, a w sprawę zamieszane było SB, opinia publiczna dowiedziała się dopiero w 1991 r. Ks. Suchowolec przyjaźnił się z innym męczennikiem – ks. Jerzym Popiełuszką. Darzyli się nawzajem dużym zaufaniem. Ks. Popiełuszko powiedział kiedyś do matki: „Mamo, nie martw się, bo gdyby, nie daj Boże, coś mi się stało, to przecież Staszek mnie zastąpi”.

Zabójstwo ks. Suchowolca nastąpiło dziewięć dni po śmierci ks. Stanisława Niedzielaka. Oficjalną przyczyną zgonu sędziwego warszawskiego kapłana był upadek, który doprowadził do złamania karku. Uraz księdza, znanego z powiązań z opozycją, był charakterystyczny dla ciosu karate. Na początku lipca 1989 r. w niejasnych okolicznościach zginął też ks. Sylwester Zych, którego zwłoki znaleziono na dworcu PKS w Krynicy Morskiej. Ta cała seria zabójstw księży najprawdopodobniej była dziełem Służby Bezpieczeństwa, dążącej do obalenia ustaleń dokonanych przez władze komunistyczne, część opozycji i środowisko kościelne w 1989 r.

Pamiętajmy w te dni także o wielu zmarłych bezimiennych, zapomnianych kapłanach.

Księży męczenników Kościół w Polsce ma w swojej historii znacznie więcej. To nie tylko okres PRL, II wojny światowej, ale także czasy zsyłek na Sybir czy germanizacji polskich ziem pod zaborami. A kto wie, patrząc na dzisiejszy świat, ilu dołączy do nich w przyszłości?

W dniu Wszystkich Świętych i w Zaduszki, odwiedzając groby bliskich, czasem natkniemy się na groby takich bohaterów Kościoła. Ale pamiętajmy w te dni także o wielu bezimiennych księżach, leżących w zbiorowych mogiłach, albo tych zapomnianych, bo nie mających już bliskich, czasem anonimowych, a równie oddanych swoim parafianom, Bogu i Polsce. Bez nich nie byłoby nas…

Zapalmy im świeczkę, zmówmy zdrowaśkę. Pokażmy to dzieciom czy wnukom – ten moment zostanie w nich na całe życie. Tak stało się ze mną, gdy jako smyk wraz z moimi babciami odwiedzałem warszawskie Powązki.

Autor jest dziennikarzem TVP

W SKRÓCIE

■ **W Dzień Zaduszny.** W dniu liturgicznego wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych, 2 listopada, papież Franciszek odprawi Mszę świętą na Francuskim Cmentarzu Wojskowym w Rzymie. Spoczywają na nim francuscy żołnierze polegli w czasie kampanii włoskiej podczas II wojny światowej, w latach 1943–1945.

■ **Ubóstwo w Hiszpanii.** Ponad jedna czwarta Hiszpanów (26,4 proc.), tj. 12,5 mln osób, jest zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a 9,5 proc. ludności, tj. 4,5 mln osób, żyje w skrajnym ubóstwie – wynika z raportu hiszpańskiego oddziału Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu za 2020 r.

■ **Patriarcha Bartłomiej w USA.** Patriarcha konstantynopolski Bartłomiej rozpoczął dwunastodniową wizytę w Stanach Zjednoczonych. Jej program przewiduje m.in. spotkanie gościa z prezydentem Joe Bidenem, odebranie doktoratu honorowego na katolickim uniwersytecie Notre Dame i reorganizację struktur prawosławnego arcybiskupstwa Ameryki.

■ **Nakaz aresztowania Azarowa.** Sąd w Kijowie zaocznie wydał nakaz aresztowania byłego ukraińskiego premiera Mykoły Azarowa, podejrzanego o zdradę stanu. Azarow był premierem za czasów prezydenta Wiktora Janukowycza.

■ **Ogromne zniszczenia.** W ciągu miesiąca od rozpoczęcia erupcji wulkanu Cumbre Vieja na kanaryjskiej wyspie La Palma lawa zniszczyła ponad 2 tys. budynków.

■ **Miliarder zabójcą?** Policja stanowa Nowego Jorku oskarża 78-letniego multimilionera Roberta Dursta o zamordowanie w 1982 r. swojej żony, której ciała nigdy nie odnaleziono. Przysięgli zdecydują teraz, czy skazanemu już na dożywocie za inne morderstwo mężczyźnie zostaną postawione zarzuty.

■ **Żądają okupu.** Zbrojny gang z Haiti, który uprowadził 17 misjonarzy i członków ich rodzin – 16 Amerykanów i Kanadyjczyka – zażądał za ich uwolnienie 17 mln dol. Rząd USA zaleca swym obywatelom unikanie podróży do tego kraju, podkreślając, że Amerykanie są tam „regularnie ofiarami porwań".

■ **Nagroda za sankcje?** Dotychczasowy komisarz polityczny w Sinciangu Wang Junzheng, obłożony przez Zachód sankcjami w związku z traktowaniem mniejszości muzułmańskich, awansował na szefa Komunistycznej Partii Chin w Tybecie.

W OBRONIE KOPALNI

fot. PAP/EPA/Julien Warnand

Nie pozwolimy na zamknięcie tysięcy miejsc pracy i pozbawienie energii elektrycznej milionów Polaków – mówił podczas protestu przed siedzibą Trybunału Sprawiedliwości UE w Luksemburgu szef NSZZ „Solidarność" Piotr Duda, odnosząc się do decyzji TSUE w sprawie kopalni węgla brunatnego Turów. W proteście uczestniczyło 2 tys. związkowców w odpowiedzi na decyzję Trybunału Sprawiedliwości UE, który w maju – odpowiadając na wniosek Czech – nakazał natychmiastowe wstrzymanie wydobycia w kopalni węgla brunatnego Turów.

APEL W SPRAWIE EMIGRANTÓW

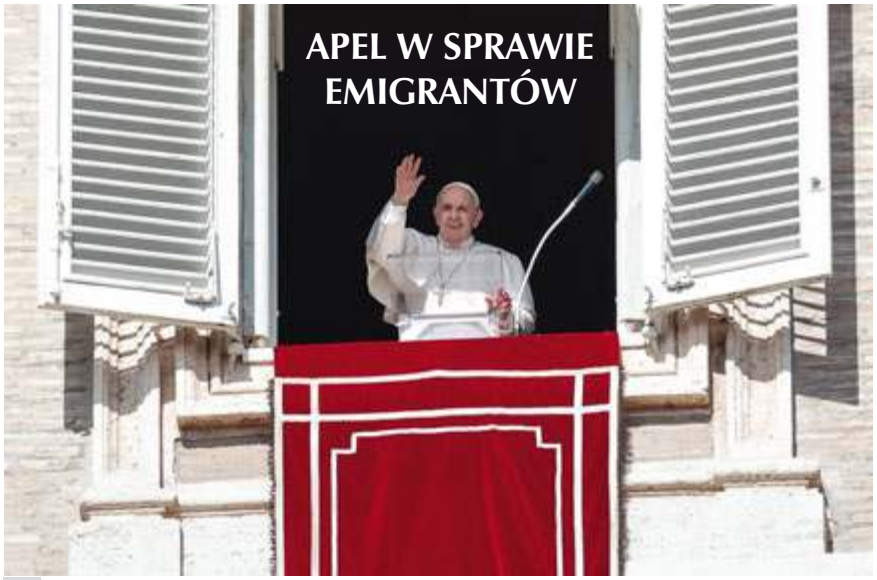
fot. PAP/EPA/Giuseppe Lami

Papież Franciszek ponownie wstawił się za migrantami i uchodźcami przebywającymi w Libii. – Nigdy o was nie zapomnę. Słyszę wasze wołania i modlę się za was – zapewnił 24 października po modlitwie „Anioł Pański" na placu św. Piotra w Watykanie. Wskazał, że „tak wielu tych mężczyzn, kobiet i dzieci doświadcza nieludzkiej przemocy". – Po raz kolejny proszę wspólnotę międzynarodową, by dotrzymała obietnic znalezienia wspólnych, konkretnych i trwałych rozwiązań w zarządzaniu przepływem migrantów w Libii i na całym obszarze Morza Śródziemnego. Jak bardzo cierpią ci, którzy zostali zawróceni! Tam są prawdziwe obozy. Trzeba położyć kres powrotowi migrantów do krajów, które nie są bezpieczne, i dać pierwszeństwo ratowaniu ludzkiego życia – zaapelował papież. Podkreślił, że zamiast aresztować migrantów, trzeba im zapewnić godne warunki życia, uregulowane drogi migracyjne i dostęp do procedur azylowych. Poprosił też zgromadzonych o modlitwę w ich intencji.

NOWE BŁOGOSŁAWIONE

fot. archiwum

Wczoraj w Brescii została beatyfikowana siostra Łucja od Niepokalanej, zakonnica ze Zgromadzenia Służebnic Miłości. Ta delikatna i serdeczna kobieta zmarła w 1954 r. w wieku 45 lat, po życiu spędzonym w służbie innym, także wtedy, gdy choroba osłabiła jej ciało, ale nie ducha.

fot. archiwum

A dziś w Rimini beatyfikowana jest młoda Sandra Sabattini, studentka medycyny, która zginęła w wypadku samochodowym w wieku 22 lat. Radosna dziewczyna, ożywiona wielką miłością i codzienną modlitwą, z entuzjazmem poświęciła się służbie najsłabszym, na wzór charyzmatu sługi Bożego księdza Oreste Benzi. Brawa dla tych dwóch błogosławionych. Wszyscy razem! – powiedział papież Franciszek w niedzielę 24 października na placu św. Piotra.

fot. PAP/Radek Pietruszka

PREZYDENT NA LITWIE

Relacje między Polską a Litwą są szczególne; nigdy nie będziemy po prostu sąsiadami, jesteśmy braćmi – mówił w Wilnie prezydent Andrzej Duda. Zaznaczył przy tym, że polsko-litewska historia miała też momenty trudne i często niezrozumiałe. Prezydenci Polski i Litwy Andrzej Duda i Gitanas Nauseda wzięli udział w uroczystym posiedzeniu litewskiego sejmu z okazji 230-lecia Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów. Prezydent złożył kwiaty w kaplicy Powstańców Styczniowych na cmentarzu Na Rossie w Wilnie (na zdjęciu).

W 65. ROCZNICĘ REWOLUCJI

Dziesiątki tysięcy Węgrów zebrały się 23 października w Budapeszcie, by upamiętnić antysowieckie powstanie z 1956 r. oraz wyrazić poparcie dla premiera Viktora Orbana przed wyborami parlamentarnymi w 2022 r. W swoim przemówieniu Orban zarzucił UE i USA mieszanie się w sprawy jego kraju oraz wezwał swoich zwolenników do obrony tego, co osiągnął jego rząd przez ponad jedenaście lat u władzy. – Bruksela, podobnie jak w stosunku do Polaków, zwraca się do nas i traktuje nas tak, jakbyśmy byli wrogiem (…) w takim razie to jest ten moment, by zrozumieli, że nawet komuniści nie byli w stanie nas pokonać – powiedział premier Orban.

fot. PAP/EPA/Szilard Koszticsak

SUKCES WŁADZ KOLUMBII

Najbardziej poszukiwany handlarz narkotyków w Kolumbii, szef zajmującego się przemytem kokainy potężnego kartelu Clan del Golfo Dairo, 50-letni Antonio Usuga, został schwytany w północno-zachodniej części kraju – poinformował kolumbijski rząd. W akcji zatrzymania uczestniczyło ponad 500 członków kolumbijskich sił specjalnych. Jego aresztowanie to największy w ostatnich dziesięcioleciach cios rządu kolumbijskiego w zorganizowaną przestępczość w kraju. Za pomoc w schwytaniu Usugi Stany Zjednoczone oferowały nagrodę w wysokości 5 mln dol.

fot. PAP/EPA/Colombian Presidency

W SKRÓCIE

■ **Apel w sprawie Saakaszwilego.** Kilkudziesięciu polityków, w tym były prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko, były prezydent Łotwy Valdis Zatlers i były premier Szwecji Carl Bildt, zaapelowało do przewodniczących Rady Europejskiej, Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego o pomoc w uwolnieniu byłego prezydenta Gruzji Micheila Saakaszwilego.

■ **Zagrożenia dla Afrykanów.** Blisko 120 mln najbiedniejszych Afrykanów jest zagrożonych przez zmiany klimatu – wynika z raportu opublikowanego przez Światową Organizację Meteorologiczną.

■ **Dar dla Iranu.** Polska bezpłatnie przekazała Iranowi milion szczepionek przeciwko COVID-19. Darowizna ta jest wyrazem solidarności szczepionkowej z Irańczykami, z którymi łączą Polskę wielowiekowe dobre relacje.

■ **Ocaleli.** Samolot z 21 osobami na pokładzie rozbił się tuż po starcie z lotniska koło Houston w amerykańskim stanie Teksas. Żadna z osób nie odniosła obrażeń zagrażających życiu.

■ **Uciekają do Indii.** Odkąd w lutym junta wojskowa przejęła władzę w Birmie, tysiące mieszkańców z przygranicznych wiosek w obawie przed represjami uciekają do Indii.

■ **Surowe kary.** W Syrii wykonano karę śmierci na 24 osobach oskarżonych o spowodowanie pożarów lasów, które pustoszyły kraj we wrześniu i październiku zeszłego roku.

■ **Nowy premier Rumunii.** Emerytowany generał Nicolae Ciuca został desygnowany przez prezydenta Rumunii Klausa Iohannisa na premiera rządu tego kraju. Nominacja ma zakończyć trwający od miesiąca kryzys polityczny w Rumunii. Należący do Partii Narodowo-Liberalnej (PNL) 54-letni Ciuca od 2019 r. pełnił funkcję ministra obrony.

■ **Mniej gangów.** Brytyjska policja aresztowała 1468 osób i skonfiskowała 289 sztuk broni podczas tygodniowej operacji przeciw gangom narkotykowym działającym na prowincji. Według policji liczba takich gangów spadła w ciągu dwóch lat z ok. 2000 do ok. 600.

■ **Powodzie w Sudanie Południowym.** Osiem z dziesięciu stanów w Sudanie Południowym nawiedziły powodzie, dotykając ponad 700 tys. osób – poinformowała w piątek katarska telewizja Al-Dżazira za przedstawicielem Międzynarodowej Federacji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca (IFRC).

Serwis przygotowano na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Ci, którzy odeszli

I znowu mamy listopad. Rok minął jak z bicza strzelił, a pośród nas kolejnych kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt osób mniej. Tych znanych z pierwszych stron gazet i internetu, ale także tych znanych tylko swoim bliskim.

Każda śmierć boli, bo to normalne i ludzkie. Ale chrześcijanina nie może boleć aż do granic rozpaczy, bo przecież wierzymy, że prawdziwe życie zaczyna się dopiero po śmierci. Tutaj, na ziemi, to tylko pielgrzymka, „zbożny pobyt", jak śpiewamy w „Bogurodzicy". Jednakże strata lubianych, drogich nam czy wielkich autorytetów napawa smutkiem i tęsknotą za nimi.

Z całą pewnością jedną z takich wybitnych postaci, które odeszły w ostatnim roku, i to zaledwie niecałe trzy miesiące temu, był abp Henryk Hoser. Wspaniały biskup-pasterz, kapłan według Serca Jezusowego, oddany misjonarz, lekarz wrażliwy na potrzeby drugiego człowieka. Kościół w Polsce i Kościół powszechny już odczuwa jego brak.

Również świat kultury stracił wielką osobowość, kiedy pod koniec sierpnia odeszła najsłynniejsza polska sopranistka Teresa Żylis-Gara. Miłośnicy opery wiedzą, że bez niej na scenie operowej nie będzie już tak samo. Z kolei fani lżejszej muzyki nie wyobrażają sobie polskiej sceny muzycznej bez Krzysztofa Krawczyka, który odszedł w kwietniu.

Ale wielu z nas poniosło też straty osobiste, które dotykają jeszcze mocniej, bo z tymi osobami żyło się na co dzień lub regularnie spotykało. W mojej rodzinie pochowaliśmy w tym roku 31-letnią Anię, która przegrała walkę z rakiem, i 84-letnią Marię, którą wyniszczył alzheimer. Maria żyła pół wieku dłużej od Ani, która dopiero zaczynała swoje dorosłe życie w związku małżeńskim. Dlaczego odeszła tak młodo? To zbyteczne pytanie. Ważniejsze brzmi: czy była przygotowana na odejście? Bo to pytanie dotyczy każdego z nas. Nie każdemu z nas będzie dane – tak, dane – umrzeć w wyniku choroby, która da nam czas na przygotowanie się do śmierci. Dlatego to przygotowanie powinno trwać całe życie. Święci nie zostali świętymi tylko w wyniku heroicznej czy męczeńskiej śmierci. Oni przygotowywali się do niej przez całe swoje życie. Wszystko, co robili, czemu się poświęcali, podporządkowane było najważniejszemu celowi: zbawieniu duszy. Czy żyli bardzo krótko – jak św. Hiacynta i św. Franciszek, krótko – jak św. Stanisław Kostka czy bł. Pier Giorgio Frassati, czy dłużej – jak św. Maksymilian Kolbe, czy bardzo długo – jak św. Jan Paweł II czy Matka Teresa z Kalkuty. Długość życia nie ma tu znaczenia. Ważna jest jakość życia. Ale nie rozumiana we współczesnych kategoriach, czyli dobrostanu psycho-fizycznego, lecz w kategoriach nadprzyrodzonych: według stopnia zjednoczenia z Bogiem.

Przygotowanie do śmierci powinno trwać całe życie.

A zatem gdy już staniemy na cmentarzu, przy grobach naszych bliskich, zapalimy znicze, zmówimy za nich modlitwę, to pomyślmy o tym, co możemy jeszcze zrobić, aby lepiej przygotować się do przejścia na drugą stronę życia. I temu z pewnością sprzyja fizyczna, realna obecność na cmentarzu, a nie zapalenie wirtualnego znicza na jakimś profilu zmarłego czy na profilu cmentarza. Bo taką usługę coraz częściej udostępniają administratorzy nekropolii z uwagi na pandemię. Czy jednak wirtualny znicz jest w stanie obudzić w nas myśli o sensie i celu naszej ziemskiej wędrówki? Z pewnością nie. A na cmentarz można przecież udać się przez całą oktawę uroczystości Wszystkich Świętych i dodatkowo ofiarować odpust zupełny za duszę osoby zmarłej.

fot. utroja0/pixabay

Dekret o liturgii

Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała dekret wdrażający motu proprio papieża Franciszka „Magnum principium" z 2017 r. Dekret „Postquam Summus Pontifex" odnosi się do odpowiednich kompetencji biskupów i konferencji episkopatów w zakresie tłumaczenia tekstów liturgicznych.

Dokument przypomina, że ponieważ główną odpowiedzialność za przekłady liturgiczne ponoszą biskupi, poszczególne konferencje episkopatów muszą podjąć się tego zadania bezpośrednio. Kongregacja ds. Kultu Bożego jest wówczas odpowiedzialna za sprawdzenie (*recognitio*) i potwierdzenie (*confirmatio*) pracy biskupów.

Współpraca lokalnych episkopatów z kongregacją ma odbywać się w klimacie współpracy i dialogu. „To ogromna odpowiedzialność, ponieważ dzięki tym przekładom można głosić objawione słowo i wyrażać modlitwę Kościoła" – powiedział abp Arthur Roche, prefekt Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

Wspomagane samobójstwo

Do Izby Lordów brytyjskiego parlamentu trafił projekt ustawy „Assisted Dying". Zakłada zalegalizowanie wspomaganego samobójstwa dla osób nieuleczalnie chorych, którym pozostało mniej niż sześć miesięcy życia. „Celem współczującego społeczeństwa powinno być wspomaganie życia, a nie akceptacja samobójstwa" – stwierdzili liderzy trzech wspólnot wyznaniowych.

Kard. Vincent Nichols, katolicki prymas Anglii i Walii, anglikański arcybiskup Cantenbury Justin Welby i naczelny rabin Wielkiej Brytanii Ephraim Mirvis mówią o swoim „głębokim niepokoju" w związku z projektem ustawy o wspomaganym umieraniu. Trzej przywódcy religijni zwrócili uwagę na niebezpieczeństwa, jakie niosą ze sobą nowe przepisy.

Dariusz Kowalczyk SJ

Czyszczenie Kościoła

22 października było wspomnienie św. Jana Pawła II. Z tej okazji wypełzli w internecie brzydcy ludzie, którzy pisali o „obrońcy pedofilów”. Schemat się powtarza. Tzw. walka z pedofilią przypomina oczyszczanie życia społeczno-politycznego z agentów bezpieki. Kiedy próbowano przeprowadzić w Polsce lustrację, to zabulgotało w różnych szacownych środowiskach, m.in. wśród władzy sądowniczej, zasłużonych polityków, wykładowców akademickich, nauczycieli, dziennikarzy, biznesmenów, aktorów, twórców wszelakich i innych celebrytów. Z zatroskaniem o losy ojczyzny przekonywano, że lustracja to polowanie na czarownice, wyraz zoologicznej nienawiści, że przecież nie można ufać esbeckim papierom, że nie można oceniać z dzisiejszego punktu widzenia złożonych sytuacji z przeszłości, że wreszcie pewne środowiska (patrz: władza sądownicza) oczyszczą i zreformują się same. Profesor Geremek dumnie odmówił poddania się lustracji, a niezawodny w takich sprawach Parlament Europejski stanął w jego obronie. Inną jednak retorykę słyszeliśmy z prawa, z lewa i ze środka, kiedy chodziło o lustrowanie duchownych. Tu było oczywiste, że kler musi się zlustrować, a jedyne pytanie brzmiało: Dlaczego Kościół zwleka, dlaczego nie chce się oczyścić, a jak coś w tym kierunku robi, to dlaczego w sposób dalece niewystarczający? W rezultacie wyszło na to, że komuna to był taki system, z którym współpracowali przede wszystkim księża katoliccy, którzy teraz, w wolnej Polsce, nie chcą należycie za to odpokutować.

Walka z molestowaniem nieletnich, w tym z pedofilią, przebiega podobnie. Najlepszym przykładem panującej w tej kwestii obłudy jest sprawa abp. Wesołowskiego. Raptem świat, w tym prezydent i prokurator generalny Dominikany, zainteresował się losem dzieci w tym kraju. Reporterzy ruszyli do Ameryki Łacińskiej, aby nagrywać stosowne materiały do never ending story o abp. Wesołowskim. Ten jednak wziął i zmarł, i światła spektaklu zgasły. A przecież przed sprawą Wesołowskiego i po niej tysiące dzieci na Dominikanie prostytuowało się i nadal się prostytuuje. Wszak to jedno z miejsc, gdzie kwitnie turystyka seksualna. Tyle że mało kogo to obchodzi. Jak można było połączyć pedofilię z biskupem katolickim, to obchodziło, jak już nie można, to nie ma tematu. W takim razie o co w tym wszystkim chodzi? Bo przecież nie o bezpieczeństwo dzieci. Temat pedofilii w mediach pojawia się prawie wyłącznie w połączeniu z Kościołem. A im więcej bicia w Kościół, tym bardziej rośnie – nie tylko na Dominikanie – turystyka seksualna, wzrasta liczba stron pedofilskich w internecie, tym większe pieniądze krążą w diabolicznym handlu dziećmi, a ideologia gender/LGBT „kradnie” rodzicom dzieci, poddając je podstępnej seksualizacji. Tyle że ludziom wbito do głów, że pedofilia to Kościół.

Podejrzanymi o przestępstwa niech się zajmuje prokuratura. A Kościół niech skutecznie dba o jakość swych szeregów.

Gdyby ktoś zaproponował utworzenie jakiejś komisji, która zbadałaby przypadki przemocy, w tym molestowania seksualnego, w polskich szkołach od roku 1950, toby został wyśmiany i zaliczony do chorych nienawistników, który chce zniszczyć zasłużone polskie szkolnictwo i wprowadzić w nim chaos. A podobne komisje w odniesieniu do Kościoła, jak ostatnio we Francji, przechodzą. Co więcej, postuluje się, aby podobne komisje były w innych krajach. I mało kto zapyta, czy istnieje jakaś metodologia, która by pozwalała jakiejkolwiek komisji pretendować do uczciwego opisania sytuacji, które dotyczą setek tysięcy ludzi żyjących w ostatnich 70 latach. Jak raporty tego rodzaju komisji mają się do kultury prawnej w cywilizowanych krajach?

Wiem, wiem! Kościół nie powinien patrzeć na innych, ale sam dawać dobry przykład i pierwszy się oczyszczać. Tak! Ale czy w tym, co widzimy, rzeczywiście chodzi o oczyszczenie? Przecież każda nowa procedura, każda komisja, każdy zawieszony i ukarany ksiądz stają się okazją do nowych ataków pt. Nic nie robią, tylko zamiatają pod dywan. Bo tak naprawdę chodzi o gonienie króliczka lub okładanie stojącego w kącie chłopca do bicia. Duchowni nie mają żadnych przywilejów. Wręcz przeciwnie! A powinni być traktowani tak samo jak inni obywatele, w tym powinno być szanowane ich prawo do dobrego imienia i domniemanie niewinności. Podejrzanymi o przestępstwa niech się zajmuje policja, prokuratura, sądy. A Kościół niech skutecznie dba o jakość swych szeregów, ale bez kompleksów i naiwności. Pan Jezus nie miał kompleksu Judasza. A Paweł Apostoł nie przepraszał LGBT.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Podróże Franciszka

Papież Franciszek zapowiedział w wywiadzie dla argentyńskiej agencji informacyjnej Télam, że w grudniu pojedzie do Grecji i na Cypr. W przyszłym roku natomiast wybiera się po raz pierwszy do Oceanii.

Do Grecji i na Cypr papież uda się pod koniec pierwszego tygodnia grudnia. Szczegóły programu są w trakcie ustalania. Podróż może objąć także wyspę Lesbos, na której Franciszek był już w 2016 r., odwiedzając obóz uchodźców.

Papież dodał, że w 2022 r. zamierza „spłacić zaległe rachunki”, odwiedzając Oceanię, a konkretnie Papuę-Nową Gwineę i Timor Wschodni, dokąd wybierał się w 2020 r., jednak na przeszkodzie stanęła pandemia. Nie wykluczył również odwiedzenia niektórych krajów Europy i Afryki. – Przychodzą mi na myśl Kongo i Węgry – powiedział Franciszek, dodając jednak, że na razie nie podjęto przygotowań do tych podróży. i

Sprzątanie Rzymu

Do Bożego Narodzenia Rzym zostanie wysprzątany – obiecał nowy burmistrz Roberto Gualtieri tuż po objęciu urzędu. Jak podkreślił polityk centrolewicy, miasto „odrodzi się” po okresie pandemii.

Rozwiązanie dotkliwego kryzysu śmieciowego było jedną z obietnic wyborczych Gualtieriego, który zastąpił na stanowisku burmistrza powszechnie krytykowaną za nieudolność Virginię Raggi z Ruchu Pięciu Gwiazd. Plan Gualtieriego przewiduje zwiększenie segregacji odpadków do powyżej 50 proc. w ciągu pierwszych dwóch lat i utworzenie przedsiębiorstwa komunalnego w każdej dzielnicy. Należy jego zdaniem odejść od kontenerów na ulicach i zrealizować program odbioru odpadków spod drzwi domów. i

fot. Irena Świerdzewska

Prawda o czyśćcu

Z ks. dr. **Tomaszem Nowaczkiem**, prowincjałem Zgromadzenia Księży Marianów, rozmawia Irena Świerdzewska

Jak może wyglądać czyściec?

Należy unikać nadmiernych, zbyt dowolnych wyobrażeń. Pismo Święte i teologowie nie dają nam wystarczającego światła dla opisu rzeczywistości przyszłego życia po śmierci, w tym czyśćca. Mówi się jednak o nim jako o jednym ze stanów „pomiędzy" śmiercią chrześcijanina i powszechnym zmartwychwstaniem. Czyściec jest stanem, w jakim po śmierci znajduje się dusza, która nie wydoskonaliła się w praktykowaniu miłości.

Papież Benedykt XII w konstytucji „Benedictus Deus" (1336) naucza, że każdy wierzący i ochrzczony, który umarł w łasce uświęcającej, po indywidualnym sądzie, który następuje zaraz po śmierci, natychmiast dostępuje chwały oglądania Boga i wstępuje do wspólnoty świętych. Ten jednak, kto umarł w stanie grzechu śmiertelnego, otrzymuje wyrok potępiający. O tych, którzy umarli w łasce uświęcającej, ale potrzebują jeszcze oczyszczenia i odpokutowania grzechów, powiada, że dostępują oglądania Boga, ale dopiero po oczyszczeniu, co może implikować również jakieś czasowe trwanie tego procesu.

Czy czas doświadczania czyśćca, siła cierpienia są uzależnione od skali zła wyrządzonego na ziemi?

To dość radykalnie brzmiące sformułowanie. Między życiem obecnym i przyszłym zachodzi określona ciągłość. Miarą naszego uczestnictwa w chwale nieba jest miłość, jaką praktykujemy już na ziemi, a nie zło, jakiego się dopuściliśmy. Można wskazać wiele przykładów ludzi, którzy nie dokonali wielkiego zła, ale też niespecjalnie wykorzystywali okazje do czynienia jeszcze większego dobra. Są i tacy, którzy rozpoznawszy bezsens zła, natychmiast postanowili otworzyć się na miłość.

Czy każdy, kto zdąża do nieba, przechodzi czyściec?

Nie każdy przechodzi czyściec, a w każdym razie nie każdy musi go przechodzić. Katechizm Kościoła Katolickiego określa, że do nieba mogą iść ci, którzy umierają w łasce i przyjaźni z Bogiem oraz są doskonale oczyszczeni.

Jak to zrobić? Przede wszystkim korzystać z łaski, jaką otrzymujemy w sakramentach świętych, dbać o higienę zmysłów i serca, praktykować modlitwę – wspieraną lekturą i rozważaniem Pisma Świętego, medytacją męki Pańskiej, adoracją Najświętszego Sakramentu, odmawianiem różańca świętego; oddawać się innym pobożnym praktykom, a zwłaszcza czynnie kochać, świadczyć innym dobro, dawać jałmużnę, pamiętać o poście i pokucie. To sposoby na przejście przez oczyszczenie w czasie ziemskiego życia, a nie dopiero po śmierci.

W Katechizmie Kościoła Katolickiego czytamy, że „Każdy grzech, nawet powszedni, powoduje nieuporządkowane przywiązanie do stworzeń, które wymaga

Ks. dr Tomasz Nowaczek MIC – marianin, pracował jako duszpasterz młodzieży w Warszawie, a następnie jako proboszcz na terenie diecezji Augsburg. Był proboszczem warszawskiej parafii Matki Bożej z Lourdes, której świątynia jest sanktuarium chorych diecezji warszawsko-praskiej, rektorem Wyższego Seminarium Duchownego Księży Marianów w Lublinie. Od marca 2017 r. jest prowincjałem Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Marianów.

oczyszczenia, albo na ziemi, albo po śmierci w stanie nazwanym czyśćcem. Takie oczyszczenie uwalnia od tego, co nazywamy karą doczesną za grzech. (…) Nawrócenie, które pochodzi z żarliwej miłości, może doprowadzić do całkowitego oczyszczenia grzesznika, tak że nie pozostaje już żadna kara do odpokutowania" (KKK 1472). Zatem przyjęcie postawy nawrócenia w tym życiu to coś w rodzaju czyśćca na ziemi, czyli sposób na uniknięcie czyśćca po śmierci. Również Pismo Święte podpowiada możliwość uniknięcia czyśćca – kiedy budujemy na fundamencie, którym jest Chrystus (1 Kor 3, 11-15).

Czy świat ziemski i dusz czyśćcowych mają ze sobą kontakt?

Chrześcijanie żyjący na ziemi rozumieją siebie jako lud pielgrzymujący, pokutujący i będący w oczyszczeniu. Wyznajemy też wiarę w świętych obcowanie, tym samym wskazując na życie w chwale nieba, gdzie są błogosławieni i święci; wszyscy, którzy nauczyli się kochać tak jak Chrystus i wraz z Nim przeszli ze śmierci do życia. Prosimy ich o wstawiennictwo i pomoc. Żywimy także przekonanie płynące z wiary i Tradycji, że szczególnym miejscem oczyszczenia ze skazy grzechu i dojrzewania do pełni miłości jest czyściec. To naturalne przestrzenie życia Kościoła. One wzajemnie komunikują się ze sobą i nawzajem się wspierają. Eucharystia jest szczytem i źródłem tej kościelnej wspólnoty.

Jak możemy pomagać duszom w opuszczeniu czyśćca?

Z naszej strony aktem miłosierdzia świadczonym duszom przebywającym w czyśćcu są modlitwy, zwłaszcza sprawowana za nie Eucharystia. Jałmużna, post i każdy akt miłości, który ofiarujemy za te dusze, jest sposobem przybliżenia ich do uszczęśliwiającego widzenia Boga.

Oktawa Wszystkich Świętych jest czasem uprzywilejowanym dla tych dusz?

Okolice Wszystkich Świętych i Dnia Zadusznego są czasem szczególnym. Odwiedzamy cmentarze, ofiarujemy Eucharystię za zmarłych, modlimy się różańcem świętym, uczestniczymy w nieszporach za zmarłych, wspominamy zmarłych w wyczytywanych wypominkach. W tym czasie mamy okazję zyskiwać odpusty i ofiarować je za zmarłych w czyśćcu. To ogromne akty miłości. Pamiętajmy jednak, że każdy inny dzień poza tym szczególnym okresem nadal jest okazją do pamięci i modlitwy za zmarłych.

Czasem myślę, że ten czas potrzebny jest bardziej nam. Szczególna atmosfera listopadowych wspomnień sprzyja, by zastanowić się nad własnym życiem, pomyśleć o jego jakości, ostatecznie jego końcu. To również prowokacja dla wiary, miłości, nadziei życia w wieczności. Refleksja biegnie ku tym, którzy przekazali nam wiarę, ukształtowali nasze chrześcijańskie teraz. Warto okazać im miłosierdzie, westchnąć za nich w modlitwie, umocnić w sobie nadzieję na spotkanie z nimi w wieczności.

Czy Msze święte za zmarłych, w tym tzw. gregorianki, są tą najlepszą pomocą zmarłym?

Z całą pewnością Eucharystia jest źródłem i szczytem modlitwy chrześcijańskiej. Jest to ofiara Chrystusa za życie każdego z nas. Eucharystia łączy obydwa światy – doczesny i ten wyczekiwany po śmierci, bo Bóg jest nieskończony, istnieje poza czasem.

Tradycja Mszy świętej gregoriańskiej sięga VI w., czasu działalności papieża Grzegorza Wielkiego. Papież polecił wówczas odprawiać przez kolejne trzydzieści dni Eucharystię za mnicha benedyktyńskiego, który sprzeniewierzył się ślubowi ubóstwa. W trzydziestym dniu ów mnich miał się objawić papieżowi i dziękować mu za okazane miłosierdzie, bo dzięki temu mógł opuścić czyściec. Stolica Apostolska uznała później, że zaufanie wiernych do skuteczności tej praktyki w uwalnianiu zmarłych od czyśćca jest rozumne i zgodne z wiarą. Daleki jestem jednak od licytowania, co jest ważniejsze w modlitwie za zmarłych: ofiarowanie za nich trzydziestu Mszy świętych czy tylko jednej Eucharystii.

Jałmużna, post i każdy akt miłości, ofiarowane za dusze czyśćcowe przybliża je do widzenia Boga.

A co z dawną praktyką tzw. Mszy świętych wieczystych za zmarłych, czy Kościół podtrzymuje tę tradycję?

Te Msze święte wywodziły się z pewnej tradycji, najczęściej klasztornej. Były to Msze święte zbiorowe, ofiarowywane za osobę żyjącą lub zmarłą. Istotne jest to, że powinny być odprawiane codziennie i tak długo, jak funkcjonuje jakieś zgromadzenie zakonne. Wydaje się, że obecnie odchodzi się od tej praktyki.

Jak dusze czyśćcowe mogą nam pomagać?

Są tacy ludzie, którzy proszą dusze czyśćcowe o pomoc w najróżniejszych potrzebach i są przekonani o skuteczności ich interwencji. To jest chyba sposób dusz czyśćcowych na okazanie wdzięczności za każdy akt pamięci i modlitwy za nie. Nie powinno nas to dziwić, bo najprawdopodobniej w ten sposób dają one świadectwo kościelnej komunii, czyli wspólnoty pielgrzymujących na ziemi i tych, którzy już są poza granicą śmierci, a także ukazują, że ich miłość faktycznie wzrasta – dojrzewają do pełni szczęśliwości w niebie, do opuszczenia czyśćca.

W czym wyraża się charyzmat zgromadzenia księży marianów, jakim jest modlitwa za dusze czyśćcowe?

Św. Stanisław Papczyński, założyciel zgromadzenia, miał kilka wizji dusz czyśćcowych. Pamiętajmy, że jego działalność to okres wojen i zarazy w XVII/XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej. Wielu ludzi umierało nieprzygotowanych na śmierć, niepojednanych z Bogiem. Stąd ukierunkowanie naszego założyciela ku modlitwie za umierających i za zmarłych przebywających w czyśćcu. Jako zakon pozostajemy wierni tej praktyce, polecając zmarłych w sprawowanych w ich intencji Mszach świętych, odmawiając w każdym z naszych domów zakonnych przynajmniej raz w tygodniu nieszpory za zmarłych, ofiarowując za nich szereg prywatnych modlitw, postów i jałmużny. Pielęgnujemy w sobie wrażliwość na osoby potrzebujące wsparcia w szpitalach, w domach, w powierzonych nam parafiach, prowadzonych przez nas hospicjach i innych miejscach. Nasza patronka Niepokalanie Poczęta Najświętsza Maryja Panna bardzo nam w tym pomaga. Jestem przekonany, że Ona mocno nas wspiera, a nawet przewodzi naszej modlitwie za Kościół w oczyszczeniu.

Co możemy zrobić, żeby sobie skracać przyszłą rzeczywistość czyśćca?

Jak długo jesteśmy w rzeczywistości doczesnej, tak długo możemy wiele zrobić, by czyściec dla nas był krótszy. Uczynki miłości wydoskonalonej przez pokutę, zadośćuczynienie za wyrządzone zło, za brak miłości do Boga i bliźniego, to znaki wiary żywej, która wydaje owoce godne nawrócenia. Nawróciwszy się i przyjąwszy Słowo Boga, jesteśmy wezwani do praktykowania coraz większej miłości, mamy siłę, by odrzucać grzech, czynić dobro, a tym samym skracać sobie czyściec.

Sztuka oswajania śmierci

Radosław Molenda

Każde odejście osoby nam bliskiej jest stratą unikalną, i w ten sposób ją przeżywamy. Jak sobie z nią radzić? Jak pomóc innym? Czy można się na to przygotować?

Reakcja na śmierć najbliższych zależy nie tylko od naszej kondycji psychicznej i duchowej, ale i od tego, kim była dla nas osoba zmarła i w jakich okolicznościach odeszła. Inaczej przeżywa się śmierć jedynego dziecka, inaczej ojca czy matki, którzy zostawili rodzinę. Inna jest reakcja na nagłą śmierć młodej osoby, inna na spokojne odejście 90-letniej babci. Zawsze jednak jest to sytuacja dotykająca nas do głębi, z którą trzeba się zmierzyć. Niektóre historie mogą nas wiele nauczyć i pomóc nam samym radzić sobie ze śmiercią bliskich. Bardzo bolesną stratą jest śmierć ukochanego współmałżonka.

Jacek i Grażyna

Zanim Grażyna pożegnała Jacka w maju 2018 r., walczyli przez trzy lata. Pamięta pierwszą diagnozę, która była dla nich niespodziewana: rak prostaty z przerzutami na kości. Jak dziś przekonuje, warto – w miarę możliwości – zacząć przygotowywać się wcześniej do radzenia sobie ze stratą ukochanej osoby. Dlatego tak głęboki sens ma suplikacja, by Bóg zachował nas od śmierci nagłej i niespodziewanej. – My zdążyliśmy uczepić się Boga już wcześniej, przed „dokonaniem się wyroku". Myślę, że te trzy lata były czasem ekspiacji za błędy naszego dawnego życia i głębokiego nawrócenia Jacka. Dlatego wizja śmierci była dla niego źródłem wielkiego smutku, ale nie rozpaczy – wspomina.

Nie pozostali bierni. – Uczepiliśmy się jeszcze mocniej Boga, Jego krzyża i miłosierdzia, i zajęliśmy się tym, co potrafiliśmy najlepiej, dzieląc się rolami – wspomina. Jacek walczył o życie i powrót do zdrowia, a Grażyna była blisko, dawała mu nadzieję, organizowała dom i szeroko zakrojoną akcję modlitwy w intencji męża. Był różaniec rozpisany dla rodziny, przyjaciół i wielu wspólnot, Koronka do Miłosierdzia Bożego, nowenny, zamawiane były Msze święte. Zadbali także o wszystkie sprawy prawno-materialne. Ale walczyli z całych sił jeszcze o jedno: o miłość. – Czas odchodzenia Jacka był czasem okazywania sobie, naszym dzieciom i wnukom, naszym bliskim miłości. Na ostatniej prostej Jacka byliśmy razem. I kiedy już naprawdę odszedł, mieliśmy za sobą wspomnienie wzruszającej walki, bycia razem, i poczucie, że zrobiliśmy wszystko jak należy – bez niezałatwionych rzeczy, nieprzegadanych spraw, nienaprawionych relacji. Dlatego pierwsze miesiące po śmierci Jacka były czasem wielkiego pokoju i zaufania. I dziś nie boję się za bardzo o niego stojącego przed Bogiem. Mam przekonanie, że czuwa nade mną i jest zadowolony, kiedy nadal żyję, daję sobie radę w życiu, wypełniam to życie czymś pożytecznym i twórczym. Czuję się zwolniona z „mrocznego wdowieństwa". Staram się także – zwłaszcza wobec dzieci, ich rodzin i wnuków – by go dobrze pamiętano, i budować tradycję. Msza w kościele, cmentarz, wspomnienia rodzinne – to musi być! – podsumowuje Grażyna.

Ewa i Paweł

Diagnozę postawioną jesienią 2020 r. o zaawansowanym raku piersi z przerzutami na kręgosłup Ewa przyjęła ze spokojem. Niestety, w grudniu, w szpitalu, gdzie przeszła drugą operację, doszedł COVID-19. Nie tracili jednak ducha, gdyż od początku niosła ich modlitwa przyjaciół, wspólnoty i kilku zakonów. – To dawało nam pewność, że sprawa jest w Bożych rękach, i nadzieję, że Ewa Boże Narodzenie spędzi już w domu – wspomina Paweł. Niespodziewanie stało się inaczej.

Przy osobach przeżywających stratę bliskich trzeba być. Po prostu. Iść pół kroku za nimi, nie narzucając im kierunku.

– 20 grudnia była niedziela. Jako nadzwyczajny szafarz Najświętszego Sakramentu wystarałem się o możliwość przyniesienia Ewie Komunii świętej. Trzymałem ją za rękę, kiedy wieczorem uczestniczyliśmy we Mszy świętej „internetowej" z naszej parafii. Podczas Komunii przyjęła z moich rąk Ciało Chrystusa. Nie myślałem ani przez chwilę, że to będzie wiatyk. Trzy godziny później Ewa zmarła – spokojna, pogodna. Zabrakło jej sił, by pokonać i raka, i COVID. Nie byłem na to przygotowany, jednak to było dla mnie fundamentalnie ważne, że odeszła zaopiekowana duchowo i sakramentalnie. Przez pierwszy miesiąc odczuwałem ogromną siłę, by „dawać radę". Odejście Ewy przeżywałem jako przejście przez drzwi, za którymi już czekał na nią Chrystus – wspomina.

Otuchy dodawały Pawłowi świadectwa ludzi, że ich sprawy i problemy, za które Ewa ofiarowywała swoje cierpienie, po jej śmierci się rozwiązywały. Jednak drugi i kolejne miesiące po pogrzebie były już o wiele trudniejsze. Wtedy – jak mówi – bardzo pomagała adoracja Najświętszego Sakramentu. Zgłosił się na rekolekcje ignacjańskie i został skierowany do Jastrzębiej Góry. – Tam spędziliśmy z Ewą nasz ostatni urlop, stąd był to dla mnie nie tylko czas odzyskiwania pokoju serca, ale także powrót do

fot. xhz

miejsc, gdzie byliśmy szczęśliwi. I to też było ważne pożegnanie z Ewą – przyznaje.

W przeżywaniu wdowieństwa Pawłowi pomaga – obok zaangażowania w pracę – pewność, że „za drzwiami nieba Ewa jest szczęśliwa". Często z nią rozmawia, prosi o wstawiennictwo u Boga na dalsze życie. Czy – jak mówi – powinna pojawić się na jego drodze inna kobieta, która go pokocha i którą on będzie kochać? – Po odejściu Ewy wielu znajomych odsunęło się ode mnie, nie wiedząc, jak mi pomóc, jak się zachować. Ale jest też już „ktoś", kto sprawia, że czuję się po ludzku wysłuchany, zaopiekowany. Nadal rozeznaję, co Bóg dla mnie, może „dla nas", przygotował. I głęboko wierzę, że także w tej sprawie Ewa wstawia się u Boga za mną – kończy Paweł.

Wiara, obecność, wsparcie

Czy można pomóc sobie lub innym w przeżywaniu żałoby? – W pewnym stopniu tak, chociaż nie ma gotowych recept – odpowiada ks. Wojciech Pieniak, kapelan Domowego Hospicjum przy Fundacji Warszawskie Hospicjum dla Dzieci, który towarzyszy rodzinom w odchodzeniu ich dzieci i prowadzi Grupę Wsparcia dla Rodziców w Żałobie. – Wiara, głęboka relacja z Bogiem bardzo pomaga. Kiedy odchodzi dziecko, rodzice i rodzeństwo przeżywają tę śmierć nierzadko ciężko. Wchodzą w depresję, odrętwienie na bardzo różny, czasem długi czas, ale wiara sprawia, że nie jest to rozpacz, utrata sensu życia. Ważna jest świadomość, że Bóg, kiedy ktoś umrze, nie czeka jedynie, by go osądzić i wtrącić w otchłań piekła, ale chce mu dać nagrodę wiecznego życia w Jego Królestwie. Dlatego kiedy ktoś mnie pyta, jak sobie radzić z żałobą, odpowiadam: po pierwsze i przede wszystkim wiara! Jezus przecież powiedział: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię" (Mt 11, 28) – mówi ks. Wojciech.

Zmarła osoba żyje w Bogu. Dlatego możemy mówić w czasie teraźniejszym: „kocham ją".

– Od strony duchowej ważna jest nasza modlitwa czy zamówiona intencja Mszy świętej i za osobę zmarłą, i za tych, którzy ją opłakują. I dobrze jest poinformować ich o tym, zachęcić do włączenia się. Jeśli mają ufność w Bogu – będzie to dla nich dodatkowym pocieszeniem. Jeśli przeżywają bunt wobec Boga, nie zrażajmy się tym – proponuje z kolei ks. Krzysztof Stąpor MIC, kapelan w mieszczącym się na Targówku mariańskim Ośrodku Hospicjum Domowe.

– Warto uświadamiać nie tylko osoby w żałobie, że z eschatologicznego punktu widzenia nie wszystko się skończyło. Zaczęło się to, co ważniejsze. Ta relacja się nie skończyła. Zmarła osoba żyje w Bogu – czy w czyśćcu, czy jako święta, ale na pewno w przestrzeni Bożej. Przez Jezusa Chrystusa, który umarł, ale zmartwychwstał, mamy ze sobą kontakt. Dlatego możemy mówić „kocham ją", a nie „kochałem ją". I mówić do naszych zmarłych, prosić ich o wstawiennictwo u Boga. Ponieważ osoby zmarłe nie mogą już modlić się za siebie, ale mogą za nas – przypomina.

Można też wiele zrobić od strony czysto ludzkiej. – Przy osobach przeżywających stratę bliskich trzeba być. Po prostu. Towarzyszyć im, najlepiej „iść pół kroku za nimi", nie narzucając im kierunku. Bardziej odpowiadać na pytania niż mówić samemu. To nie jest czas, by doradzać im, co robić. Oni na ogół wiedzą dobrze, co robić, i nie potrzebują dobrych rad. I nie pytać: Jak się czujesz? A jak ma się czuć osoba, której ktoś umarł? – radzi ks. Stąpor.

Często od osób w żałobie odsuwają się ich przyjaciele, znajomi, myśląc, że trzeba będzie je non stop pocieszać, opiekować się nimi. – Nie zastąpimy komuś osoby zmarłej, bo nią nie jesteśmy. Może wypełnimy w pewnej mierze pustkę po kimś, ale to już będzie inna relacja. Bo tu chodzi o relację miłości, a nie zastępstwo za kogoś, kogo zabrakło – dodaje kapłan.

– Najlepiej wobec osoby przeżywającej stratę bliskich być sobą, zachowywać się naturalnie. Dać jej czas przeżyć żałobę na jej warunkach, także gdy chodzi o czas, i pozwolić jej zachowywać się w sposób niekonwencjonalny. Chce przy nas płakać – niech płacze. Chce ciszy – niech będzie cisza. Chce się wygadać – słuchać. Można też, jeśli chcemy pomóc komuś szybciej wziąć się w garść, zaproponować tej osobie herbatę i wtedy rozmawiać o pogodzie, powiedzieć, co u nas. Można zaproponować spacer, najlepiej wspólny, jakąś czynność do zrobienia, na przykład zabrać ją do sklepu i poprosić o poradę, jaką pralkę mamy kupić. To pomoże jej czasem zapominać o stracie i przyzwyczajać się do świata, w którym realnie została i nadal żyje – mówią zgodnie obaj duszpasterze.

Osoby osamotnione wskutek śmierci swoich bliskich nie są skazane na samotność. Wszechstronną pomoc znajdą choćby we wspomnianych hospicjach, gdzie posługują ks. Krzysztof i ks. Wojciech. Czekają tam na nie klasyczne grupy wsparcia dla dorosłych, ale znajdą tam fachową pomoc także m.in. dzieci osierocone i rodzeństwo dzieci zmarłych. Są cyklicznie organizowane dla wszystkich chętnych rekolekcje weekendowe „Jak przeżyć żałobę?" u księży marianów w sanktuarium MB z Lourdes przy stołecznej ul. Szwedzkiej. Podobnych miejsc, na przykład przy parafiach, poradniach i duszpasterstwach rodzin – jest więcej. Warto szukać pomocy dla siebie, dla innych, nie pozostawać w swojej żałobie biernym, pamiętając, że życie naszych zmarłych zmienia się, ale się nie kończy.

W SKRÓCIE

fot. PAP/KP PSP Augustów

■ **Dym na plebanii.** Na drewnianej plebanii przy sanktuarium Matki Bożej w Studzienicznej (podlaskie) wybuchł pożar. Jedna osoba trafiła do szpitala.

■ **Święci zamiast dyni.** Górale z Poronina i Kościeliska przeszli w korowodach świętych z relikwiami bł. M. Elżbiety Róży Czackiej, które pod Tatry z wychowankami z Lasek przywiozła s. Radosława Podgórska ze zgromadzenia założonego przez Matkę Czacką – sióstr franciszkanek służebnic Krzyża.

■ **Synod powszechny.** – Co miesiąc organizowane będą online spotkania osób odpowiedzialnych za synod w poszczególnych diecezjach – informuje bp Adrian Galbas, przewodniczący Rady Apostolstwa Świeckich KEP. Do końca lutego 2022 r. winny powstać diecezjalne syntezy z konsultacji synodalnych, a w kwietniu synteza ogólnopolska, która zostanie przekazana do Watykanu. Wiele diecezji stworzyło też możliwość indywidualnego przesyłania opinii i refleksji. – Chodzi o to, by nikt nie czuł się pominięty i zignorowany i by głos każdego został wzięty pod uwagę – dodaje bp Galbas.

■ **Ekumeniczna TVP.** Zarząd TVP SA podpisał porozumienie z przedstawicielami Polskiej Rady Ekumenicznej, rozszerzające działalność Redakcji Audycji Ekumenicznych w ofercie TVP. Telewizja Polska ma zapewnić wsparcie w realizacji i emisji przekazów publicystycznych, informacyjnych, społecznych i kulturalnych Kościołów i organizacji zrzeszonych w PRE w pasmach ogólnopolskich i regionalnych oraz kanałach tematycznych. Pojawi się też stałe pasmo: film dokumentalny, magazyn ekumeniczny, a w TVP Kultura – cotygodniowa emisja nabożeństw Kościołów członkowskich PRE.

■ **Kamień z drzwi.** Biskup kaliski Damian Bryl poświęcił i wmurował kamień węgielny pod budowę kościoła św. Brata Alberta w Kaliszu. Pochodzi on z Drzwi Świętych rzymskiej bazyliki Matki Bożej Większej. Podczas Mszy świętej sprawowanej w murach wznoszonej świątyni biskup dziękował proboszczowi i parafianom za dzieło budowy realizowane w niełatwych czasach pandemii.

SANKTUARIUM NA ZASPIE

W dniu liturgicznego wspomnienia papieża Polaka w archidiecezji gdańskiej powstało sanktuarium św. Jana Pawła II. Ma ono upamiętniać pielgrzymkę papieską do Gdańska w 1987 r., promować społeczne nauczanie papieża Polaka i służyć duchowemu rozwojowi wiernych w oparciu o niezwykle bogate dziedzictwo Jana Pawła II. Abp Tadeusz Wojda ustanowił sanktuarium św. Jana Pawła II w parafii Opatrzności Bożej na gdańskiej Zaspie.

fot. Wikipedia

ŚWIĘTOKRZYSKA KARAWAKA

Przy sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego postawiono wykonany z profili stalowych i wypełniony onyksem krzyż morowy, zwany karawaką. Ma on upamiętnić ofiary epidemii koronawirusa. We wspólnej modlitwie wzięli udział parlamentarzyści, wojewoda świętokrzyski Zbigniew Koniusz – główny inicjator postawienia krzyża – samorządowcy, przedstawiciele służb mundurowych oraz licznie zgromadzeni wierni. Liturgii sprawowanej z tej okazji w bazylice świętokrzyskiej przewodniczył biskup sandomierski Krzysztof Nitkiewicz. – Kto dzisiaj wierzy w piekło, bierze na serio perspektywę potępienia, czy w ogóle życia wiecznego? Więc i krzyż bywa nie po drodze. Każdy pretekst jest dobry, żeby był on jak najmniej widoczny – mówił kaznodzieja.

fot. PAP/Marcin Bielecki

POMNIKI JUŻ Z TABLICAMI

W Pałacu Prezydenckim z udziałem Prezydenta RP i Pierwszej Damy odbyła się 21 października uroczystość wręczenia okolicznościowych tablic gospodarzom obiektów wpisanych na listę pomników historii. Wśród nowych obiektów wpisanych na listę znalazły się Opactwo św. Wojciecha Mniszek Benedyktynek w Staniątkach oraz kościół w Orawce, które znajdują się na terenie archidiecezji krakowskiej. – Dzisiejsza uroczystość dopełnia pięknego dzieła. Dziękuję Państwu za to, że dbacie o niezwykłe świadectwa naszej historii i tradycji. Dzięki Waszej pieczy nad tymi obiektami one są dzisiaj wspaniałym źródłem wiedzy – podkreślił Andrzej Duda. Dotychczas tytuł pomnika historii został nadany 54 obiektom zabytkowym.

Opactwo w Staniątkach

fot. wikipedia.pl

fot. PAP/Leszek Szymański

NIEZŁOMNI W KOLORATKACH

Z okazji Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych w rezydencji prezydenta w Belwederze odbyła się uroczystość wręczenia odznaczeń państwowych osobom duchownym. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski odznaczono ks. Henryka Rykałę. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski: ks. Tadeusza Farysia, ks. Wacława Lewkowicza, ks. Waldemara Szczurowskiego. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski przyznano ks. Piotrowi Żuberkowi. 4 października 2018 r. Sejm RP uchwalił ustawę, na mocy której 19 października stał się świętem państwowym, Narodowym Dniem Pamięci Duchownych Niezłomnych. Odtąd w każdą rocznicę męczeńskiej śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki oddawany jest szczególnie uroczysty hołd duszpasterzom, którzy, jak napisano w uzasadnieniu ustawy, „dawali wyraz swojej wierze (…), ale też męstwu i niezłomnej postawie patriotycznej (…)".

RYSUJĄ I RATUJĄ

fot. materiały prasowe/fragment plakatu

Ruszyła osiemnasta edycja młodzieżowego konkursu pro-life. W zeszłym roku nadesłano na niego blisko 1,5 tys. prac. Organizatorzy czekają na zgłoszenia afirmujące życie, pokazujące wartość życia każdej osoby.
– Prace nadsyłane na konkurs świadczą o tym, że uczniowie bardzo szeroko interpretują pro-life. Opowiadają w nich o miłości w rodzinie, w której rodzi się życie. Podejmują aktualne zagadnienia bioetyczne. Promują szlachetną ideę adopcji i rodzicielstwa zastępczego. Pochylają się nad godnością umierania. Tworzą prace bardzo wymowne i poruszające, ale także dopracowane pod względem merytorycznym i artystycznym – mówią organizatorzy.
Termin nadsyłania zgłoszeń na XVIII Ogólnopolski Konkurs dla Młodzieży „Pomóż ocalić życie bezbronnemu" upływa 31 stycznia 2022 r. Prace muszą w pozytywny sposób pokazywać wartość życia każdego człowieka. Uroczyste wręczenie nagród odbędzie się 19 marca 2022 r. Więcej: konkurs.pro-life.pl.

SUKCES CHIRURGÓW

Pierwszą w Podlaskiem operację rekonstrukcji piersi u pacjentki po mastektomii z wykorzystaniem płata skóry z jej brzucha przeprowadzali w Białostockim Centrum Onkologii lekarze z różnych ośrodków medycznych z kraju. – Jest to crème de la crème chirurgii piersi – powiedział ekspert szkolący białostockich chirurgów onkologów dr Daniel Maliszewski z wojewódzkiego szpitala specjalistycznego w Słupsku. Dodał, że zabieg jest „najbardziej finezyjnym", jeśli chodzi o chirurgię rekonstrukcyjną piersi: pobrane i wypreparowane tkanki przyszywa się, w pracy pod mikroskopem łączy się naczynia (z płata z naczyniami krwionośnymi w klatce piersiowej). Eksperci wskazują, że rekonstrukcje takie powinny być obligatoryjne, ale wymaga to wyszkolonych lekarzy i sprzętu. Obecnie w Polsce wykonuje się miesięcznie od kilkunastu do kilkudziesięciu takich zabiegów i nie jest to dużo. – Nowoczesny ośrodek, który zajmuje się leczeniem raka piersi, powinien mieć w swoim portfolio taki rodzaj zabiegów – powiedział uczestniczący w operacji dr Leszek Kozłowski.

fot. PAP/Artur Reszko

W SKRÓCIE

■ **O zamachu na prymasa.** Drugi z dziewięciu wykładów poświęconych bł. kard. Stefanowi Wyszyńskiemu odbędzie się 8 listopada o godz. 19 w gnieźnieńskim seminarium duchownym. Ks. prof. Bogdan Czyżewski, wykładowca Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu oraz PWSD w Gnieźnie, członek Rady Programowej wydania „Pro memoria" – zapisków Prymasa Tysiąclecia – opowie o ingresach do katedr w Gnieźnie i Warszawie oraz zamachu na prymasa Wyszyńskiego.

■ **Granica – wspólna sprawa.** Szef MSW Niemiec Horst Seehofer w liście do szefa MSWiA Mariusza Kamińskiego podziękował polskiej Straży Granicznej za ochronę granicy UE z Białorusią. Problem nielegalnej migracji coraz bardziej dotyka też Niemcy – podkreślił. Zaproponował także wzmocnienie patroli na wspólnej granicy i zasugerował, aby skorzystać ze wsparcia Frontexu.

■ **Wirus w ściekach.** Miasto Poznań, Instytut Chemii Bioorganicznej PAN i spółki Aquanet Laboratorium i Aquanet SA podpisały porozumienie, dzięki któremu uruchomiona zostanie platforma monitorująca mRNA wirusa SARS-CoV-2 w ściekach. Pozwoli to lepiej określić, ilu mieszkańców miasta jest chorych na COVID-19 i na jakie jego warianty.

■ **Sporny skwer.** Poznańscy radni osiedla Stare Miasto złożyli w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym skargę na uchwałę dotyczącą nadania skwerowi przy ulicy Księcia Józefa imienia Marii i Lecha Kaczyńskich. Skwer znajduje się na Wzgórzu Świętego Wojciecha, nieopodal pomnika Armii Poznań. Uchwała została przyjęta przez Radę Miasta Poznania na początku czerwca. Staromiejscy radni zaznaczają jednak, że przed głosowaniem nie zwrócono się do nich o opinię, co jest obligatoryjnym warunkiem zawartym w statucie miasta.

■ **Dewocjonalia obozowe.** W Centrum Obsługi Zwiedzających Muzeum na Majdanku w Lublinie podczas spotkania „Różaniec i Gwiazda Dawida" z cyklu „Świadkowie Historii" zaprezentowano dewocjonalia ze zbiorów muzeum.

fot. PAP/Wojtek Jargiło

Jacek Karnowski

Strategia Orbána

Viktor Orbán jest kalwinistą, ale przemawiając w dniu 65. rocznicy powstania węgierskiego, nie zawahał się przywołać Matki Bożej. Mówiąc o działaniach węgierskiej opozycji, stwierdził: „Mówią otwarcie, że sprzymierzą się z diabłem tylko po to, by odzyskać władzę. Ich celem jest wyrwanie kraju z rąk Maryi i złożenie go u stóp Brukseli". Ważne słowa, które wskazują, że dla premiera Węgier podziały religijne w łonie chrześcijaństwa są wtórne wobec zasadniczego zagrożenia, przed którym stoi nasza cywilizacja. A Orbán chce walczyć. W czasie budapesztańskiej mowy zadeklarował m.in., że „Węgry będą pierwszym krajem, który zatrzyma agresywną propagandę LGBTQ pod murami szkolnymi". I zagrzewał do boju: „Jeśli chcemy chronić bezpieczeństwo naszych rodzin, granice naszego kraju, przyszłość naszych dzieci, nasze pensje, nasze emerytury, to musimy wziąć udział w czekającej nas walce. To, co osiągnęliśmy wczoraj i przedwczoraj, jutro musimy chronić".

Premier Węgier i jego partia muszą walczyć, ponieważ po raz pierwszy od zwycięstwa w 2010 r. staną naprzeciwko zjednoczonej opozycji. Do wspólnego bloku sił antyfideszowskich weszli niemal wszyscy: od postkomunistów po dawniej radykalnie prawicowy Jobbik (z wyjątkiem odpryskowej partii Mi Hazánk, cieszącej się jednak znikomym poparciem). W zakończonych niedawno prawyborach ta szeroka koalicja wyłoniła wspólnego kandydata na premiera. Został nim Péter Márki-Zay, burmistrz niewielkiego miasta Hódmezővásárhely w południowo-wschodnich Węgrzech, który kilka lat temu pokonał u siebie kandydata Fideszu. Wybór bardzo ciekawy: to ojciec siódemki dzieci, katolik, konserwatysta przedstawiający siebie jako rozczarowany wyborca partii rządzącej. Będzie trudniejszym rywalem, niż byłby były premier Ferenc Gyurcsány, jego żona Klára Dobrev czy nawet burmistrz Budapesztu Gergely Karacsony. Opozycja wyłoniła także kandydatów na posłów w okręgach jednomandatowych (w ten sposób wybiera się 106 deputowanych na ogólną liczbę 199 parlamentarzystów). Kandydaci Fideszu zmierzą się więc z jednym poważnym rywalem, a nie z całą plejadą przedstawicieli opozycji. Prawybory okazały się sukcesem: zainteresowanie opinii publicznej było duże. W efekcie opozycyjny blok zrównał się z Fideszem, a w kilku badaniach wyszedł nawet na prowadzenie. Do wyborów pozostało jednak jeszcze niemal pół roku, i ten efekt świeżości może minąć, do tego Fideszowi sprzyja ordynacja wyborcza. W każdym razie walka będzie zacięta, zdecydować może jeden błąd.

Węgierski premier dobrze wyczuł, że jeśli chce się walczyć z „duchem czasów", to trzeba to robić wszędzie i zawsze, na każdym froncie, na każdym poziomie.

Na Zachodzie Orbán i Jarosław Kaczyński często stawiani są w jednym szeregu, wymieniani jednym tchem. W rzeczywistości oba rządy prowadzą inną politykę i używają innego języka. Węgierski przywódca zawsze mówi mocniej i jaśniej, i bardzo rzadko się cofa. Na przykład oceniając politykę Uniii Europejskiej, mówił w Budapeszcie: „Tak jak to bywało często w naszej historii, są wokół nas ci, którzy chcą decydować za nas. Liberałowie chcą nas policzkować. Czujemy déjà vu, duch doktryny Breżniewa krąży po Europie. Ale w Brukseli powinni wiedzieć, że już komuniści nie dali nam rady. Jesteśmy piaskiem w maszynie. Jesteśmy jak Dawid, którego Goliat powinien unikać". Kto może tak mówić? Kto może w ten sposób prowadzić kraj? Tylko ktoś, kto naprawdę rządzi w swoim kraju. A Orbán rządzi. Wykorzystał doskonale „moment konstytucyjny", gdy po kompromitacji postkomunizmu w 2010 r. Węgrzy szukali nowego modelu ustrojowego i społecznego. Fidesz zdobył wówczas 53 proc. głosów, co przełożyło się na większość konstytucyjną w parlamencie. W Polsce też był taki moment, gdy postkomunizm się załamał, i można było wytyczyć nowe, także konstytucyjne ścieżki. W 2005 r., trzy lata po aferze Rywina, Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska dostały wspólnie ponad 51 proc. głosów. Niestety, szybko się okazało, że partia Donalda Tuska nie tylko nie chce jednak budować IV Rzeczypospolitej, ale wybiera całkowicie odmienny kurs: wchodzi w systemowe buty postkomunistów i broni zbudowanego przez nich porządku. Tym samym unikalna okazja na prawdziwie głęboką zmianę została zmarnowana. Droga do przebudowy kraju okazała się dłuższa i trudniejsza.

Z doświadczenia premiera Orbána i jego rządów płynie zasadniczo jeden wniosek: systemowi lewicowo-liberalnemu bardzo trudno przeciwstawić się częściowo. Jest on tak totalny, tak ofensywny, tak doskonale zgrany na poziomie globalnym, że próby „umiarkowane" kończą się klęską. Węgierski premier dobrze wyczuł, że jeśli chce się walczyć z „duchem czasów", to trzeba to robić wszędzie i zawsze, na każdym froncie, na każdym poziomie. Rzecz jasna nie zawsze da się działać w ten sposób, politycy muszą dostosowywać swoją politykę do realiów, zasobów, kontekstów, siły przeciwnika. Ale zasadniczo Orbánowi nie sposób odmówić racji: w starciu z reżimem lewicowo-liberalnym półśrodki jedynie odwlekają nieuchronną klęskę.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci"

Na granicy bez zmian

Od początku roku Straż Graniczna zatrzymała ponad 1,9 tys. nielegalnych imigrantów, z czego ponad tysiąc osób to obywatele Iraku. Za pomoc w nielegalnym przekroczeniu granicy zatrzymano do tej pory 128 osób, m.in. obywatelkę Niemiec, która z obywatelem Turcji przyjechała po nielegalnych imigrantów pod granicę, obywatela Libanu z niemieckim tytułem pobytowym, obywatela Ukrainy z polskim tytułem pobytowym. W szpitalach przebywa dziewięć osób z Konga i Iraku, a w ośrodkach – 1655 cudzoziemców, w tym na bloku męskim 700 osób, a na bloku rodzinnym – 960 osób.

Mniej handlu w niedzielę

Prezydent podpisał nowelizację ustawy o ograniczeniu handlu w niedzielę i święta. Zmiany pozwolą na otwarcie w niehandlowe niedziele sklepów świadczących usługi pocztowe, pod warunkiem że przychody z „działalności pocztowej" przekroczą 40 proc. przychodów danej placówki (sklepu). Spod zakazu wyłączone zostały m.in. placówki prowadzące handel materiałami eksploatacyjnymi do maszyn rolniczych. Przedsiębiorca, który prowadzi sklep, w niehandlowe niedziele będzie mógł korzystać z nieodpłatnej pomocy m.in. małżonka, dzieci, rodzeństwa.

Matka na Syberii

W obecności sybiraczki Haliny Ruteckiej na Skwerze Pamięci Ofiar Katynia w Kielcach odsłonięto pomnik Matki Polki Sybiraczki autorstwa Sławomira Micka.

fot. PAP/Piotr Polak

fot. BPJG/Krzysztof Świertok

Jan Paweł II na Jasnej Górze

Na Jasnej Górze poświęcona została nowa kaplica św. Jana Pawła II. W jej centrum znajduje się relikwiarz z krwią papieża i jego akt zawierzenia Maryi „Totus Tuus". Jest też pastorał oraz duży obraz z wizerunkiem Ojca Świętego w ornacie z logo VI Światowych Dni Młodzieży. Na ścianie umieszczone są stacje drogi krzyżowej – rzeźby wzorowane na golgocie okalającej jasnogórskie wały. – To ma być miejsce żywej modlitwy pielgrzymów, którzy za przyczyną Maryi, wzorem Jana Pawła II, chcą docierać do Boga, aby odkrywać Jego uzdrawiające oblicze – podkreślają paulini.

O. Arnold Chrapkowski zauważył, że mija kolejny papieski październik i wiemy, że dokonująca się zmiana pokoleniowa powoduje to, że św. Jan Paweł II staje się powoli papieżem z odległej przeszłości. – Prosimy, aby to miejsce było odnajdywaniem duchowej drogi Jana Pawła II, zawierzenia Bożej Matce, Maryi – modlił się podczas Mszy świętej poprzedzającej poświęcenie kaplicy generał zakonu paulinów. Przypomniał, że pielgrzymowanie Jana Pawła II na Jasną Górę naznaczone było „wielkimi treściami, które zawsze dotykały rozmaitego zniewolenia: politycznego, moralnego, duchowego, jak i spraw wolności, którą w pełni odzyskujemy tylko w Jezusie Chrystusie". – Niech ta nowa przestrzeń modlitwy, kaplica św. Jana Pawła II, będzie przestrzenią wolności. Miejscem, gdzie odnajdziemy na nowo pełną wolność dzieci Bożych – podsumował generał.

Kaplica św. Jana Pawła II znajduje się między Wieczernikiem a kaplicą Sakramentu Pokuty. Ta lokalizacja, zdaniem przeora Jasnej Góry o. Samuela Pacholskiego, dobrze wkomponowuje się w to, co św. Jan Paweł II, sześciokrotny jasnogórski pielgrzym, mówił o tym miejscu: że Jasna Góra to konfesjonał i ołtarz narodu, bo zadaniem każdego sanktuarium, a zwłaszcza tego o zasięgu międzynarodowym, jest tworzenie warunków do nawrócenia i przemiany życia.

Kaplica przeszła gruntowny remont. Prace przeprowadzono w szerokim zakresie od fundamentów do dachu. Ściany zdobi wapienny kamień, a lukarny ozdobione są herbami Jana Pawła II i zakonu paulinów, a także znakiem maryjnym.

Kaplica powstała dzięki zaangażowaniu wielu osób, a jej inicjatorem jest o. Marian Waligóra, który w latach 2014–2020 był przeorem Jasnej Góry.

Wyrok ocalający życie

Chcieliśmy tego wyroku i czekaliśmy na niego. Angażowaliśmy się w inicjatywy obywatelskie w obronie życia. Nie jesteśmy ofiarami wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Naszym dzieciom należy się prawo do życia – mówili rodzice dzieci niepełnosprawnych podczas konferencji prasowej zorganizowanej przed Trybunałem Konstytucyjnym w pierwszą rocznicę realizacji postulatu inicjatywy #ZatrzymajAborcję. Rodzice podkreślali, jak ważny dla ich rodzin jest wyrok TK o niezgodności przesłanki eugenicznej – umożliwiającej legalną aborcję w Polsce – z Konstytucją RP, a także o tym, że proaborcyjne manifestacje są tak naprawdę atakiem na ich dzieci.

Helena wciąż aktywna

Z inicjatywy Wolontariatu Misyjnego Salvator oraz Fundacji im. Heleny Kmieć w Trzebini powstaje Centrum Wolontariatu Misyjnego im. Heleny Kmieć, żywe miejsce pamięci Heleny, w którym jej postać będzie impulsem do czynienia dobra i kształcenia przyszłych pokoleń wolontariuszy. W budynku będą realizowane działania edukacyjne i kulturalne, na czterech płaszczyznach: formacja wolontariuszy, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży oraz gabinet terapeutyczny. Potrzeba na to 1,6 mln zł.

Fundusze na ten cel zbierano podczas niedzieli misyjnej przy okazji premiery filmu dokumentalnego „Misja Świętość". Pokazuje on czas letnich kolonii w węgierskiej miejscowości Galgaheviz, które od czasu śmierci Heleny noszą nazwę Podwórko Helenki. Film można obejrzeć na kanale YouTube. Informacje, jak pomóc, znajdują się na www.helenakmiec.pl/centrum-im-heleny-kmiec/.

fot. Fundacja im. Heleny Kmieć

Helena Kmieć do Wolontariatu Misyjnego Salvator w Trzebini wstąpiła w 2012 r. Od początku mocno angażowała się w działalność wspólnoty. Posługiwała na placówkach misyjnych w Rumunii, na Węgrzech i w Zambii. Działała również w Duszpasterstwie Akademickim w Gliwicach, śpiewała w Chórze Akademickim Politechniki Śląskiej. Angażowała się w pomoc dzieciom w nauce w świetlicy Caritas i działalność Katolickiego Związku Akademickiego w Gliwicach. W lipcu 2016 r. pełniła funkcję koordynatorki Światowych Dni Młodzieży w rodzinnej parafii. 8 stycznia 2017 r. rozpoczęła posługę z ramienia Wolontariatu Misyjnego Salvator jako wolontariuszka misyjna w Boliwii, z zamiarem półrocznej pomocy Siostrom Służebniczkom Dębickim w prowadzonej przez nie ochronce dla dzieci w Cochabamba, gdzie została zamordowana 24 stycznia 2017 r.

Wszystko, co dzieje się na posiedzeniach plenarnych Parlamentu Europejskiego, należy widzieć przede wszystkim w kategoriach teatru, w którym role są rozdzielone nawet wcześniej i bardziej niewzruszalnie niż w parlamencie krajowym.

Kontrolę nad poszerzaniem kompetencji przez organy UE muszą mieć krajowe sądy konstytucyjne – wskazał premier Mateusz Morawiecki w Parlamencie Europejskim

fot. PAP/EPA/Ronald Wittek

Warszawa kontra Bruksela

Łukasz Warzecha

Patrząc z tego punktu widzenia, debata o praworządności w Polsce, podczas której głos zabrali między innymi premier Mateusz Morawiecki oraz przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen, nie była w żaden sposób decydująca. W UE decyzje zapadają gdzie indziej. Gdy idzie o PE, dzieje się to w komisjach, a gdy idzie o całą UE – w zaciszu gabinetów brukselskiego biurowca Berlaymont, siedziby Komisji, oraz podczas spotkań Rady UE i Rady Europejskiej. Zwłaszcza to ostatnie gremium, złożone z szefów państw i rządów, ma moc decyzyjną w najbardziej kluczowych sprawach, a więc również w dużej mierze w kwestii sytuacji Polski.

Wszystko to nie znaczy jednak, że debata w Strasburgu nie miała żadnego znaczenia. Miała – na kilku poziomach. Jednym z nich były występy aktorów przeznaczone dla własnej publiczności. Tak występowali eurodeputowani, tak występowała pani von der Leyen i oczywiście premier Morawiecki. Z tych wystąpień możemy wyciągnąć wnioski dotyczące przyszłego kursu.

Przemówienie premiera

Wystąpienie szefa polskiego rządu było dobrze napisane – znać tutaj było rękę prawdopodobnie jakiegoś innego niż zwykle, lepszego specjalisty od przemówień. Ważne były w nim trzy wątki. Pierwszy wątek to przypomnienie historii Polski i naszej roli w UE. Miało to zaspokoić zapotrzebowanie elektoratu PiS, czemu wtórowały w kraju wypowiedzi Jarosława Kaczyńskiego, powtarzającego: „Nie ugniemy się". To w dużej mierze gra prowadzona w niepisanym porozumieniu z Donaldem Tuskiem. Sam prezes Kaczyński wyjątkowo szczerze stwierdził w wywiadzie dla tygodnika „Sieci": powrót Tuska „to był z naszego punktu widzenia całkiem dobry pomysł". Jasne, że tak – dzięki temu można stworzyć bardzo wygodną dla obu głównych sił politycznych oś sporu, w jakiejś mierze sztuczną, wokół sprawy relacji Polski z UE. Donald Tusk może grzmieć, że PiS Polskę z Unii wyprowadzi, a Jarosław Kaczyński może powtarzać, że w UE będziemy trwać, ale tylko na własnych warunkach. Sprawa wywołuje wystarczająco silne emocje, żeby można było wokół niej zbudować korzystny dla obu obozów konflikt.

Drugi wątek wystąpienia premiera był prounijny i zaprzeczał tezom o Polexicie za sprawą PiS – co zresztą jest całkowicie trafne. PiS żadnego Polexitu nie planuje i absolutnie go nie chce. Dla rządzącej partii byłoby to nieszczęście. PiS potrzebuje Unii jako swoistego tła dla własnej działalności politycznej, punktu odniesienia oraz jako źródła pieniędzy. Premier Morawiecki przypominał, jak wysokie jest w Polsce poparcie dla członkostwa w UE. Zastosował retoryczną taktykę pokazywania Polaków jako dobrych, ale zarazem dumnych Europejczyków, tym samym uderzając w atakujących nas eurodeputo-

wanych czy samą panią von der Leyen. Nie bez powodu w jego wystąpieniu pojawił się przytyk do gazociągu Nordstream 2, co przewodnicząca KE, jako Niemka wywodząca się z CDU, musiała i miała odebrać osobiście.

Trzeci wątek dotyczył natomiast sprawy tak naprawdę najistotniejszej, aczkolwiek traktowanej mocno instrumentalnie, czyli sposobu funkcjonowania Unii Europejskiej. Tu trzeba wrócić do orzeczenia polskiego Trybunału Konstytucyjnego (nazywanego przez szefową KE oraz autorów rezolucji skierowanej przeciwko Polsce „nielegalnym") i postarać się oddzielić ziarno od plew, czyli warstwę bieżącej polityki partyjnej od spraw strategicznych.

Poszerzanie kompetencji

Z bieżącego, partyjnego punktu widzenia TK wydał takie orzeczenie, jakiego życzyli sobie rządzący. Prezes PiS uznał najwyraźniej, że dalszy spór z Brukselą opłaca się PiS politycznie, a żadnych realnych lub przynajmniej istotnych dla państwa szkód nie przyniesie. W tej ostatniej sprawie mógł się mylić, natomiast w swoich wypowiedziach medialnych bardzo konsekwentnie prezentuje niezwykle pewną siebie i lekceważącą wobec problemów postawę. Do załatwienia spraw trudnych lider PiS wysłał Mateusza Morawieckiego, który został premierem właśnie z powodu przekonania prezesa PiS, że z takimi sytuacjami sobie będzie radził. Czy to przekonanie się sprawdziło – to już inna kwestia.

To wszystko nie oznacza jednak, że orzeczenie TK, podobnie jak wystąpienie premiera Morawieckiego w jego trzecim wątku, nie dotyczyło problemu autentycznego. Wręcz przeciwnie: kwestia prymatu prawa konstytucyjnego nad prawem unijnym była przedmiotem rozważań sądów konstytucyjnych w wielu krajach UE – co zresztą szef polskiego rządu przywołał – lecz również był to przedmiot debat politycznych. To zagadnienie ma najmniejsze znaczenie w tych krajach, które należą do twardego unijnego jądra lub są najsilniejsze, one bowiem najmniej obawiają się ekspansji kompetencji unijnych. Ale nawet tam nic nie jest przesądzone. Trzeba pamiętać, że traktat konstytucyjny – pierwowzór późniejszego traktatu lizbońskiego – został w referendach odrzucony w dwóch państwach „starej" Unii: Holandii i Francji.

Mateusz Morawiecki mówił o poszerzaniu własnych kompetencji przez Trybunał Sprawiedliwości UE – to samo, choć w mniejszym stopniu, można też zarzucić KE – na podstawie bardzo ogólnikowych zapisów, takich jak artykuł 2. Traktatu o UE. Wywodził – słusznie – że organy Unii powinny mieć prawo działać tam, gdzie kompetencje zostały im jednoznacznie przekazane na mocy traktatów, ale nie tam, gdzie wyznaczają sobie pole do działania własnymi interpretacjami przepisów. Wskazywał, że kontrolę nad takim poszerzaniem swoich kompetencji przez organy UE muszą mieć krajowe sądy konstytucyjne.

Trzeba się z tym wywodem zgodzić, bo istotnie – ciągłe rozpychanie się przez TSUE może doprowadzić do tego, że rychło w kręgu jego zainteresowania znajdą się te dziedziny, których Polska nigdy nie zamierzała oddawać do wspólnego worka. Owszem, można zrozumieć obawy pani von der Leyen, która uważa, że takie podejście grozi rozpadem wspólnego porządku prawnego. Istotnie, jest i takie zagrożenie. Jeżeli jednak Bruksela tego nie chce, to TSUE powinien ograniczyć zakres swojego działania. Trzeba tu przypomnieć, że trybunał ten – jak każdy sąd – może się uznać za pozbawiony w danej sprawie właściwości. I zdecydowanie częściej taką właśnie decyzję powinien podejmować.

W tle bieżącego sporu jest zasadniczy konflikt o przyszły kształt UE.

Jest jednak jeszcze inny aspekt tej sytuacji. Polska, idąc na zwarcie z TSUE i KE, faktycznie wykonuje pracę za wielu europejskich polityków, którym bliskie może być takie podejście do przyszłości integracji, a którzy mogą o tym nawet głośno nie wspominać. Pytanie brzmi, czy faktycznie to my musimy znów narażać się na konsekwencje, żeby następnie z naszego ewentualnego zwycięstwa skorzystali inni. Owi inni nie stracą też niczego na naszej ewentualnej porażce. Stratni będziemy jedynie my sami.

Pieniądze z funduszu

W kraju gra będzie się teraz toczyć wokół pieniędzy z Funduszu Odbudowy. Faktycznie nie są to w pierwszej fazie pieniądze oszałamiające (ok. 5 mld euro zaliczki, choć całość to blisko 60 mld euro), a w dodatku – wbrew nazwie funduszu – w zdecydowanej większości nie będą służyć biznesom poszkodowanym w wyniku pandemii do odbudowania działalności. Nieprzyznanie tych środków Polsce lub też znaczące opóźnienie zatwierdzenia KPO byłoby dla PiS pewnym progiem: po raz pierwszy polityczne poczynania w stosunku do Brukseli miałyby bardzo wymierny koszt finansowy. Wydaje się, że PiS swoich wyborców już na to trochę przygotowuje. W wypowiedziach przedstawicieli władzy pojawia się narracja, że nie są to pieniądze niezbędne (co jest zresztą prawdą). Nie komentują oni natomiast tego, że Ursula von der Leyen wspomniała o uruchomieniu mechanizmu „pieniądze za praworządność", choć trochę ponad rok temu Mateusz Morawiecki zapewniał, że nie mamy tego problemu dzięki jego umiejętnościom negocjacyjnym. Jej wystąpienie było zresztą w ogóle bardzo stanowcze, nie mniej konfrontacyjne niż wystąpienie polskiego premiera.

Na nieprzyznaniu pieniędzy Polsce skorzystać próbowałaby opozycja, której postawa podczas debaty w PE wskazywała, że jedyną regułą jest „im gorzej, tym lepiej". Problem w tym, że wyborcy – poza twardym jądrem anty-PiS – mogą mało entuzjastycznie zareagować na przyczynienie się przez opozycję do obcięcia pieniędzy, z których mogliby mieć jakąś korzyść. A przecież o to apeluje też przyjęta m.in. głosami wszystkich opozycyjnych polskich europosłów bardzo ostra rezolucja PE.

Znacznie mądrzej zdaje się tutaj działać Donald Tusk, nie po raz pierwszy zresztą. Przewodniczący PO już jakiś czas temu stwierdził, że nieprzyznanie Polsce funduszy byłoby złe, a teraz zapowiada, że on to „załatwi". Polska prawdopodobnie pieniądze jednak dostanie niezależnie od działań Tuska – o ile takie w ogóle będą – ale wówczas lider Platformy będzie mógł oznajmić, że stało się to dzięki jego rozmowom z przywódcami krajów członkowskich i pomimo polityki PiS. To taktyka o wiele lepsza niż nadawanie na forum PE na własne państwo i jego rząd bez żadnych hamulców.

Gdzieś w tle tego bieżącego sporu jest zasadniczy konflikt o przyszły kształt UE. Istnieją dzisiaj wszelkie przesłanki, by sądzić, że sytuacja zmierza do jakiegoś przesilenia: szaleńcza polityka klimatyczna, wywołująca kryzys energetyczny na kontynencie, brak innego niż klimat pomysłu ideowego na pociągnięcie obywateli UE za sobą, pandemia, która zaowocowała potężnym uderzeniem w wolności obywatelskie, wreszcie zyskujące na popularności ruchy polityczne, których liderzy – jeśli zdobędą w swoich krajach władzę – mogą chcieć pokierować Unię w inną niż dotąd stronę.

Jedno trzeba mieć zawsze w pamięci: nic nie jest w polityce dane raz na zawsze – a więc także wysokie poparcie Polaków dla naszego członkostwa w Unii – a żadna międzynarodowa struktura nie trwa wiecznie.

Kazimierz Dadak

Amerykańska elita od początku traktowała prezydenta Trumpa jako intruza. Unijni potentaci mogą sobie pozwolić na przekraczanie uprawnień, ponieważ w sukurs idzie im rodzimy establishment.

Rozbuchane elity

Książka słynnego dziennikarza Boba Woodwarda i jego młodszego kolegi Roberta Costa pod tytułem „Peril" (pol. niebezpieczeństwo, zagrożenie) wywołała za Atlantykiem wielkie zainteresowanie. Autorzy opisują w niej ostatnie miesiące prezydentury Donalda Trumpa. Jest to obraz mało budujący. Media głównego nurtu oczywiście skupiły uwagę czytelnika na zachowaniu byłego prezydenta, choć w istocie rzeczy zaniepokojenie muszą budzić działania amerykańskiej elity, która Trumpa od początku traktowała jako, delikatnie mówiąc, intruza.

Telefony do Chin

Największe zaskoczenie musi budzić postawa gen. Marka Milleya, przewodniczącego Kolegium Szefów Połączonych Sztabów, który bezceremonialnie wtrącał się do polityki, i to za plecami prezydenta, który jest przecież zwierzchnikiem amerykańskich sił zbrojnych. Tuż przed ubiegłorocznymi wyborami wywiad amerykański miał dojść do wniosku, że Chiny obawiają się ataku ze strony USA. Dziś, niemal rok później, nie ma żadnych dowodów – ani nawet poszlak – że Trump nosił się z takim zamiarem, niemniej gen. Milley takie podejrzenia potraktował poważnie. Dowodzi to skuteczności nieustannej propagandy prowadzonej przez media głównego nurtu, pokazującej byłego prezydenta jako szaleńca.

Na skutek tego raportu 30 października 2020 r., czyli cztery dni przed wyborami, gen. Milley zadzwonił do swego chińskiego odpowiednika, gen. Li Zuochenga, i zapewnił go, że rządy w USA są stabilne i że wszystko będzie okej. Już samo to stwierdzenie implikuje, że mogłoby być inaczej, i podważa zaufanie do Ameryki jako demokratycznego i praworządnego kraju. Ale to nic w porównaniu z tym, co gen. Milley potem powiedział: USA nie przygotowują żadnych działań zbrojnych w stosunku do Chin ani nie mają zamiaru dokonać napaści z użyciem siły ogniowej (ataku kinetycznego), ale gdyby mimo wszystko coś takiego miało nastąpić, to on przed tym zadzwoni do gen. Zuochenga, więc nie będzie żadnego „zaskoczenia".

Trudno sobie wyobrazić, jaki był tok rozumowania gen. Milleya, bo nawet gdyby Trump zaiste był szaleńcem, to obowiązkiem amerykańskiego dowódcy wojskowego jest mimo wszystko dołożyć wszelkich starań, żeby podjęta akcja zakończyła się powodzeniem. Z powyższej wypowiedzi wynika również, że w przypadku takiej skrajnej sytuacji gen. Milley spodziewał się wzajemności ze strony swego komunistycznego odpowiednika. Nie wiadomo, na jakiej podstawie mógł oczekiwać jakiegoś przyjaznego rewanżu. Gen. Milley nie wyjaśnił tej sprawy także podczas wysłuchań w amerykańskim Kongresie, które miały miejsce po publikacji książki.

Dwa dni po zajściach z 6 stycznia w Waszyngtonie i wtargnięciu motłochu do budynku Kongresu gen. Milley ponownie zadzwonił do gen. Li Zuochenga i zapewniał go o stabilności swego kraju. Gen. Milley wykonał jeszcze wiele tego typu telefonów do przywódców sojuszniczych krajów.

Amerykański generał za plecami prezydenta Trumpa informował telefonicznie Chiny, że USA nie szykują napaści.

Te rozmowy z gen. Zuochengiem spowodowały z jednej strony wezwania do dymisji generała, a z drugiej – zapewnienia, że działał on w granicach swoich uprawnień. Prezydent Biden szybko uciął wszelkie spekulacje co do losu gen. Milleya, stwierdzając, że ma do niego pełne zaufanie.

Usunąć Trumpa!

Gen. Milley wdał się także w rozmowy z Nancy Pelosi, odpowiednikiem naszego marszałka sejmu, która domagała się od niego podjęcia kroków mających na celu usunięcie Trumpa z urzędu. Dla niej haniebne rozruchy z 6 stycznia były dowodem na próbę zamachu stanu ze strony Trumpa. Toczące się w tej sprawie dochodzenie ponad wszelką wątpliwość wykluczyło taki scenariusz, ponieważ wydarzenia nie były koordynowane, a już tym bardziej przez Trumpa.

Przeciwnicy byłego prezydenta snuli spekulacje co do możliwości rozpętania przez Trumpa wojny atomowej tuż przed formalnym przekazaniem władzy zwycięskiemu Bidenowi. Według tej teorii stanowiłoby to pretekst do przedłużenia kadencji Trumpa. Biorąc pod uwagę, że prezydentura Trumpa cechowała się brakiem nowych konfliktów zbrojnych i wytężonymi wysiłkami w kierunku zakończenia istniejących (Syria, Afganistan), to trzeba było wykazać bardzo dużo złej woli, żeby wysunąć tego typu podejrzenia. Owszem, Trump do końca szukał możliwości utrzymania prezydentury, ale w granicach prawa. On jest twardym, bezwzględnym biznesmenem, ale nie jest szaleńcem.

Donald Trump przed wyborami i podczas całej swojej kadencji nie szczędził słów krytyki elitom, które od dziesięcioleci trzymają ster władzy. Z tego powodu jest on powszechnie znienawidzony przez establishment i dlatego w zmaganiach z nim wszystkie chwyty są dozwolone. Tę taktykę stosowano już przed wygranymi przez niego wyborami, gdy na podstawie dowodów sfabrykowanych przez sztab jego kontrkandydata, Hillary Clinton, członkowie sztabu wyborczego Trumpa byli podsłuchiwani.

Te wysiłki były kontynuowane przez całą prezydenturę Trumpa. Śledztwo dotyczące jego rzekomej zmowy z Rosją ciągnęło się latami i paraliżowało rządy. W sumie cała sprawa okazała się całkowicie wyssana z palca.

Unijna samowola

Niezwykłe rozbuchanie elit jest widoczne także po drugiej stronie Atlantyku. Komisja Europejska zachowuje się tak, jakby była demokratycznie wybranym europejskim rządem, podczas gdy jest właśnie dokładnie… komisją, organem mianowanym przez polityków. UE nie jest krajem federalnym, stąd Polska nie jest jakimś odpowiednikiem amerykańskiego stanu, tylko suwerennym państwem.

Unia nie ma żadnych uprawnień w zakresie sądownictwa w krajach członkowskich, bo na mocy traktatów ta dziedzina jest w wyłącznej gestii członków. Mówi o tym na przykład prof. Anna Łabno („Idziemy" nr 42/2021). Dodajmy, że w USA rząd centralny ma uprawnienia tylko w zakresie organizacji sądów federalnych, natomiast stany mają pełną suwerenność w organizacji sądów stanowych. Większość spraw jest rozpatrywana w sądach stanowych, bo prawo federalne reguluje głów-

Protest przed siedzibą TSUE przeciwko nakazowi zamknięcia kopalni Turów

fot. PAP/EPA/Julien Warnand

nie kwestie przekraczające jurysdykcję jednego stanu i przestępstwa popełnione w stosunku do rządu federalnego.

„Europejskie wartości"

W USA w sporach o kompetencje politycy nie posługują się takimi pojęciami, jak „amerykańskie wartości", bo to nie jest żaden termin prawny. W Stanach rozdział kompetencji pomiędzy rządem federalnym i rządami stanowymi jest jasno określony w konstytucji. Jeśli pojawią się sprawy sporne, są one rozstrzygane przez Sąd Najwyższy. W USA jest nie do pomyślenia, żeby jakiś urzędnik z Waszyngtonu – nawet sam prezydent – zadecydował, że ten czy ów stan nie przestrzega uznawanych przez rząd federalny „wartości" i w związku z tym nie przekazujemy mu pieniędzy. Takie zachowanie to jest przykład urzędniczej samowoli.

Po ubiegłorocznych wyborach prezydenckich w Stanach, w związku z kontrowersjami, jakie wywołały niektóre ich aspekty, szczególnie forma korespondencyjna, niektóre stany postanowiły zaostrzyć wymogi związane z głosowaniem. Na lewicy od razu rozpętała się nagonka, że te nowe procedury jakoby miały ograniczać powszechność głosowania. Ale w USA stany mają pełną kontrolę nad organizacją wyborów. Żadnemu przedstawicielowi rządu federalnego nie przyszedł do głowy pomysł blokady funduszów dla „nieposłusznych" stanów.

Jeśli już, to prawa stanów do organizacji i kontroli wyborów mogą być ograniczone tylko w drodze ustawy uchwalonej przez federalną władzę ustawodawczą – Kongres. Amerykański Kongres jest prawdziwą władzą ustawodawczą, bo jego władza jest umocowana w konstytucji, podczas gdy Parlament Europejski jest ciałem, które może ogłaszać rezolucje, ale nie stanowić prawo, ponieważ UE nie posiada konstytucji. Z tego powodu także TSUE nie ma żadnego umocowania.

USA są krajem federalnym, podczas gdy UE, jak to słusznie określa niemiecki Trybunał Konstytucyjny, jest tylko międzynarodową organizacją. Niemniej zakres autonomii stanu jest w USA szerszy niż ten, który KE jest skłonna przyznać Polsce – nadal niepodległemu państwu!

Solidarne elity

Oczywiście takie działania KE w stosunku do Polski i Węgier byłyby niemożliwe bez pełnego poparcia głównych potęg w Unii. Fakt ten nie jest nawet zbyt skrzętnie ukrywany, bo przecież Ursula von der Leyen była namaszczona przez kanclerz Merkel na swojego następcę, ale nie sprawdziła się w Berlinie. Niemniej, formalnie rzecz biorąc, to nie Niemcy i Francja, ale KE zmusza Polskę do całkowitej uległości.

Unijni potentaci mogą sobie na takie postępowanie pozwolić, ponieważ w sukurs idą im rodzime elity. Mimo wspomnianych powyżej przypadków wskazujących na regres w zakresie amerykańskiej kultury politycznej w USA nie zdarza się, żeby emerytowani sędziowie Sądu Najwyższego krytykowali orzeczenia swoich następców. Takie zachowanie spotkałoby się z powszechnym potępieniem, ponieważ uderza w prestiż Sądu. Zadaniem sędziów, zarówno pełniących obowiązki, jak i tych, którzy są już w stanie spoczynku, jest obrona jego dobrego imienia. Krytyka orzeczeń dokonywana przez emerytowanych sędziów w oczywisty sposób podważa autorytet tej kluczowej instytucji.

Ale to, co w USA jest powszechnie uznawane za oczywiste, nie obowiązuje nad Wisłą. Dla znacznej części rodzimych elit ważniejsza jest solidarność z ich europejskimi odpowiednikami niż z interesem własnego narodu. Na bezgraniczną „miłość" do UE nakłada się tradycyjne sarmackie pieniactwo i warcholstwo i tym sposobem nie jest możliwa racjonalna dyskusja.

Niestety, powszechna wśród naszego establishmentu czołobitność w stosunku do unijnych instytucji nie jest hamowana przez skuteczne przeciwdziałania. Na przykład gdyby wyroki zagranicznych trybunałów konstytucyjnych tyczące się nadrzędności konstytucji państw członkowskich nad unijnymi traktatami były przetłumaczone na język polski i opublikowane, to siłą rzeczy dyskusja byłaby bardziej rzeczowa i trudno byłoby podnosić bezpodstawne krzyki o próbie Polexitu.

Nieudolność polskich władz jest też doskonale widoczna na przykładzie sporu o kopalnię w Turowie. Czy nasza pozycja negocjacyjna nie byłaby dużo mocniejsza, gdyby polska strona zamówiła ekspertyzę, powiedzmy, naukowców z Harwardu lub innej znakomitej uczelni? Mielibyśmy jakąś miarodajną ocenę szkód, jeśli takowe występują. Gdyby Czesi zasłonili się argumentem o suwerenności i nie wpuścili ekspertów, to mielibyśmy znakomity argument natury propagandowej.

Tym sposobem rozbuchane elity, którym wydaje się, że jedynym zadaniem obywatela jest głosowanie w wyborach na kandydatów, których one im wyznaczą, napotykają słaby opór. Nic zatem dziwnego, że w USA demokracja kuleje, w UE zaś jest bliska zapaści.

Autor jest profesorem ekonomii,
wykłada w Hollins University
w stanie Wirginia w USA

Marek Jurek

Nadzieja dla Europy

Tydzień temu byłem na dużej środkowoeuropejskiej konferencji w Máriapócs, na wschodzie Węgier. Konferencja upamiętniała trzydziestolecie pielgrzymki Jana Pawła II do tego najbardziej odwiedzanego węgierskiego sanktuarium. Rocznica papieskiej pielgrzymki była okazją do wspomnień, ale również do przypomnienia wskazań, które Jan Paweł II zostawił nam na czas po swojej śmierci. Węgrzy bowiem traktują Jana Pawła II nie tylko jako świętego, ale jako proroka. Proroka, który – niczym Mojżesz lub Samuel – poprowadził narody Europy Środkowej ku nowym czasom, ale który również ostrzegał przed tym, co czasy te przyniosą.

Węgrzy traktują Jana Pawła II nie tylko jako świętego, ale jako proroka.

Minister Miklós Soltész przyznał, że w euforii wyzwolenia sam nie rozumiał przestróg papieskich, że przyjdą wyzwania gorsze niż gasnący w latach osiemdziesiątych komunizm, choć już wtedy, trzydzieści lat temu w Debreczynie, poruszyły go sugestie, że katolicy i protestanci będą musieli wspólnie stawiać opór wobec nadchodzących zagrożeń. Były minister Zoltán Balog, dziś przełożony wspólnoty kalwińskiej na Węgrzech, wspominał, że gdy kard. Wojtyła został wybrany na papieża, jego ojciec, pastor reformowany, bardzo przywiązany do swej protestanckiej konfesji, powiedział, że zaczął się „koniec komunizmu". A poseł Miklós Seszták, syn księdza greckokatolickiego, opowiadał, że choć był dzieckiem, gdy Ojciec Święty został wybrany – czuł, jak Jan Paweł II dał nadzieję rodzicom, nadzieję, jak potem zrozumiał, że przyjdzie wolność po czasie prześladowań.

W Máriapócs można więc było zobaczyć Węgry w całej ich różnorodności. Tam można naocznie się przekonać, jak bardzo solidarność narodowa może być czynnikiem jedności różnych wspólnot tworzących naród. W Polsce grekokatolików traktuje się, niestety, czasem jak odrębne wyznanie (co się nakłada na polsko-ukraińskie spory narodowe); Węgrzy w ogóle nie mają takich problemów. Máriapócs jest sanktuarium unickim, które odegrało wielką duchową rolę w wyzwoleniu okupowanej przez muzułmanów części kraju pod koniec XVII w. Tam naprawdę Kościół, Europa i Węgry oddychają swymi obydwoma płucami.

Katolików i protestantów dzielą kwestie wiary, ale również tradycji narodowej, odmiennego nastawienia wobec tradycji habsburskiej, dominującego w obu wspólnotach. A jednak i w kościołach, i w zborach wszędzie się widzi narodowe sztandary, ukwiecające ołtarze i miejsca modlitwy. Święty Stefan dla wszystkich jest ojcem narodu. Apostoł Paweł uczy, że miłość „jest więzią doskonałości" (Kol 3, 14), a wspólna miłość ojczyzny może spoić wiele różnic.

Na to wszystko patrzyłem z podziwem, ale jeszcze jedno (oprócz wdzięczności dla papieża Polaka) sprawiło mi szczególną satysfakcję: gdy słyszałem, jak coraz częściej mówimy o Europie Środkowej, z jej zanurzoną w cywilizacji chrześcijańskiej tożsamością i odrębnością, jako o żywej wspólnocie, a co więcej – nadziei naszych narodów. To już nie jest tylko polityczny „projekt", to uczucie, która zaczyna w naszych narodach żyć. Oby polityka potrafiła mu służyć. i

Przeżył dzięki Polakom

fot. xhz

Ksiądz infułat Grzegorz Pawłowski – Jakub Hersz Griner był kapłanem archidiecezji lubelskiej, wieloletnim duszpasterzem wspólnot języka hebrajskiego i Polonii w Izraelu. Jako dziecko został ocalony z Holokaustu. Przeżył 90 lat, z czego 63 w kapłaństwie. Zmarł 21 października 2021 r. w Izraelu.

Ks. Grzegorz Pawłowski urodził się 23 sierpnia 1931 r. w rodzinie zamojskich ortodoksyjnych Żydów jako Jakub Hersz Griner. Jego najbliżsi zginęli podczas II wojny światowej. Ojciec został rozstrzelany w Zamościu, a matka i siostry – podczas likwidacji getta w Izbicy. Jakubowi udało się zbiec. Przeżył dzięki Polakom, którzy udzielili mu schronienia i aby go ocalić, nadali mu nowe nazwisko. Wychowywany w atmosferze wiary chrześcijańskiej, przyjął ją jako własną.

Przez kilka lat był wychowankiem domu dziecka w Lublinie, który musiał opuścić, będąc jeszcze w gimnazjum. Potem trafił do domu dziecka prowadzonego przez siostry zakonne w Puławach. Tam ukończył liceum, a po nim wstąpił do seminarium duchownego w Lublinie. W 1958 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował w różnych parafiach archidiecezji. W latach 1968–1970 odbył studia specjalistyczne z biblistyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Po odnalezieniu ocalonego z zagłady brata w 1970 r. ks. Pawłowski wyjechał do Izraela, gdzie podjął posługę jako katolicki duszpasterz wspólnot języka hebrajskiego i Polonii. Będąc kapłanem archidiecezji lubelskiej od kilkudziesięciu lat pracującym wśród chrześcijan Izraela, często powracał do Polski. Za gorliwą pracę duszpasterską został uhonorowany godnością protonotariusza apostolskiego (infułata).

W mediach izraelskich i polskich ks. Pawłowski wiele razy mówił o przywiązaniu i wdzięczności wobec Polski oraz dobrych relacjach między Polakami i Żydami. Wielokrotnie powtarzał, że Polska i Izrael to jego dwie ojczyzny i za każdą z nich oddałby życie. Przyczynił się do tego, że polska rodzina, która pomogła mu przetrwać czas zagłady, otrzymała tytuł Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata.

W ostatnich latach ks. Grzegorz Pawłowski opublikował wiele książek o tematyce autobiograficznej i religijnej. Są to m.in.: „Sługa Mesjasza" – wywiad-rzeka opowiadający o tragicznym losie, barwach kapłańskiego życia i pięknie przyjaźni, „Ocalały z zagłady w służbie Mesjasza" – o spojrzeniu na chrześcijaństwo oczami Żyda, czy „Kapłański testament sługi Mesjasza", opowiadający o kapłaństwie Nowego Przymierza w kontekście kapłaństwa świątynnego. Zmarły był honorowym obywatelem Lublina./**PAP/wś**

Twarde realia

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Marzenia, pragnienia, iluzje mają prawo do wolności. Ich prawdziwość nie biegnie torami rzeczywistości. Można marzyć, że się jest Dumbo, i ekscytować się, bo się lata uszami. Można być przekonanym, że jest to całkowicie sprawa własnej decyzji, ale ogromne uszy i proteza nosa nie uczynią z kogoś miłego słonika. Człowiek jest tym, kim jest, tym, co znaczą jego geny, jakie ma od poczęcia – bez względu na to, ile zainwestuje w operacje i jaką ideologię przyjmie.

Mijanie się z prawdą może być bolesne. Dlatego nie spotykamy rodziców, którzy lubią być okłamywani przez swoje dzieci, ani żon czy mężów, którzy uwielbiają, kiedy współmałżonek ich zdradza. Doceniamy prawdę, ponieważ taka jest rzeczywistość; czy nam się to podoba, czy nie.

Powtarzanie fałszywych wiadomości również nie czyni prawdy. Na tysiącach konferencji prasowych można powiedzieć wszystko, ale liczby są liczbami: dwa plus dwa to zawsze cztery. Jeśli podejmuje się decyzje w oparciu o fałszywe dane, popełnia się błąd, oszukuje innych i zwykle niczego się nie rozwiązuje. Mogę zakładać, że dany lek mnie wyleczy, bo ładnie wygląda, jednak byłoby głupio działać w taki sposób. Niestety, nawet nauka nie jest wolna od kłamstw – na przykład bez względu na to, ilu ludzi twierdzi, że płód nie jest człowiekiem, wiemy, że wystarczy dać mu czas, a będzie pięknym dzieckiem.

Wolność jest cechą człowieka: może on wybrać swoją przyszłość. Niestety, czasami podejmuje złe decyzje, które wyglądają dobrze, ale są fałszywe i w konsekwencjach bolesne. Wolność może więc obrócić się przeciw niemu. Ta wielka siła, podobnie jak energia jądrowa, ma swoje zasady. Można ją pożytecznie wykorzystać albo spowodować katastrofę. Aby wolność zadziałała, musi łączyć się z prawdą. A tej w wielu dziedzinach trzeba z pokorą i wytrwałością poszukiwać.

Wolność można pożytecznie wykorzystać albo spowodować katastrofę.

O prawdzie św. Jan Paweł II napisał długą encyklikę, do której warto powracać. Niemal na początku czytamy: „Żaden człowiek nie może się uchylić od podstawowych pytań: Co powinienem czynić? Jak odróżniać dobro od zła? Odpowiedź można znaleźć tylko w blasku prawdy, która jaśnieje w głębi ludzkiego ducha. (…) Ostatecznej odpowiedzi na każde pytanie człowieka, zwłaszcza na jego pytania religijne i moralne, udziela jedynie Jezus Chrystus. Więcej: sam Jezus Chrystus jest odpowiedzią” (Veritatis splendor, nr 2).

Życie w pełni pomimo trudności

Magdalena Wołochowicz

Tydzień temu pisałam, że nasze życie tu na ziemi zawsze będzie niedoskonałe, ale jednak jest nadzieja, by żyć szczęśliwie pomimo trudności, które będą nas spotykać. Dzieliłam się wyznaniem, że sama doświadczyłam wyjątkowo trudnego czasu w życiu, a jednak Pan Bóg dawał mi siły, by przejść każdy kolejny dzień.

Co ciekawe, ten okres mojego życia okazał się bardzo owocny w wielu dziedzinach – m.in. napisałam moją pierwszą książkę, założyłam fundację, zorganizowałam międzynarodową konferencję dla kobiet. Tak, bo Pan Bóg, jak obiecał w Liście do Rzymian (8, 28), współdziałał we wszystkim dla mojego dobra!

Co konkretnie pomogło mi żyć zwycięsko każdego dnia i się nie poddać?

Po pierwsze, życie w tożsamości Bożego dziecka.

Kiedy oddajemy życie Bogu, On przyjmuje nas do swojej rodziny i stajemy się Jego dziećmi (por. J 1, 12). Żeby żyć w tożsamości Bożego dziecka, potrzebujemy wiedzieć, kim jest nasz Bóg-Tata. Jaki jest, co dla nas zrobił itd. A to bierze się z codziennej osobistej relacji z Nim – modlitwy, czytania Słowa Bożego, bycia częścią Kościoła.

Świadomość tego, że mój Ojciec w niebie jest dobry i wierny i ma najlepsze plany względem mnie, była absolutną podstawą budowania mojej nadziei, że przejdę zwycięsko przez te bardzo trudne okoliczności.

Po drugie, zaufanie Bogu.

Pan Bóg jest godny zaufania: „Trzymajmy się niewzruszenie nadziei, którą wyznajemy, bo godny jest zaufania Ten, który dał obietnicę” (Hbr 10, 23). Nie znamy naszej przyszłości, ale żyjąc w tożsamości Jego dziecka, możemy Mu zaufać co do naszych losów. Bardzo pokrzepiają mnie następujące słowa: „Z całego serca Bogu zaufaj, nie polegaj na swoim rozsądku, myśl o Nim na każdej drodze, a On twe ścieżki wyrówna” (Prz 3, 5-6).

Zaufanie Bogu to nie tylko bierne czekanie na to, co nastąpi – to aktywna walka Bożą bronią.

I właśnie świadoma postawa zaufania względem Boga przeprowadziła mnie zwycięsko przez ten najtrudniejszy czas mojego życia.

Po trzecie, walka Bożą bronią i z pełną wiarą oraz oczekiwanie zwycięstwa.

Zaufanie Bogu to nie tylko bierne czekanie na to, co nastąpi – to aktywna walka Bożą bronią. Przede wszystkim napełnianie się Bożym Słowem – prawdą na nasz temat i Jego obietnicami. Dalej, trwanie w uwielbieniu Boga – nie tylko w niedzielę, ale każdego dnia: wyrażanie Mu uwielbienia, ale także słuchanie wzmacniających wiarę pieśni, których dziś jest tak dużo. Wreszcie styl życia wdzięcznością – skupianie się na tym, co Bóg do tej pory dla nas zrobił. A w tym wszystkim oczekiwanie dobra i zwycięstwa! I to mi pomogło przejść mój trudny czas.

Walka może być żmudna i wyczerpująca, ale z Bogiem zawsze jesteśmy na wygranej pozycji (bez względu na to, czy pełne rozwiązanie problemu przyjdzie tu czy dopiero w niebie).

Kluczem jest nasza postawa, która wpływa na jakość całego naszego życia. Z Bogiem możemy żyć w pełni, nawet gdy jest trudno!

Świętokradztwo?

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Zięć, po wielu latach zdradzania, opuścił żonę i synka, uzyskał separację, mieszka z konkubiną i mają dzieci. Przybył na uroczystość Pierwszej Komunii Świętej swego syna i sam również przystąpił do Komunii. Wiem, nie wolno sądzić. Pan Bóg da sobie z tym radę. Ja natomiast mogę, a nawet muszę przebaczyć i pomodlić się za zięcia. Interesuje mnie, co mówi na ten temat prawo kościelne: czy można w takim przypadku przystępować do Komunii Świętej? Przyjmę z pokorą każdą odpowiedź.

Dziękuję Panu najpierw za sposób podejścia do tematu. W tonie Pańskiej wypowiedzi dostrzegam piękną i pokorną zasadę otwartości. Polega ona na pytaniu siebie: co by było, gdybym to ja nie miał racji. Zasadę tę zobowiązani jesteśmy stosować my jako księża, gdy ktoś podchodzi do nas do Komunii. Odmawiamy jej udzielenia jedynie w dwóch przypadkach: gdy ewidentnie widać, że małe dziecko nie było jeszcze u Pierwszej Komunii Świętej, albo gdy ktoś jest w oczywistym stanie niepoczytalności psychicznej i przypuszczamy, że sprofanuje Ciało eucharystyczne. Nie mamy zaś prawa odmawiać komukolwiek Komunii, kiedy zgłasza się po Nią osoba dorosła i poczytalna. Chyba że wiemy na sto procent, że jest to czyn świętokradzki. Zwykle nie mamy takiej pewności. Może ten publiczny grzesznik był gdzieś u spowiedzi i otrzymał rozgrzeszenie? Może – choć tego nie widać – jest śmiertelnie chory i otrzymał sakramenty w sytuacji zagrożenia życia?

Zięć – jak rozumiem z Pańskiego listu – trwając w związku niesakramentalnym, najprawdopodobniej nie mogąc postanowić poprawy, nie może otrzymać rozgrzeszenia. Jak każdy człowiek trwający w grzechu ciężkim ma zachować prawdę i czynić pokutę do czasu, kiedy będzie mógł wrócić do pełnej jedności z Bogiem. W tym czasie powinien odsunąć się od stołu Pańskiego. Przyjmujący Komunię w grzechu ciężkim popełniają świętokradztwo. Tłumaczą, że kierowało nimi gwałtowne duchowe pragnienie, miłość do dziecka, strach przed odrzuceniem przez rodzinę. Są to okoliczności subiektywnie łagodzące, ale nie zmieniające obiektywnej powagi grzechu świętokradztwa. „Kto bowiem spożywa niegodnie, potępienie sobie spożywa i pije" (1 Kor 11, 29).

Czy Pański zięć popełnił świętokradztwo? Jest to „prawdopodobne", ale nie wiem, czy na przykład nie nawrócił się głęboko, nie zrezygnował z pożycia, które jest faktyczną zdradą Pana córki, nie próbował naprawić krzywd, które wyrządził swojej rodzinie. Byłyby to główne warunki, które umożliwiłyby mu dostęp do uczciwego spożywania Ciała Pana Jezusa.

xmarekk@o2.pl
Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

Zawsze wierni

Katolicy obydwu obrządków na Ukrainie doświadczyli wielu cierpień podczas rządów komunistycznych. I choć ich ofiara nie poszła na marne, powoli, zwłaszcza wśród młodszego pokolenia, zanika pamięć o wydarzeniach sprzed kilkudziesięciu lat. Dobrze się stało, że powstają nowe, choć do tej pory tak nieliczne inicjatywy upamiętniające bohaterów wiary tamtych lat.

Jedno z takich przedsięwzięć powstało w Tywrowie na Podolu i zrealizowane zostało przy diecezjalnym sanktuarium Matki Bożej Tywrowskiej i Męczenników za Wiarę. To Memoriał Męczenników Kościoła Katolickiego na Ukrainie w XX w., który powstał z inicjatywy o. dr. Pawła Wyszkowskiego, przełożonego Delegatury Polskiej Prowincji Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej na Ukrainie i w Rosji. Męczeńska droga Kościoła została przedstawiona w formie czternastu stacji drogi krzyżowej. Umieszczono tu szczątki zamordowanych przez komunistów wyznawców Chrystusa, pamiątki po ofiarach prześladowań, w większości Polakach. Cenną częścią Memoriału i książki, którą wydał z tej okazji IPN, są zdjęcia więzionych duchownych i świeckich, a także ich bezcenne świadectwa. Pomocny w lekturze jest indeks osób i nazw geograficznych. Bardzo cenna publikacja przybliżająca czasy zbrodniczego komunizmu./**wś**

o. Paweł Wyszkowski OMI
„Tywrowski memoriał męczenników katolickich na Ukrainie w XX wieku"
przekład z ukraińskiego
Dorota Lewsza
Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2021, 180 s.

Fronton świątyni

Parafia matka

tekst i zdjęcia Patryk Lubryczyński

W parafii św. Anny w Grodzisku Mazowieckim żywy jest zwyczaj pielgrzymowania. Dużą wagę przywiązuje się do inicjatyw modlitewnych dla dzieci i młodzieży.

Parafia powstała w 1355 r., dzięki założycielowi miasta i fundatorowi pierwszego drewnianego kościoła Tomaszowi Grodziskiemu. Budowę obecnej, barokowej świątyni, rozpoczęto od murowanego prezbiterium, zakrystii i kaplicy rodowej, które ukończono w 1688 r. Świątynia została ufundowana przez kasztelana rawskiego Wojciecha Mokronoskiego, a przedsięwzięcie finansowo wspierała jego żona Barbara z Załuskich. Budynek stał się również miejscem upamiętnienia rodu, o czym świadczą zachowane we wnętrzu kościoła epitafia poświęcone przedstawicielom rodziny. – Ze św. Anny zostało wydzielonych pięć nowych grodziskich parafii, dlatego mówimy, że jesteśmy „parafią matką" dla całego miasta – podkreśla Roman Ignasiak, wiceprezes parafialnego oddziału Akcji Katolickiej.

Proboszcz ks. Dariusz Gal

Spośród licznych grup modlitewnych w parafii prężnie formują się trzy wspólnoty Drogi Neokatechumenalnej, wspólnota Odnowy w Duchu Świętym „Zwiastowanie", dwie róże Żywego Różańca, oddział Akcji Katolickiej i Duszpasterstwo Młodzieżowo-Studenckie „Misja". Proboszcz ks. Dariusz Gal podkreśla, że zależy mu na męskiej formacji modlitewnej, dlatego chciałby utworzyć chorągiew Zakonu Rycerzy Jana Pawła II oraz wspólnotę Męskiego Różańca. – Od niedawna odrestaurowujemy Franciszkański Zakon Świeckich, który w przeszłości był bardzo istotną wspólnotą. Już odbyło się kilka pierwszych spotkań formacyjnych – opowiada.

Parafianie chętnie wyruszają na pątnicze szlaki, co roku 15 sierpnia spod kościoła św. Anny w Grodzisku Mazowieckim wychodzi piesza pielgrzymka do sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów w Rokitnie. Roman Ignasiak przypomina, że w bieżącym roku na szlaku pątniczym znalazło się około stu parafian i około dwustu osób z innych grodziskich parafii. Ponadto wikariusz ks. Radosław Wołkowycki był przewodnikiem jednej z grup 41. Warszawskiej Akademickiej Pielgrzymki Metropolitalnej, przygotował też specjalny program duchowej pielgrzymki dla osób, które nie mogły fizycznie uczestniczyć w wydarzeniu. Koła Żywego Różańca i Koło Przyjaciół Radia Maryja organizują również pielgrzymki autokarowe do sanktuariów w Polsce. Kultywowaną tradycją są procesje eucharystyczne w oktawie Bożego Ciała. – Zauważam, że jest to zwyczaj zanikający, dlatego warto go podtrzymywać – mówi ks. Gal.

Ołtarz główny

W październiku duszpasterze starają się zachęcić dzieci do uczestnictwa w nabożeństwach różańcowych, organizując konkurs na własnoręcznie wykonany różaniec. Prace najmłodszych można podziwiać w kościele, a najładniejsze będą nagrodzone. Za udział w nabożeństwach dzieci otrzymują pamiątkowe naklejki. Księża i nauczyciele nie zapominają o młodzieży, z okazji XXI Dnia Papieskiego parafia we współpracy z Zespołem Szkół Technicznych i Licealnych nr 2 w Grodzisku Mazowieckim przygotowała konkurs rysunkowy o św. Janie Pawle II. – Młode osoby są bardzo uzdolnione, prace prezentują wysoki poziom artystyczny i będą prezentowane w świątyni – zapowiada ks. Dariusz.

Dzięki oddolnemu działaniu oddziału Akcji Katolickiej we wnętrzu kościoła znajdują się nowe relikwie. – Napisaliśmy specjalny list z prośbą o podjęcie starań, aby sprowadzić relikwiarz bł. Stefana Wyszyńskiego. Księdzu proboszczowi udało się także uzyskać relikwie św. Jana Pawła II – wyjaśnia Roman Ignasiak. Podczas Mszy świętej z udzieleniem młodzieży sakramentu bierzmowania 9 października przez bp. Michała Janochę reprezentanci osób bierzmowanych wprowadzili do świątyni relikwie św. Jana Pawła II oraz bł. Stefana Wyszyńskiego. – Jestem wdzięczny naszemu parafianinowi Tadeuszowi Szwachle, że z tej okazji namalował portrety obydwu świętych i przekazał nam w darze – mówi ksiądz proboszcz.

Ks. Dariusz Gal zauważa, że z jednej strony wśród parafian jest wielu mieszkańców urodzonych w Grodzisku Mazowieckim, a z drugiej przybywa coraz więcej młodych rodzin z dziećmi, którym miasto stwarza warunki podjęcia pracy. Pewnym problemem jest frekwencja na Mszach świętych niedzielnych po pandemii, ale zauważa się stały wzrost liczby osób przychodzących do kościoła. – Nieustannym wyzwaniem jest stworzenie duchowej więzi i integracji z parafią nowych osób – podkreśla ks. Dariusz.

Figura św. Anny na placu przykościelnym

Parafia św. Anny, plac Króla Zygmunta Starego 2A,
05-825 Grodzisk Mazowiecki,
tel. 22 724 06 11.
Kancelaria parafialna czynna jest w dni powszednie: pon., wt., czw. i pt.
w godz. 10.00–12.00 oraz 17.00–18.00
(we środę nieczynna), sob. 10.00–12.00;
e-mail: swannagrodzisk@gmail.com.

W SKRÓCIE

■ **Nowi proboszczowie.** Funkcję proboszcza po zmarłym ks. Stanisławie Kani w parafii św. Andrzeja Boboli w Rajszewie objął 17 października ks. Marek Zdanowicz. Od tego samego dnia probostwo po ks. Zdanowiczu w parafii św. Jana Chrzciciela w Pniewniku sprawuje ks. Janusz Młynik.

■ **Rekonsekracja w Dębem Wielkim.** Od 3 listopada w parafii Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Dębem Wielkim będą trwały rekolekcje przygotowujące duchowo parafian do uroczystości rekonsekracji kościoła, która odbędzie się 7 listopada o godz. 12.00.

■ **Obchody Rzezi Pragi.** Rada i Zarząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy zapraszają na obchody 277. rocznicy Rzezi Pragi, które odbędą się 4 listopada o godz. 18.00. Rozpoczną się Mszą świętą w intencji Ofiar Rzezi Pragi celebrowaną przez bp. Romualda Kamińskiego w katedrze warszawsko-praskiej. Po Eucharystii, o godz. 19.15, nastąpi przemarsz pod krzyż poświęcony Ofiarom, o 19.30 planowane jest złożenie kwiatów przy krzyżu, a od 20.15 na pl. Wileńskim będzie możliwość obejrzenia wystawy historycznej „Obrona Pragi".

■ **O synodzie w archidiecezji warszawskiej.** Podczas wizyty w Watykanie ks. Matteo Campagnaro, jedna z osób kontaktowych etapu diecezjalnego synodu w archidiecezji warszawskiej, złożył wizytę sekretarzowi generalnemu Synodu Biskupów kard. Mario Grechowi. – Kard. Grech dopytywał, jak rozpoczęliśmy prace synodalne w Warszawie, cieszył się wraz z nami z pierwszych zgłoszeń różnych grup i podkreślał, że ważne jest to, aby z zaproszeniem dotrzeć do wszystkich. Zwrócił też uwagę, jak ważne jest, aby również kapłani byli gotowi wejść na drogę synodalną „Ku Kościołowi synodalnemu" – relacjonował ks. Campagnaro. Kard. Grech we wcześniejszych wystąpieniach, pytany, czym dla niego jest synodalność, odpowiadał, że to wspólna wędrówka, wysłuchanie całego Ludu Bożego, a nie tylko nielicznych.

■ **Warszawskie dzwony.** W Muzeum Archidiecezji Warszawskiej przy ul. Dziekania 1 odbędzie się 9 listopada o godz. 17.30 wykład z historykiem sztuki Piotrem Jamskim. Spotkanie poświęcone będzie tematyce historycznych i współczesnych dzwonów Warszawy. Poruszone zostaną zagadnienia funkcjonowania warsztatów ludwisarskich na terenie stolicy i fundacji dzwonów dla warszawskich świątyń od średniowiecza do współczesności.

■ **Spotkanie z pianistą.** W PROM Kultury Saska Kępa, ul. Brukselska 23 w Warszawie, odbędzie się 4 listopada o godz. 19.00 spotkanie z pianistą oraz komentatorem Konkursu Chopinowskiego Karolem Radziwonowiczem. Wstęp wolny.

BISKUPI NA CMENTARZACH

fot. arch. tygodnika „Idziemy"

W uroczystość Wszystkich Świętych ordynariusz warszawsko-praski bp Romuald Kamiński będzie przewodniczył Mszy świętej o godz. 12.00 na cmentarzu Bródnowskim przy ul. św. Wincentego 83 w Warszawie. Bp Jacek Grzybowski będzie koncelebrował Eucharystię o godz. 12.00 na „nowym" Cmentarzu Bohaterów Bitwy Warszawskiej w Radzyminie, który znajduje się przy wjeździe do miasta, przy ul. Jana Pawła II. W archikatedrze św. Jana Chrzciciela 2 listopada o godz. 18.00 odbędzie się procesja żałobna do krypt, a następnie Msza święta pod przewodnictwem kard. Kazimierza Nycza za zmarłych arcybiskupów, biskupów i księży z archidiecezji warszawskiej.

fot. Kuratorium Oświaty w Warszawie

MEDALE KEN

Pracownicy Kurii Warszawsko-Praskiej s. Cecylia Stusowicz USJK oraz wicedyrektor Wydziału Nauki Katolickiej ks. Mariusz Czyżewski, a także dwoje katechetów uczących w szkołach na terenie diecezji warszawsko-praskiej: Anna Wycisłowska oraz Grzegorz Diłanian zostali uhonorowani Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Medale wręczył podczas uroczystości 19 października dyrektor generalny w Ministerstwie Edukacji i Nauki Sławomir Adamiec. Odznaczenie przyznawane jest za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania.

POWĄZKI Z APLIKACJĄ

Fundacja Stare Powązki, powołana przez archidiecezję warszawską, uruchomiła mobilną aplikację ułatwiającą zwiedzanie zabytkowego cmentarza. Pomoże ona odnaleźć każdy grób na Starych Powązkach w Warszawie. – Chodzi nie tylko o funkcjonalność geolokalizacyjną. Przede wszystkim ma być to nowoczesne, innowacyjne urządzenie w upowszechnianiu wiedzy na temat cmentarza. Chcieliśmy pokazać historię Warszawy i historię Polski pisaną losami spoczywających tam ludzi – mówi Karol Gądzik z Fundacji Stare Powązki.

fot. facebook.com

fot. PAP/Tomasz Gzell

BITWA POD KOBYŁKĄ

Na Starym Cmentarzu w Kobyłce 24 października, w 227. rocznicę bitwy pod Kobyłką z Rosjanami w 1794 r. (ostatniej w insurekcji kościuszkowskiej), odbyły się uroczystości z udziałem szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jana Józefa Kasprzyka i przedstawicieli ambasady Litwy. – Nasza obecność jest dowodem na to, że pamiętamy i nigdy nie zapomnimy. Krew, która wsiąkła w polską ziemię, stała się ziarnem, dzięki któremu odrodziła się wolna Polska i wolna Litwa – podkreślił szef UdsKiOR.

WYKŁADY EKUMENICZNE

fot. ks. Paweł Klys

W auli WSD w Łodzi odbył się pierwszy zjazd drugiej edycji Ekumenicznej Szkoły Biblijnej, której głównym tegorocznym tematem jest „życie i działalność Jezusa Chrystusa". Pierwszy z wykładów, „Dzieciństwo Jezusa", poprowadził ks. dr Arnold Zawadzki z Kościoła Rzymskokatolickiego, wykładowca Pisma Świętego w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi oraz na KUL. Dwa pozostałe wykłady – „Czy Jezus był Esseńczykiem" oraz „Rodzina Jezusa – rodzeństwo Jezusa, kuzyn Jana Chrzciciela" – wygłosił ks. Tomasz Pietrzko, proboszcz parafii ewangelicko-reformowanej w Zelowie k. Bełchatowa./**xpk**

O BŁ. PRYMASIE

fot. ks. Paweł Klys

O życiu i działalności ks. Stefana Wyszyńskiego, późniejszego kardynała i prymasa Polski, w swoim świadectwie Iwona Czarcińska z Instytutu Prymasowskiego opowiadała podczas spotkania w parafii Najświętszej Maryi Panny Królowej Pokoju w Łodzi. Wydarzenie zorganizował łódzki oddział stowarzyszenia Civitas Christiana. – Kiedy kończył swoje życie, to jego najważniejsze przesłanie brzmiało: „Za wszystko Bogu dziękuję! Do nikogo nie mam żadnego żalu. Na nikim się nie zawiodłem, a wszystko składam w ręce Matki Bożej" – wspominała Iwona Czarcińska./**xpk**

W SKRÓCIE

■ **Katechezy Neokatechumenatu.** Wspólnota Drogi Neokatechumenalnej z diecezjalnego sanktuarium Matki Życia przy ul. Długiej 3 w Warszawie zaprasza młodzież i dorosłych w poniedziałki i czwartki o 19.30 na katechezy Drogi Neokatechumenalnej, które potrwają do 29 listopada.

■ **Gorączka Piątkowej Nocy.** Duszpasterstwo akademickie przy kościele akademickim św. Anny na Starym Mieście w Warszawie zaprasza 5 listopada do wspólnej modlitwy w pierwszy piątek miesiąca od godz. 18.30. W programie Msza święta, uwielbienie, świadectwo oraz spowiedź w godzinach 15.00–23.00.

■ **Konferencje rejonowe.** Kolejne spotkanie rejonowe dla proboszczów, wikariuszy, kapelanów i rezydentów diecezji warszawsko-praskiej odbędzie się 13 listopada w godz. 9.30–13.30 w parafii św. Jana Kantego w Legionowie (w wieczerniku). Skierowane jest do wszystkich kapłanów z dekanatów: legionowskiego, tarchomińskiego, nowodworskiego, jadowskiego, radzymińskiego, tłuszczańskiego.

■ **Linie cmentarne.** Autobusy i tramwaje linii cmentarnych w Warszawie pojawią się na ulicach 30 i 31 października między godz. 8.00 a 18.00, natomiast 1 listopada pomiędzy 7.00 a 19.00. Wyjątkiem są linie C11, C12 i C90, które dowożą pasażerów w okolice cmentarza Powązkowskiego. Autobusy będą jeździły w weekend w godzinach 8.00–20.00, a w poniedziałek 1 listopada od 7.00 do 21.00.

■ **Rondo Wolnej Białorusi.** W Warszawie powstanie rondo Wolnej Białorusi. Taką decyzję podjęli stołeczni radni na sesji Rady Miasta. Samorządowcy jednogłośnie przyjęli uchwałę w tej sprawie. Rondo dedykowane Białorusinom powstanie na Ursynowie, na skrzyżowaniu południowej obwodnicy Warszawy z ul. Puławską.

■ **Interesujące znalezisko.** Pracownicy MPWiK Warszawa odkryli pod ul. Jagiellońską, u zbiegu z ul. ks. Kłopotowskiego, wmurowane w ścianę kanału dwie tablice, jedną po polsku, drugą po rosyjsku. Upływ czasu spowodował, że napisy są słabo widoczne, ale możliwe do odczytania. Upamiętniają rozpoczęcie 115 lat temu, 20 października 1906 r., budowy kanalizacji Pragi pod kierownictwem inżyniera Williama Heerleina Lindleya.

■ **Abonament parkingowy.** Od 15 listopada 2021 r. mieszkańcy Strefy Płatnego Parkowania Niestrzeżonego będą mogli korzystać z jednego z dwóch rodzajów abonamentu: rejonowego lub obszarowego. Urząd m.st. Warszawy zachęca do załatwienia spraw przez internet pod adresem www.abonamentzdomu@zdm.waw.pl.

Bierzmowania przez kapłanów

Biskup Romuald Kamiński nominował trzech kapłanów, którzy będą mogli w diecezji warszawsko-praskiej udzielać sakramentu bierzmowania. Są nimi dwaj wikariusze biskupi: ks. prał. Stanisław Markowski i ks. prał. Jerzy Gołębiewski oraz ks. prał. Sławomir Żarski, proboszcz parafii Dębe Wielkie, dziekan dekanatu Mińsk Mazowiecki – św. Antoniego z Padwy.

– Takie nominacje nie są novum, wynikają z licznych obowiązków biskupa ordynariusza. Trzeba zaznaczyć, że w diecezji warszawsko-praskiej jest jeden biskup pomocniczy – mówi ks. dr Dariusz Szczepaniuk, kanclerz kurii warszawsko-praskiej.

– Już z samego faktu sprawowania funkcji sakramentu bierzmowania mogliby udzielać wikariusze biskupi, także za granicą, a wikariusze regionalni na terenie swojego dekanatu – wyjaśnia ks. Szczepaniuk. – Sakramentu bierzmowania udzielali w praskiej diecezji księża infułaci – dodaje kanclerz praskiej kurii.

Szafarzem zwyczajnym bierzmowania jest biskup, ale w każdej sytuacji może delegować innego kapłana. – Na przykład kiedy proboszcz danej parafii zwraca się do biskupa o bierzmowanie młodzieży, a w tym terminie biskup będzie zajęty, wówczas poleca zwrócić się do któregoś z wyznaczonych księży. Proboszcz parafii w sprawie udzielenia młodzieży sakramentu bierzmowania może też zwrócić się bezpośrednio do księdza ustanowionego przez ordynariusza – mówi kanclerz praskiej kurii.

Obecnie udzielanie sakramentu bierzmowania przez księdza ma miejsce w pojedynczych przypadkach, kiedy chrzest przyjmuje osoba dorosła, co wiąże się z jednoczesnym przyjęciem wszystkich sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, także pierwszej Komunii świętej.

Spotkanie młodzieży

Światowe Dni Młodzieży w wymiarze diecezjalnym odbędą się w praskiej katedrze św. Floriana w Warszawie 20 listopada. Hasło spotkania podał papież Franciszek: „Wstań. Ustanawiam cię świadkiem tego, co zobaczyłeś" (Dz 26, 16).

W tym dniu również zakończony zostanie diecezjalny Synod Młodych. Program spotkania: godz. 14.15 – zawiązanie wspólnoty, godz. 14.30 – czas świadectwa, godz. 16 – posiłek, godz. 16.50 – adoracja Najświętszego Sakramentu i możliwość spowiedzi, godz. 17.40 – przygotowanie do liturgii, godz. 18 – Eucharystia pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego.

Ks. Michał Dziedzic, duszpasterz diecezjalny młodzieży, zaprasza duszpasterzy, katechetów, siostry zakonne, liderów grup młodzieżowych, ludzi zaangażowanych w duszpasterstwo. – Chcemy, by ten dzień był dla osób, które chcą przeżyć go w atmosferze modlitwy. Spotkanie to okazja do duchowego wzmocnienia i omodlenia spraw duszpasterstwa młodzieży, a stanie się to możliwe, tylko jeśli osoby biorące w nim udział będą uczestnikami otwartymi i pragnącymi podejmować formację osobistą – zachęca.

Z powodów organizacyjnych grupy należy zgłaszać: sekretariat@sdm.waw.pl.

Wsparcie dla hospicjum

Siostry felicjanki z Warszawy apelują o wsparcie na rzecz tworzonego przez nie hospicjum im. bł. Hanny Chrzanowskiej, które powstaje w centrum stolicy. Opieka ma być bezpłatna dla pacjenta i jego rodziny.

Siostry felicjanki przy ul. Nowowiejskiej 10a w Warszawie od ponad stu lat otaczają opieką chorych. Słuchając pojawiających się coraz częściej głosów o tym, jak bardzo potrzebne jest hospicjum stacjonarne, podjęły się bardzo trudnego zadania. W zabytkowym już budynku, który jest w ich posiadaniu, chcą zaadaptować dwa piętra na hospicjum. Planują udostępnić dwanaście łóżek hospicyjnych, co podniesie ich liczbę w Warszawie aż o 20 proc. względem obecnej sytuacji (w dwumilionowej stolicy jest zaledwie nieco ponad sześćdziesiąt łóżek w hospicjach stacjonarnych w ramach NFZ). Jednocześnie skróci się czas oczekiwania na miejsce w hospicjum. Siostry pragną, aby pierwsi chorzy pojawili się jeszcze w tym roku. Personel medyczny jest już gotowy do podjęcia pracy. Felicjanki proszą o wsparcie finansowe, rzeczowe i przede wszystkim duchowe. Prowadzą zbiórki na terenie parafii w Warszawie, uruchomiły konto bankowe. S. Wiktoria Lucyna Kulpa, dyrektor powstającego hospicjum, podkreśla, że placówka zapewni bezpłatną, profesjonalną i kompleksową pomoc lekarską i psychologiczną. – Obok tego przywrócimy godność i nadzieję tym, którzy umierają w bólu i ciszy w swoich domach. Okażemy wsparcie rodzinom i przyjaciołom, którzy rozstają się ze swoimi najbliższymi, a także będziemy świadectwem dla pozostałych – będziemy walczyć, by słabość nie oznaczała wykluczenia i samotności – deklaruje. Więcej informacji na stronie hospicjumfelicjanek.pl.

O bł. Popiełuszce

W przeddzień 37. rocznicy śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki otwarto na Żoliborzu plenerową wystawę, opisującą najważniejsze wartości, jakimi kierował się w życiu błogosławiony.

Przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej w Białymstoku we współpracy z Fundacją im. ks. Jerzego „Dobro", Muzeum Księdza Jerzego Popiełuszki w Warszawie, Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego wystawa składa się z 78 zdjęć, cytatów z wypowiedzi ks. Jerzego, do których dołączono teksty opisujące konkretne wydarzenia z życia męczennika. Wśród wartości przedstawionych na dwudziestu planszach znalazły się: miłość do Boga i bliźniego, wiara, męstwo, radość, godność, solidarność, wolność, prawda i świętość.

– Wystawa niewątpliwie przybliża postać bł. ks. Jerzego i to, co dla niego było najważniejsze, czyli Dekalog. Te dziesięć zasad ciągle jest aktualnych, wartych rozważenia i przyjęcia w swoim życiu, do czego gorąco zachęcam – powiedział ks. Marcin Brzeziński, kustosz sanktuarium bł. ks. Jerzego Popiełuszki.

– Przy tworzeniu ekspozycji przyświecała nam idea, by pokazać życie ks. Jerzego nie tyle z perspektywy chronologii i dat, ile wartości, jakimi żył. Zależało nam, by udowodnić, że ks. Jerzy Popiełuszko, wygłaszając homilie i wskazując drogę, którą powinno iść polskie społeczeństwo, sam nią szedł – powiedziała Urszula Gierasimiuk, naczelniczka wydziału edukacji IPN w Białymstoku.

fot. Krzysztof Jędrasik/Warszawa Radio Warszawa

Ekspozycja powstała z inicjatywy fundacji rodziny Popiełuszków i po raz pierwszy została zaprezentowana w Rzymie w 2019 r. Obecnie znajduje się na terenie przy sanktuarium bł. ks. Jerzego Popiełuszki, ul. Hozjusza 2. i

fot. archiwum parafii Dębe Wielkie

Boska impreza

Bale i korowody Wszystkich Świętych są coraz modniejsze i chętnie organizowane w środowiskach katolickich. Stają się bardzo dobrą alternatywą dla obcego jeszcze do niedawna w Polsce halloween.

W parafii Dębe Wielkie huczne bale mają już sporą tradycję. Odbywały się podczas nich: pokazy strojów świętych, przejście przez niebiańską bramę, tańce, konkursy z cennymi nagrodami i poczęstunek. Na balu o tematyce misyjnej uczestnicy mogli nauczyć się piosenki w języku suahili oraz gry na bębenkach afrykańskich. Wszystko dzięki zaangażowaniu księży, świeckich, ofiarodawców oraz sponsorów nagród.

Ks. Marcin Ożóg, proboszcz parafii Dobrego Pasterza na ul. Przewodowej w Warszawie, ma doświadczenie w organizowaniu marszów Wszystkich Świętych. Dobrze wspomina te z poprzednich lat. – Dzieci przychodziły w przebraniach, stroje nosili też rodzice. Dało się zauważyć: św. Faustynę, św. Stanisława, prymasów Hlonda i Wyszyńskiego, św. Franciszka, brata Alberta i aniołów – opowiada. Chce w tym roku wznowić tę tradycję po przerwie. – Pragniemy radośnie uczcić świętych obcowanie. Spotykamy się 31 października o 11.15 przy krzyżu na ul. Mrągowskiej. Planujemy krótki marsz z relikwiami świętych, których czcimy w naszej parafii. Zapraszam dzieci i rodziców w strojach świętych. Przejdziemy ulicami miasta ze śpiewem na ustach. Potem wejdziemy uroczyście do kościoła na Mszę świętą, podczas której ksiądz wikary poprowadzi dialogowaną homilię na temat świętych, a po Eucharystii na dzieci czeka poczęstunek – zachęca.

fot. archiwum parafii Dębe Wielkie

W przedszkolu „Lolek", prowadzonym przez Stowarzyszenie Absolwentów „Dzieło" w Warszawie, bale Wszystkich Świętych odbywały się już wielokrotnie. Dzieci i nauczyciele przebierają się za swoich patronów lub innych ulubionych świętych. Większość dziewczynek upodabnia się tego dnia do najbardziej znanej kobiety w historii świata: Maryi. – Zaskakuje mnie to, że nawet trzylatki wiedzą, za kogo się przebrały, i potrafią coś o świętym powiedzieć – mówi Sylwia Klaus, dyrektor programowa przedszkola z wartościami „Lolek".

W wielu jednak placówkach szkolnych i przedszkolach forsowane jest, niestety, obce polskiej tradycji halloween. – Czasem nauczyciel nie zastanawia się, że można inaczej. Tłumaczy, że wszyscy tak robią – stwierdza Robert Marzec, ojciec ucznia szkoły podstawowej z Warszawy. Podaje przykład ze szkoły. Na lekcji angielskiego miała się odbyć zabawa w stylu halloween. Główną atrakcją miały być przebrania za szkielety i wiedźmy. Przed samym „świętem" zmarła babcia jednego z uczniów. Jego ojciec poszedł przedstawić nauczycielce trudne uczucia dziecka. Ta zawstydziła się, że nie dostrzegła wcześniej, że halloween nie jest dobrą zabawą, i zmieniła plany. – Warto rozmawiać. Kilkoro rodziców łatwiej przekona nauczyciela, będą też czuli większą pewność siebie. Przykład ze śmiercią kogoś bliskiego zrozumie każdy, nawet niewierzący – ocenia.

Barbara Wiśniowska

Kościół drewniany na cmentarzu Bródnowskim

Ojczyzna to wartości, kultura, ale też groby zasłużonych dla niej poległych. Można się o tym przekonać, spacerując po cmentarzu Bródnowskim.

Na cmentarzu Bródnowskim

tekst i zdjęcia Wojciech Bobrowski

Przez Bródnowską nekropolię przebiega szeroka Aleja Zwyczajnych, Prawdziwych Polaków. Bycie prawdziwym Polakiem nie ma nic wspólnego z naszym pochodzeniem i rodowodem. Pojęcie to najłatwiej zdefiniować, posługując się utworami pisarzy Józefa Conrada Korzeniowskiego i Henryka Sienkiewicza. Kształtowało się na nich pokolenie żołnierzy Armii Krajowej. Conrad podkreśla poczucie obowiązku, powinność, wierność, przyzwoitość, uczciwość, to, kim jesteśmy wobec innych ludzi. Sienkiewicz daje wspaniały koloryt polskości, fantazję żołnierską i fortele pana Zagłoby.

Dla najuboższych

Aleję Prawdziwych Polaków otwiera grobowiec kard. Aleksandra Kakowskiego. Położył on wielkie zasługi dla Polski w okresie odzyskiwania niepodległości. W katedrze warszawskiej udzielił też święceń biskupich Achillemu Rattiemu, nuncjuszowi apostolskiemu w Polsce, późniejszemu papieżowi Piusowi XI. W pobliżu znajdziemy również miejsce pochówku pań z Instytutu Prymasa Wyszyńskiego z jego założycielką Marią Okońską.

Idąc dalej główną aleją, mijamy rozległy grobowiec Romana Dmowskiego i jego bliskich. Jeden z głównych budowniczych niepodległej Polski miał szczęście nie doczekać jej klęski. Zmarł w styczniu 1939 r. Jako polityk o bardzo silnej orientacji antyniemieckiej zostałby zapewne jedną z pierwszych ofiar napaści na Polskę.

Aby trafić na mogiłę duszpasterza rodzin ks. Feliksa Folejewskiego i jego współbraci pallotynów, nie potrzeba zapamiętywać numeru poprzecznej alejki. Miejsce to wskazuje ogromny dąb. Na myśl przychodzą słowa sługi Bożego ks. Piotra Skargi z „Kazań sejmowych": „Ten stary dąb tak urósł, a wiatr go żaden nie obalił, bo korzeń jego jest Chrystus".

Zbliżając się do przeciwległej bramy cmentarza, przechodzimy obok mogiły ks. Tadeusza Pudra, polskiego kapłana żydowskiego pochodzenia. Był teologiem i biblistą, ukończył Papieski Instytut Nauk Biblijnych w Rzymie. Dzięki pomocy wielu ludzi, świeckich i duchownych, przeżył niemiecką okupację. Zginął pod kołami sowieckiej ciężarówki pędzącej wśród ruin ulicy Marszałkowskiej w styczniu 1945 r.

Powstańcze mogiły

Powstańcze groby są rozrzucone po wszystkich warszawskich nekropoliach. Ich symbolem jest kwatera białych krzyży na Powązkach Wojskowych. Powstanie na Pradze trwało zaledwie sześć dni, gdyż wielka koncentracja wojsk niemieckich na tyłach frontu nie dawała szans na opanowanie dzielnicy. Jednak jego przebieg w 6. Obwodzie Praga jest najsłabiej znaną częścią walk w 1944 r. na terenie Warszawy. Wbrew dość powszechnemu przekonaniu nie ograniczały się one jedynie do obszaru ulic Targowa, Brzeska, Ząbkowska, ale obejmowały Grochów i Saską Kępę, a także duże obszary luźnej zabudowy przedmieść.

Łączna liczba ofiar cywilnych i żołnierzy jest podawana w tysiącach. Dla większości z nich miejscem wiecznego spoczynku jest właśnie cmentarz Bródnowski. W obronie reduty banku PKO (Pocztowa Kasa Oszczędności) przy ulicy Brzozowej na Starym Mieście poległ malarz Karol Aksenow z batalionu „Bończa". Po wojnie jego szczątki przeniesiono na praską nekropolię, żona napisała na nagrobku: „Dowódca IV Brygady Stare Miasto". W rzeczywistości był dowódcą plutonu w stopniu sierżanta, ale w oczach żony był generałem.

Wielu powstańców, którym dane było przeżyć lata wojny, znalazło miejsce wiecznego spoczynku na Bródnie. Należy do nich dr Zbigniew Jelonek, pracownik Politechniki

Kamień położony w stulecie założenia cmentarza

Zbiórka środków na renowację powstańczych grobów

fot. www.mpw.pl

Warszawskiej, szef pracowni mikroskopii elektronowej. Pomimo że był człowiekiem niezwykle rozmownym, to nawet jego dyplomanci nie wiedzieli o bogatej historii wojennej swojego promotora: żołnierz wojny obronnej 1939 r., powstaniec warszawski w obwodzie Praga, wcielony do II Armii Wojska Polskiego uczestnik walk pod Dreznem i Budziszynem. Podobnie Zbigniew Kamiński, żołnierz batalionu Zośka, przeszedł morderczy szlak bojowy: Wola – Stare Miasto – kanały – Śródmieście – Górny Czerniaków, potem trafił do niewoli niemieckiej. Po powrocie ukończył studia, mieszkał na rodzinnej Pradze, zmarł w 2000 r. przy pracy, projektując budynki mieszkalne dla Warszawy.

Cmentarz Bródnowski jest dotąd słabo opisany. Fragmentaryczny rejestr mogił zawiera publikacja wydana staraniem Biblioteki Publicznej dzielnicy Targówek. Przygotowywany przez muzeum katalog będzie bazą dla historyków zajmujących się przebiegiem walk latem i jesienią 1944 r. w prawobrzeżnej Warszawie. Ważną część prac wykonują muzealni wolontariusze, fotografując i dokumentując powstańcze mogiły aleja po alei, kwestują oni także na rzecz renowacji żołnierskich mogił.

Mówimy czasami, że ojczyzna to wartości, kultura i groby. Przekonałem się o tym, kiedy przed wieloma laty leciałem wieczorem 1 listopada nad zachodnią Polską. Wyglądając przez okno, widziałem jasne plamki cmentarzy. W pewnej chwili, kiedy samolot przekroczył granice naszego państwa, światełka zniczy w dole zgasły. Skończyła się Polska.

REKLAMA

fot. materiały promocyjne

Odkupienie i cuda

Mirosław Winiarczyk

Kolejny Warszawski Festiwal Filmowy odbył się na początku października w formule stacjonarnej, według sprawdzonych reguł programowych. Uczestnicy mogli obejrzeć bogaty i zróżnicowany zestaw pełnometrażowych i krótkometrażowych filmów fabularnych oraz dokumentalnych, pochodzących z wielu krajów świata.

Część utworów została zaprezentowana w kilku sekcjach konkursowych, pozostałe zaś pokazano w zestawach informacyjnych i specjalnych. Obfitość repertuaru spowodowała, że wielu widzów opracowało dla siebie specjalną mapkę wybranych seansów, według której uczęszczali na pokazy. Większość zaprezentowanych na festiwalu obrazów miała premiery na ostatnich festiwalach w Berlinie, Wenecji, Cannes i innych imprezach.

Festiwal rozpoczął się bardzo mocnym akcentem, rosyjskim filmem „Kapitan Wołkogonow uciekł", w reżyserii Natalii Merkułowej i Aleksieja Chupowa – artystycznego duetu, znanego już z kilku realizacji. Autorzy podejmują temat rozliczenia ze zbrodniczym dziedzictwem sowieckiego NKWD, w czasie największego stalinowskiego terroru w 1938 r. Twórcy w wyrafinowany artystycznie sposób ukazali dramatyczną ucieczkę funkcjonariusza NKWD w Leningradzie przed byłymi kolegami. Kapitan Wołkogonow był do tego czasu cenionym pracownikiem, sumiennie wykonującym zbrodnicze rozkazy przełożonych. Nagle bezpodstawnie został oskarżony o zdradę, co w konsekwencji oznaczało śmierć. Uciekł więc, zabierając ze sobą dokumenty dotyczące szczególnie zbrodniczych śledztw.

Ucieczka bohatera, ukazana w formie emocjonującego dreszczowca, nabiera tu symbolicznego, a nawet religijnego wymiaru. Bohater otrzymuje bowiem sygnał z zaświatów, od zmarłego kolegi, że aby uniknąć piekła za popełnione zbrodnie, musi znaleźć przynajmniej jedną osobę, która mu przebaczy. Czekista odwiedza więc rodziny oskarżonych przez siebie osób. Rozmowy te nie kończą się jednak miłosiernym przebaczeniem, lecz sądem i chęcią zemsty na Wołkogonowie, który do końca rozpaczliwie walczy o przebaczenie za winy. Dramatyczne duchowe zmagania bohatera ze swoimi zbrodniami i dążenie do moralnego odkupienia mają tu wyraźny związek z tradycją literatury rosyjskiej – dziełami Dostojewskiego („Biesy"), Tołstoja itp. Zakończenie tego wspaniałego filmu przynosi pewną nadzieję na oczyszczenie Rosji ze zbrodniczej tradycji sowieckich służb specjalnych. Utwór nie ma jeszcze polskiego dystrybutora, zobaczymy, kiedy pojawi się na ekranach.

Porównajmy film rosyjski z rumuńskim utworem „Cud" w reżyserii Bogdana George'a Apetriego, nagrodzonym na festiwalu Grand Prix w konkursie międzynarodowym. Obraz ten jest nowocześnie zrealizowanym kryminałem, w którym autor misternie połączył wątek podróży młodej zakonnicy z prawosławnego klasztoru do szpitala w mieście, jej powrotu, nagłego brutalnego napadu i gwałtu oraz śledztwa prowadzonego przez młodego funkcjonariusza. Niejasne szczegóły przebiegu dramatycznych wydarzeń skazują nas na wiele domysłów, co właściwie się stało i jakie były intencje wszystkich bohaterów. Autor sugeruje, w ślad za tytułem, że mogliśmy mieć do czynienia z cudem przebaczenia przez umierającą bohaterkę sprawcy jej nieszczęścia. Czy jednak taka interpretacja nie może wydać się wynikiem pewnej kalkulacji twórców, a nie rzeczywistym przeżywaniem tradycji chrześcijańskiej?

fot. materiały promocyjne

W rosyjskim filmie „Kapitan Wołkogonow uciekł" wątek religijny wydaje się oczywisty, natomiast w rumuńskim „Cudzie" został w dziwny sposób zakamuflowany. Zobaczymy, kiedy „Cud" wejdzie na polskie ekrany. i

KONKURS

W „Regułach życia chrześcijanina wraz z dwoma kazaniami" (Esprit) św. Alfons Maria Liguori radzi, jak unikać pokus, czym jest modlitwa myślna, jak odmawiać modlitwę poranną czy pokutną, wreszcie – jak praktykować cnoty i ascezę. Ta „instrukcja obsługi" dla chrześcijanina szczególną uwagę zwraca na pokorę, wynikającą z umartwienia oczu, języka, apetytu, słuchu i dotyku. To ono bowiem pomaga oczyścić serce z grzechu i przygotować je na przyjęcie łaski. Bo, jak przestrzega kaznodzieja, „wszyscy pragną zbawienia, ale jeśli zaniechują wiodących ku niemu środków, grzeszą i są na dobrej drodze do zguby".

Wśród czytelników, którzy 2 listopada (wtorek) między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **Jak Księga Przysłów nazywa tego, kto pogardza napomnieniem ojca, a co się dzieje z tym, kto rad przestrzega**? – rozlosujemy 3 egzemplarze książki „Reguły życia…".

Odpowiedź na pytanie konkursowe nr 43: Rtm. Pilecki polecał lekturę książki „O naśladowaniu Chrystusa" Tomasza a Kempis. Zwycięzcom gratulujemy!

Wystawa w Rzymie

„Z Krakowa do Rzymu. Jan Paweł II na fotografiach Adama Bujaka" – to tytuł wystawy, która do 9 grudnia prezentowana jest w gmachu Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu „Angelicum" w Rzymie.

Blisko dwieście fotografii, przybliżających drogę kard. Karola Wojtyły z Krakowa na Stolicę Piotrową, a także atmosferę i kontekst społeczny jego pontyfikatu, można oglądać w ramach ekspozycji przygotowanej dzięki wspólnym staraniom Instytutu Adama Mickiewicza, Instytutu Polskiego w Rzymie i Muzeum Narodowego w Krakowie.

Zdjęcia obejmują okres od milenijnych obchodów w 1966 r. do ostatniej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 2002 r./**wś**

1901

2021

Sezon jubileuszowy
2021 / 2022

Filharmonia Narodowa

Organizator

Ministerstwo Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu.

ks. Waldemar Turek

Polacy na Campo Teutonico

W głębi Watykanu znajduje się mało znany cmentarz. Wśród spoczywających na nim jest grupa zasłużonych Polaków.

Jestem na placu Pierwszych Męczenników Rzymskich, znajdującym się między Bazyliką św. Piotra i Aulą Pawła VI. Pielgrzymi i turyści mogą go zobaczyć jedynie przy specjalnych okazjach, np. idąc, po dokonaniu rezerwacji, z oficjalnym przewodnikiem zobaczyć podziemia bazyliki (do czego bardzo zachęcam!). Plac jest „osławiony" śmiercią wielu chrześcijan w czasie prześladowań za Nerona.

Od pięciu wieków

Przez małą bramę wchodzę na teren niewielkiego cmentarza i budynków Collegio Teutonico, którego początki sięgają średniowiecza. Przestępując marmurowy próg, można odnieść wrażenie, jakby wchodziło się do jakiegoś niewielkiego ogrodu, w którym nawet późną jesienią jest dużo zieleni. Ale szybko się dostrzega, że to nie ogród, tylko niewielki zabytkowy cmentarz, którego historia jest w skrócie opowiedziana w języku niemieckim na kamiennej tablicy umieszczonej przy samym wejściu.

Cmentarzem opiekuje się powstałe w XV w. katolickie bractwo. Od roku świętego 1500, który przyciągnął do Rzymu licznych pielgrzymów, także z krajów niemieckojęzycznych, ta przestrzeń została przeznaczona właśnie na cmentarz, podzielony później na cztery części, na którym chowano przede wszystkim członków istniejącej do dziś konfraterni, a także niektóre wybitne postacie, związane w jakiś sposób ze wspomnianym kolegium.

Przechodzę ścieżkami między mogiłami i zauważam, że znalazła tutaj miejsce wiecznego odpoczynku także pewna liczba Polaków, zwłaszcza duchownych, zasłużonych dla Kościoła i ojczyzny, posługujących w różnych krajach, których połączył Rzym i to szczególne miejsce. Warto dzisiaj, także z racji zbliżającej się uroczystości Wszystkich Świętych, wspomnieć ich, a przy okazji tych wszystkich naszych rodaków, których życiowe losy przywiodły na ziemię włoską.

fot. ks. Waldemar Turek

Siostry i kapłani

Zatrzymuję się nad grobem sióstr elżbietanek i wśród wielu nazwisk dostrzegam Marię Beatrice Nowakowską († 1969). Przyszła na świat w Strzelnie k. Wrocławia i wstąpiła do zgromadzenia w wieku 29 lat. Przebywała we wspólnotach w Nysie Śląskiej, Wrocławiu, Florencji, Berlinie, Lądku Zdroju, Dreźnie, Fiuggi i Rzymie. Gorliwie realizowała charyzmat swojego zgromadzenia, pomagając pielgrzymom, osobom chorym i starszym. W tym samym grobie spoczywa jej współsiostra Pelagia Maria Fidelis Lesińska († 1975). Posługiwała we wspólnotach w Nysie, Wrocławiu, Genui, Palermo, Florencji i w Rzymie. Była pielęgniarką cenioną nie tylko za swoją fachowość, ale także za bardzo wrażliwe serce, które okazywała chorym. Pielęgniarką była także pochowana w tym samym gro-

bie s. Julianna Maria Bernadetta Gabriel († 1993). Opiekowała się chorymi w Katowicach, Florencji i Rzymie. Podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu pracowała także w szpitalach wojskowych w Mediolanie i w Gardone Riviera.

Niewielki cmentarz można zobaczyć przy okazji zwiedzania z przewodnikiem podziemi bazyliki watykańskiej.

Przechodzę niewielką aleją i dostrzegam tablicę umieszczoną w murze otaczającym cmentarz, upamiętniającą Katarzynę Lanchin († 1918). Wedle włoskiej inskrypcji na niej umieszczonej pochodziła z Polski, z terenów pod zaborem austriackim; była pielęgniarką bardzo zasłużoną dla wspomnianego bractwa, opiekującego się kolegium. Zmarła w wieku 47 lat.

Zatrzymuję się następnie przed grobem sióstr klawerianek. Spoczywa w nim m.in. s. Waleria Bielak († 1950). Studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim, a po wstąpieniu do zgromadzenia była jedną z bliskich współpracownic bł. Marii Teresy Ledóchowskiej. W latach 1947–1950 sprawowała urząd przełożonej generalnej Sióstr Misjonarek św. Piotra Klawera. Publikowała artykuły w piśmie misyjnym „Echo z Afryki", założonym przez wspomnianą bł. Marię Teresę, które ukazywało się w różnych językach w dużych nakładach. Prowadziła korespondencję z misjonarzami, dostarczając im literaturę religijną, i była autorką pierwszego życiorysu błogosławionej, zatytułowanego „Maria Teresa, Countess Ledóchowska", wydanego w Rzymie w 1931 r. Pochowana w tym samym grobowcu s. Kazimiera Maria Letycja Malinowska († 1991) pracowała we wspólnotach klawerianek w Austrii, Hiszpanii, Włoszech i Stanach Zjednoczonych. Była przełożoną generalną zgromadzenia od 1950 do 1977 r. Troszczyła się o rozwój prasy katolickiej na terenach misyjnych w Afryce, wspomagała także misjonarzy działających na innych kontynentach. Ostatnie lata swojego życia poświęciła tłumaczeniom i publikacji pism bł. Marii Teresy Ledóchowskiej. Na nagrobnej płycie sióstr klawerianek dostrzegam zupełnie świeżo wyryte nazwisko s. Emilii Grzesiak, zmarłej 17 września tego roku. To znak, że na Campo Teutonico ciągle jeszcze są chowane osoby związane z jego środowiskiem bądź ze zgromadzeniami zakonnymi, które w różny sposób dla niego posługiwały.

Polskie nazwisko zauważam także na nagrobku księży werbistów, czyli członków Zgromadzenia Słowa Bożego. Pochowany tu o. Józef Seyda († 1969) był aresztowany w 1940 r. i osadzony w obozie koncentracyjnym najpierw w Rudnie, później w Tczewie i w Sztutowie, a następnie w Oranienburgu. Wrócił do kraju, aby kontynuować nowicjat i studia filozoficzno-teologiczne. Święcenia kapłańskie przyjął w 1952 r. Studiował historię Kościoła na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, pełnił wiele funkcji w swoim zgromadzeniu, wykładał historię Kościoła i psychologię w seminarium werbistów w Pieniężnie. Ostatnie lata spędził w Rzymie, w domu generalnym, jako referent prowincji słowiańskich. W tym samym grobie został pochowany inny werbista, o. Jan Hudzik († 1978).

Nagrobek szlachcianki

Bez trudu odnajduję umieszczoną na ścianie okalającej cmentarz płytę z tekstem łacińskim z dawnego nagrobka Karoliny z Iwanowskich Sayn de Wittgenstein. Jej życiorys mógłby posłużyć jako scenariusz do bardzo ciekawego filmu. Urodziła się na Ukrainie w 1819 r. Starannie wychowana pod kierunkiem ojca, Piotra Iwanowskiego, ziemianina na Podolu, zaczęła się zajmować filozofią i teologią. Poślubiła oficera w służbie rosyjskiej, księcia Mikołaja Sayn de Wittgenstein, o wiele starszego od niej. Rok później przyszła na świat jedyna ich córka Maria Paulina Antonina. Małżeństwo nie było udane; małżonkowie różnili się nie tylko wiekiem, ale także charakterami i poglądami. Po dziesięciu latach doszło do separacji.

Pochowani na Campo Teutonico należą do wielkiej wspólnoty rodaków, którzy znaleźli wieczny odpoczynek na ziemi włoskiej.

W 1847 r. Karolina poznała w Kijowie sławnego już i bardzo cenionego węgierskiego pianistę i kompozytora Ferenca Liszta, który na jej zaproszenie wielokrotnie gościł w jej rezydencji w Woronińcach, upamiętnionych przez muzyka w utworze „Żniwa w Woronińcach". Następnie zamieszkali razem w Weimarze, ale nie mogli zawrzeć związku małżeńskiego, bo prawowity mąż Karoliny jeszcze żył. Ich dom stał się ważnym centrum kulturalnym i bywali w nim tacy artyści, jak Stanisław Moniuszko, Richard Wagner, a także Hans Christian Andersen. Karolina bardzo się starała o orzeczenie nieważności swojego małżeństwa, jednak bezskutecznie. Przebywała w związku z tym przez kilka lat w Rzymie, wykazując ogromne zainteresowanie miastem, jego historią i sztuką, ale także życiem religijnym. Zamykała się na całe tygodnie w klasztorach klauzurowych, po otrzymaniu zgody od samego papieża. Kiedy książę Wittgenstein umarł 10 marca 1864 r., nic nie stało na przeszkodzie, aby zawrzeć związek małżeński w Kościele katolickim z ukochanym kompozytorem. Ten jednak, ku zaskoczeniu wszystkich, a zwłaszcza Karoliny, zniknął z jej życia, zaczął się ukrywać i do małżeństwa nigdy nie doszło. Śmierć kompozytora, która nastąpiła 31 lipca 1886 r., osłabiła ją tak mocno, że przeżyła go zaledwie o siedem miesięcy.

Karolina wywarła duży wpływ na twórczość Liszta, zwłaszcza na jego „polskie" dzieła. Warto tu wspomnieć oratorium „Legenda o św. Stanisławie" oraz pierwszą monografię opracowaną za jej sugestią przez węgierskiego kompozytora, poświęconą życiu i działalności Fryderyka Chopina.

Polskie mogiły we Włoszech

Polskie siostry zakonne, księża i osoby świeckie pochowani na niewielkim cmentarzu watykańskim Campo Teutonico, wspomniani w tym artykule, należą do wielkiej wspólnoty naszych rodaków, którzy znaleźli swój wieczny odpoczynek na gościnnej ziemi włoskiej. Żyli w różnych kontekstach historycznych, religijnych, politycznych. Większość z nich została pochowana na cmentarzach wojennych na Monte Cassino, w Bolonii, Loreto i w Casamassima – miejscach znanych polskim pielgrzymom i turystom. W ostatnich latach dostrzega się większe zainteresowanie tymi cmentarzami i pochowanymi na nich rodakami. Ukazują się też publikacje poświęcone różnym aspektom związanym z tymi nekropoliami. Jest jednak ciągle dużo do zrobienia, gdy chodzi o utrzymanie i odnowę grobowców na innych cmentarzach, jak na rzymskim Campo Verano, gdzie liczne mogiły polskie są opuszczone i zapomniane. W wielu wypadkach chodzi o ludzi, którzy wnieśli duży wkład w naszą kulturę i w pogłębianie trwających od wieków związków Polaków z Włochami.

Uroczystość Wszystkich Świętych jest przede wszystkim dobrą okazją do modlitwy za nich, ale też do uświadomienia sobie (mam na uwadze także odnośne instytucje) obowiązków wobec nich wszystkich. Oni bowiem, jak mówi starożytne przysłowie rzymskie, *Mortui sunt, ut liberi vivamus* – Umarli, byśmy mogli żyć jako ludzie wolni.

W artykule wykorzystano m.in. opracowanie M.I. Kwiatkowskiej „Groby polskie na cmentarzach Rzymu".

Autor jest filologiem klasycznym i patrologiem, doktorem habilitowanym, szefem sekcji łacińskiej Sekretariatu Stanu

Widok Kordoby z Mostu Rzymskiego

fot. xhz

Walka na śmierć i życie

Marcin Zatyka

Mniej aborcji. Jednocześnie mało urodzeń i malejąca długość życia. Tak wygląda hiszpańska demografia w dobie COVID-19. Prawo do aborcji stało się przedmiotem walki politycznej.

Opublikowane pod koniec września przez hiszpańskie ministerstwo zdrowia statystyki jednoznacznie wskazują, że wraz z nastaniem COVID-19 mieszkanki tego kraju coraz rzadziej decydują się na aborcję. Resort, kierowany przez Carolinę Darias z Hiszpańskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej (PSOE), podał, że w 2020 r. w Hiszpanii przeprowadzono 88,3 tys. zabiegów przerwania ciąży, czyli najmniej od 2004 r. Z danych tych wynika, że chociaż od 2015 r. występował systematyczny wzrost liczby dokonywanych aborcji, to wraz z początkiem pandemii zaobserwowano zmianę tej tendencji. Kierowane przez socjalistów ministerstwo zdrowia w oficjalnym komunikacie nazwało sytuację „wyjątkowym zjawiskiem", wskazując, że pomiędzy 2014 a 2019 r. notowano w Hiszpanii od 94,8 tys. do 99,1 tys. zabiegów przerywania ciąży. Tymczasem w pierwszym roku pandemii, 2020, nastąpił spadek liczby zabiegów aborcyjnych aż o 11 proc. w porównaniu z rokiem wcześniejszym.

Komentatorzy dziennika „La Razon" wskazują, że wprawdzie przepisy dopuszczające aborcję na życzenie, którą można przeprowadzić do czternastego tygodnia ciąży, obowiązują w Hiszpanii od 2010 r., ale już w 2006 r. liczba przeprowadzanych w kraju zabiegów aborcyjnych utrzymywała się na poziomie powyżej 100 tys. Pierwszy spadek poniżej tej wartości, jak podaje madrycka gazeta, zanotowano dopiero w 2014 r. Przypomniała, że rekordowy okazał się rok 2011, w którym w hiszpańskich placówkach służby zdrowia, głównie prywatnych, przeprowadzono w sumie ponad 118,3 tys. aborcji.

Bitwa o klauzulę

Walka o życie trwa. Opublikowanie statystyk dotyczących aborcji zbiegło się z zapowiedziami dotyczącymi nowelizacji prawa aborcyjnego przedstawionymi przez hiszpańską minister ds. równouprawnienia Irene Montero. Należąca do skrajnie lewicowej partii Podemos minister próbuje przeforsować liberalizację przepisów aborcyjnych, a zarazem ograniczenie klauzuli sumienia dla lekarzy odmawiających przeprowadzenia zabiegu usunięcia ciąży. Komentatorzy nie mają wątpliwości, że „pasja", z jaką lewicowa polityk zabiega o wzrost liczby aborcji, to desperacka próba walki o odsuwający się od Podemos elektorat. W majowych wyborach ugrupowanie poniosło bowiem sromotną porażkę w regionie Madrytu, a jej lider Pablo Iglesias, mąż Irene Montero, wycofał się z polityki. Pozycja Montero w partii powoli słabnie.

W ocenie madryckich komentatorów „przyparta do muru" we własnej partii Irene Montero próbuje walczyć dziś o pozycję i elektorat, wysuwając coraz zuchwalsze propozycje. Jedną z nich jest zapowiedziane utworzenie spisu lekarzy zatrudnionych w placówkach publicznej służby zdrowia, którzy odmawiają przeprowadzania aborcji, powołując się na klauzulę sumienia. Rejestr tego typu miałby służyć zwiększeniu

odsetka przeprowadzanych aborcji w placówkach publicznej służby zdrowia w Hiszpanii. Próba tworzenia nietypowej listy jest jednocześnie dowodem, że w kraju tysiące lekarzy odmawia udziału w zabiegach przerywania ciąży. Fenomen ten w rządzonej przez centrolewicę Hiszpanii potwierdza sama Irene Montero. W jednym ze swoich wpisów na Twitterze podała, że w całym 2020 r. w placówkach hiszpańskiej publicznej służby zdrowia odsetek przeprowadzanych aborcji stanowił zaledwie 15,49 proc. Pozostałe 84,41 aborcji wykonano poza hiszpańską publiczną służba zdrowia.

Zamiar utworzenia spisu lekarzy sprzeciwiających się wykonywaniu aborcji ogłoszony przez minister z Podemos krytykują m.in. komentatorzy dzienników „ABC" i „La Razon", a także politycy centroprawicowej Partii Ludowej (PP) oraz konserwatywnej Vox. W ocenie Alfonso Serrano z kierownictwa madryckich struktur PP zmuszanie lekarza, który został nim w celu ratowania ludzkiego życia, do udziału w zabiegach przerywania ciąży nie tylko jest sprzeczne z kodeksem etyki lekarskiej, ale też uderza w wolność sumienia obywateli. Z kolei politycy prawicowej Vox zauważają, że systematyczne działania Podemos na rzecz obniżenia do szesnastego roku życia wieku matek decydujących się na usunięcie ciąży nie tylko pogłębiają kryzys hiszpańskiej demografii, ale też nie korespondują z obecnymi oczekiwaniami społeczeństwa.

Razem w chorobie

Hiszpańscy socjologowie w dobie COVID-19 zastanawiają się też nad fenomenem wyraźnie spadającej liczby rozwodów i separacji. Nie sprawdziły się bowiem czarne scenariusze z pierwszych miesięcy pandemii, że zmuszeni przez kwarantannę do życia w „czterech wspólnych kątach" małżonkowie po poluzowaniu restrykcji przeciwepidemicznych masowo ruszą do sądów, aby „uwolnić się" na zawsze od swojej drugiej połowy. Przeczą temu opublikowane we wrześniu dane Krajowego Urzędu Statystycznego (INE) w Madrycie, według których podczas COVID-19 doszło do spadku – o 80 tys. – liczby decyzji sądowych dotyczących rozwodów, separacji i unieważnień małżeństw. Rządowa agenda, wskazując, że to bezpośredni efekt pandemii, odnotowała, że w 2020 r. liczba sądowych decyzji w sprawach odnoszących się do rozstań małżeńskich była w skali roku mniejsza aż o 16,1 proc. w stosunku do 2019 r., czyli ostatniego przed nastaniem COVID-19. Oznacza to, że była to najniższa liczba rozwodów, separacji i unieważnień małżeństwa, od kiedy w 1998 r. rozpoczęto zbieranie tego typu danych na terenie tego iberyjskiego kraju. W raporcie wskazano, że jedną z przyczyn drastycznego spadku liczby decyzji prawnych na temat rozstań małżonków w Hiszpanii było wynikające z COVID-19 ograniczenie pracy instytucji wymiaru sprawiedliwości. Szczególnie było to widoczne w drugim kwartale 2020 r., kiedy z powodu przymusowej izolacji społecznej obywateli liczba rozwodów zmalała o ponad 63 proc. wobec analogicznego okresu w roku wcześniejszym. Tendencja spadkowa utrzymała się jednak pomimo luzowania restrykcji przeciwepidemicznych. W trzecim kwartale 2020 r. zanotowano spadek o 21,6 proc., natomiast w kolejnym kwartale – o 11,3 proc.

Od 2015 r. występował systematyczny wzrost liczby dokonywanych aborcji w Hiszpanii, a wraz z początkiem pandemii zaobserwowano zmianę tej tendencji.

Życie krótsze, dzieci mniej

COVID-19 odcisnął swoje piętno na długości życia Hiszpanów, pogłębiając widoczny w ostatnich latach kryzys demograficzny. Według prowadzonych przez INE statystyk pandemia doprowadziła do najniższego w historii poziomu urodzeń. Już w grudniu 2020 r., czyli pół roku po nadejściu pierwszej fali, urodziło się zaledwie 23,2 tys. dzieci. Oznaczało to liczbę urodzeń najniższą pod względem statystyk prowadzonych przez rząd Hiszpanii w ujęciu miesięcznym od 1941 r. Twórcy raportu dotyczącego wskaźników demograficznych w okresie pandemii odnotowali, że w porównaniu z grudniem 2019 r. nastąpił spadek liczby urodzonych dzieci aż o 20,4 proc. Tendencja nie uległa zmianie w 2021 r., kiedy w Hiszpanii przyszło na świat 105 tys. dzieci, czyli o 6 proc. mniej w porównaniu z analogicznym okresem w 2020 r. Komentatorzy dziennika „El Confidencial" wskazują tymczasem na inną niekorzystną dla hiszpańskiej demografii zmianę: wraz z pandemią średnia długość życia za Pirenejami maleje. W ciągu nieco ponad roku obecności COVID-19 spadła ona o ponad półtora roku. W lipcu 2021 r. obywatel Hiszpanii żył średnio 82,4 roku. I choć dynamika liczby zgonów spowodowanych koronawirusem maleje w drugiej połowie 2021 r., specjaliści do spraw demografii nie wróżą szybkiego powrotu do notowanej w ostatnich latach tendencji wzrostowej.

Niepokojące wieści napływają tymczasem od instytucji charytatywnych, w tym z hiszpańskich struktur Caritas. Z szacunków organizacji społecznych wynika, że zmniejszeniu średniej życia towarzyszy również spadek jego jakości. Według opublikowanego w połowie października br. sprawozdania Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu (EAPN) ponad jedna czwarta mieszkańców 47-milionowej Hiszpanii jest zagrożona biedą lub wykluczeniem społecznym, z czego najbardziej rodziny z dziećmi. Autorzy raportu wskazują, że poziom życia pogorszył się wraz z koronakryzysem, i odnotowują, że na przełomie 2020 i 2021 r. w skrajnym ubóstwie [wydatki poniżej 281 euro miesięcznie – przyp. red.] żyło tam 4,5 mln obywateli, czyli o prawie 180 tys. więcej niż w analogicznym okresie rok wcześniej. Tymczasem według Caritas zjawisko nasilającej się biedy nie ustało w 2021 r., a liczba osób żyjących w skrajnym ubóstwie sięga już w Hiszpanii blisko 6 mln.

Plakat w jednej z hiszpańskich świątyń przed Dniem Życia. Napis na plakacie: A ja? Chroń moje życie!

fot. xhz

ks. Jacek Stefański

Piąte nowe zawołanie w Litanii do św. Józefa brzmi: Patronie wygnańców. W jakim sensie i dlaczego możemy go określić tym mianem?

Patron wygnańców

Nietrudno sobie odpowiedzieć na pytanie, jaki związek opiekun Zbawiciela mógłby mieć z wygnańcami, ponieważ sam znalazł się wraz z Rodziną na obcej ziemi, gdy musiał opuścić ojczyznę i udać się do Egiptu. Ale czy określenie „wygnaniec" jest w jego przypadku w pełni uzasadnione? Przecież ani Józef, ani jego Rodzina nie zostali wygnani z ziemi Izraela.

Opuszczenie Nazaretu

Ojciec Święty Franciszek pisze, że Józef jest „szczególnym patronem tych wszystkich, którzy są zmuszeni do opuszczenia swojej ziemi z powodu wojny, nienawiści, prześladowań i nędzy" (Patris corde, 5). Słowa papieża uświadamiają nam, że termin „wygnaniec" obejmuje więcej, niż zazwyczaj myślimy. Aby to zrozumieć, pochylmy się nad kilkoma wydarzeniami w życiu opiekuna Odkupiciela, które pokazują, w jaki sposób Bóg przygotowywał go do bycia patronem wygnańców.

Pierwszym takim wydarzeniem była podróż z Nazaretu do Betlejem w czasie spisu ludności. To wyjście z miasta zamieszkania nie było co prawda wygnaniem, chociaż wiązało się z koniecznością opuszczenia domu w niesprzyjających okolicznościach z trzech powodów. Po pierwsze, Najświętsza Maryja Panna była w stanie błogosławionym, bliska rozwiązania, a zatem, gdyby nie było spisu ludności, Rodzina z pewnością nie podjęłaby się takiej podróży. Po drugie, Józef był żonatym cieślą przygotowującym się do narodzin Dziecka Małżonki. W takiej sytuacji nieroztropne byłoby przerwanie pracy zawodowej – z której utrzymywała się Rodzina – na czas nieprzewidywalny. Poza tym Józef wiedział o spisie ludności dokonanym przez swojego praojca Dawida, który zakończył się zabójczą zarazą (por. 2 Sm 24, 1-17). Wszystkie trzy czynniki składają się dla Józefa na nieprzychylne okoliczności opuszczenia Nazaretu w celu udania się do Betlejem.

Betlejemska bezdomność

Przyjście Chrystusa na świat w żłobie ze względu na brak miejsca w gospodzie jest obrazem bezdomności. Żłóbek nie jest miejscem, gdzie powinny się znajdować nowo narodzone dzieci. Jest to sytuacja, która może się kojarzyć z ludźmi wygnanymi ze swojej ziemi i bez dachu nad głową. W tym kontekście przychodzi na myśl rozpaczliwy stan wielodzietnej rodziny Soubirous, która musiała opuścić dom rodzinny i zamieszkać w byłej celi więziennej. Trudne warunki mieszkalne i bieda nie stanowiły jednak przeszkody dla Matki Bożej, aby powierzyć jednemu dziecku z tej rodziny, Bernadetcie, orędzie, które z czasem doprowadziło do powstania znanego na świecie sanktuarium maryjnego – Lourdes. Wolno przypuszczać, że spoglądając na rodzinę Soubirous, Matka Boża mogła wspomnieć własne doświadczenie rozterki w chwili, gdy nadszedł dla Niej czas rozwiązania w skrajnych warunkach w Betlejem. Nie zapominajmy również, że narodziny Syna Bożego w żłobie nastąpiły w mieście, które św. Józef mógł nazwać swoim drugim domem. Było to w końcu miasto jego królewskiego rodu, gdzie przyjście Mesjasza na świat powinno nastąpić w bardziej wzniosłych okolicznościach i godnych warunkach. W sercu Józefa, ustanowionego głową Świętej Rodziny, wiedzącego o boskim pochodzeniu Dziecięcia, ubogie warunki porodu mogły wywołać poczucie niezręczności i bezradności. Taka bezradność nie różniłaby się od bezradności wygnańców, przebywających z dala od domu bez możliwości wpływu na nową sytuację, w której się znaleźli.

Wygnanie Świętej Rodziny rzuca światło nadziei na życie tych wszystkich, którzy doznają podobnego przymusowego rozstania ze swoją ziemią.

Bezradność małżonka

Kolejne trudne doświadczenie, stanowiące zapowiedź ostatecznego wygnania Świętej Rodziny z ziemi ojczystej, nastąpiło w świątyni jerozolimskiej. Małżonkowie wraz z nowonarodzonym Chrystusem przybyli tam, aby – jak pisze św. Łukasz – przedstawić Dziecię Panu (por. Łk 2, 22). W tym samym czasie do świątyni przyszedł starzec Symeon i powiedział Matce Bożej, że Jej duszę przeniknie miecz. Jakie myśli musiały się zrodzić w sercu opiekuna Zbawiciela, gdy usłyszał te słowa? Jako miłujący mąż z pewnością zapragnął, aby to jego dusza zamiast duszy Niepokalanej Małżonki została przeniknięta zapowiedzianym tajemniczym mieczem. A jeżeli to nie byłoby możliwe, to niewątpliwie chciałby przynajmniej podzielić ten sam los co Ona, aby nie musiała w samotności dźwigać całego zapowiedzianego przez Symeona bólu. Bądź co bądź Symeon skierował swoje słowa tylko do Niej, Józef został pominięty. Mogła to być aluzja do czasu męki Chrystusa, kiedy Józefa miało już nie być wśród żyjących. Gdy Pan Jezus będzie umierał, pod krzyżem będzie obecna tylko Jego Najświętsza Matka wraz ze św. Janem Apostołem. Wobec tego rozterka opiekuna Odkupiciela w świątyni przypomina los ojca rodziny, który w wyniku nieoczekiwanych okoliczności dowiaduje się, że nie będzie mógł ulżyć swoim najbliższym w ich niedostatku i cierpieniu.

Opuszczenie ojczyzny

Powyżej wspomniane wydarzenia przygotowywały Józefa do opuszczenia ojczystej ziemi. Po tych doświadczeniach, gdy we śnie ukazał mu się anioł, Józef usłyszał wprost, że wraz z Rodziną ma pozostawić

ziemię ojczystą i udać się do Egiptu, bo Herod będzie próbował zabić Dziecię.

Wyjście z Betlejem w środku nocy było dodatkowym trudnym doświadczeniem dla Świętej Rodziny, chociaż jej ucieczka przypominała nocne wyjście Izraelitów z Egiptu. Podobnie jak opuszczenie Egiptu przez Hebrajczyków działo się pod opieką Bożej opatrzności w celu doprowadzenia ich do Ziemi Obiecanej, tak też „wygnanie" Józefa z dziewiczą Małżonką i Dziecięciem nie było wydarzeniem pozbawionym nadziei. Dotarcie Świętej Rodziny do Egiptu było spełnieniem proroctwa Izajasza o tym, że Bóg nawiedzi kiedyś ziemię egipską i jej pobłogosławi (por. Iz 19, 1. 19-25). Przez wiele wieków nikt nie wiedział, jak to proroctwo zostanie spełnione. Jednak przybycie Małżonków z Dziecięciem do Egiptu zapoczątkowało tam proces zastąpienia pogaństwa chrześcijaństwem. W ten sposób wygnanie Świętej Rodziny rzuca światło nadziei na życie tych wszystkich, którzy doznają podobnego przymusowego rozstania ze swoją ziemią. A skoro Józef był tym, który przewodniczył Matce Bożej i Synowi Bożemu w czasie pobytu na obcej ziemi, to znaczy, że każdy cierpiący w wyniku analogicznej niesprawiedliwości winien się zwrócić do opiekuna Zbawiciela o pomoc.

Współcześni wygnańcy

Powyższe przemyślenia pomagają nam spojrzeć szerzej na doświadczenie wygnania. Nie dotyczy to jednak obecnego głośnego problemu, który zaistniał na wschodniej granicy Polski. Sytuacja przybyszów z krajów arabskich nie ma nic wspólnego z wygnaniem (lub imigracją). Koczujący ludzie zostali tu celowo umieszczeni, aby realizować polityczny plan uderzający w autonomię oraz integralność państwa polskiego. Całe to zdarzenie wpisuje się w szersze aspiracje domagające się ruiny chrześcijańskiej tożsamości Europy. Natomiast autentyczna imigracja zakłada chęć włączenia się przybyszów w budowę i rozwój przyjmującego ich kraju. Gdy cel przesiedleńców jest sprzeczny z tym założeniem, wówczas nie mamy do czynienia z imigrantami, lecz z najeźdźcami, przed którymi państwo ma moralny obowiązek się bronić.

Szukajmy pomocy u św. Józefa przy każdym doświadczeniu niesprawiedliwego porzucenia, wydalenia oraz wygnania.

Doświadczenie niesprawiedliwego wygnania lub przymusowej imigracji jest zatem czymś innym. Autentycznym wygnańcom z pewnością należy pomóc z przyczyn ewangelicznych i humanitarnych. Co więcej, niesprawiedliwe wyobcowanie dotyczy nie tylko wydalenia z krajów, ale również ze środowisk i społeczeństw. Można z tego powodu poczuć się wygnanym w zakładzie pracy, gdy człowiek wierzący zostaje odizolowany i jest traktowany z niechęcią i pogardą; można doświadczyć wygnania we własnym domu, gdy ze względu na brak dialogu i szacunku osoba zostaje pozbawiona rodzinnego ciepła. Wygnanym można się też poczuć w Kościele, gdy osoby duchowne wydalają wiernych ze świątyni z racji liczebnych ograniczeń wyznaczonych przez rząd.

Co dopiero mamy powiedzieć o mentalności segregacyjnej, która celuje w ludzi niezaszczepionych, szantażując ich wydaleniem z pracy w razie odmowy zaszczepienia? W niektórych miejscach na świecie pojawiają się wytyczne diecezjalne, że do kościoła w niedzielę będzie mogła wyjść tylko osoba zaszczepiona. Są w Kanadzie i w Stanach diecezje, gdzie ogłoszono plany podziału miejsc siedzących w kościołach na dwie części – zaszczepioną i niezaszczepioną. Abstrahując od absurdalności takich i innych dyrektyw, można postawić pytanie, co się stało z pięknym hasłem duszpasterskim „Kościół naszym domem". Czy w takiej sytuacji Kościół rzeczywiście pozostaje domem dla wiernych, czy raczej terenem wykonania rozporządzeń reżimu sanitarnego?

fot. Sanktuarium Torreciudad

Mozaika z sanktuarium w Torreciudad (Hiszpania)

Józef pomoże

W św. Józefie mamy patrona wygnańców, odrzuconych i nawet ludzi wciągniętych w rozgrywki polityczne czyniące ich pozornymi imigrantami. Wszystkich należy polecić opiekunowi Zbawiciela, który już w kilku krajach – włącznie z Polską – doczekał się zawierzenia całych społeczeństw jego opiece. Zawierzmy się mu również i my i szukajmy u niego pomocy przy każdym doświadczeniu niesprawiedliwego porzucenia, wydalenia oraz wygnania. Józef spogląda z nieba na każdą niesprawiedliwość przez pryzmat własnych bolesnych doświadczeń na ziemi. On też pomoże odnaleźć właściwe rozwiązanie tym, którzy go o to proszą.

Autor jest kapłanem diecezji ełckiej,
doktorem biblistą,
urodził się i wychował w Izraelu

fot. Patrick Fore/ Unsplash

HIERARCHIA MIŁOŚCI

Słowo Boże przypomina nam dzisiaj o tym, że Bóg jest miłością i nas kocha. Na tę miłość w żaden sposób nie jesteśmy w stanie zasłużyć. Jest ona darmowa. Jest łaską Pana Boga dla człowieka.

Natura, skażona grzechem pierworodnym i jego skutkami, spowodowała, że ludzie wciąż byli daleko od Stwórcy. Nawet starotestamentalne ofiary składane cyklicznie przez arcykapłanów w świątyni nie były w stanie niczego zmienić. Bóg z miłości do człowieka posłał swojego Syna, który – jak pisze autor Listu do Hebrajczyków – był święty, niewinny i nieskalany i tylko On jako jedyny doskonały Arcykapłan, wolny od grzechu, pokazał, że Bóg nie rezygnuje z człowieka i skutecznie o niego walczy.

Czy człowiek jest w stanie odpowiedzieć na taką miłość? Jest. Pokazuje to dzisiejsza Ewangelia, w której św. Marek zwraca uwagę na pewnego uczonego w Piśmie, który przyszedł do Jezusa, aby zadać Mu konkretne pytanie: „Które jest pierwsze ze wszystkich przykazań?". Zwykle faryzeusze i uczeni w Piśmie nie przychodzili po odpowiedzi, ale starali się udowodnić Chrystusowi, że Jego nauczanie jest niespójne, niedorzeczne i pozbawione wszelkich podstaw prawnych. Jednak ten człowiek przyszedł i zadał pytanie, które wypływało z głębi jego serca. Bo przecież w sercu człowieka Pan Bóg zaszczepił pierwotny zmysł miłości. Człowiek jest stworzony z miłości i powołany do miłości. I właśnie ten mężczyzna podświadomie to czuł.

Jezus mu odpowiedział, nawiązując przy tym do Prawa zawartego w Starym Testamencie, konkretnie w Księdze Powtórzonego Prawa: „Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całym swoim umysłem i całą swoją mocą. Drugie jest to: Będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego". Można powiedzieć, że przykazanie miłości Boga i bliźniego jest „Dekalogiem w pigułce" – streszcza wszystkie przykazania i pokazuje pewną hierarchię miłości, jaką każdy człowiek powinien zachować, żeby się w swoim życiu nie pogubić. Najpierw Pan Bóg, potem drugi człowiek, wreszcie „ja". Odwrócenie tego porządku zawsze źle się kończyło i przynosiło złe konsekwencje. Św. Augustyn zwykł przecież mawiać: „Jeśli Bóg jest na pierwszym miejscu, to wszystko inne jest na właściwym miejscu".

Jezus stawia nam dzisiaj pytania: Czy Bóg rzeczywiście zajmuje w moim życiu pierwsze miejsce? W czym wyraża się moja miłość do Boga? Jak okazuję w codzienności miłość swoim bliskim?

Jest jeszcze jedna sprawa, na którą zwraca naszą uwagę Pan Jezus. Odpowiadając uczonemu w Prawie, najpierw mówi: „Słuchaj, Izraelu". Zwraca przez to uwagę, że wiara rodzi się ze słuchania, a odpowiedzią człowieka wierzącego na nie jest miłość. Czy zatem wsłuchuję się w to, co Bóg mówi do mnie w swoim Słowie?

ks. Przemysław Pilarski
Autor jest wikariuszem w parafii Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Jana Apostoła i Ewangelisty we Włocławku i diecezjalnym duszpasterzem młodzieży

XXXI NIEDZIELA ZWYKŁA

31 października 2021

Czytanie z Księgi Powtórzonego Prawa
6, 2-6
Mojżesz powiedział do ludu: „Będziesz się bał Pana, Boga swego, zachowując wszystkie Jego nakazy i prawa, które ja tobie rozkazuję wypełniać, tobie, twym synom i wnukom, po wszystkie dni życia twego, byś długo mógł żyć. Słuchaj, Izraelu, i pilnie tego przestrzegaj, aby ci się dobrze powodziło i abyś się bardzo rozmnożył, jak ci przyrzekł Pan, Bóg ojców twoich, że ci da ziemię opływającą w mleko i miód. Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem – Pan jedynie. Będziesz więc miłował Pana, Boga twojego, z całego swego serca, z całej duszy swojej, ze wszystkich swych sił. Pozostaną w twym sercu te słowa, które ja ci dziś nakazuję".

Psalm responsoryjny:
18, 2-4. 47. 51

Refren: Miłuję Ciebie, Panie, Mocy moja.
Miłuję Cię, Panie,
Mocy moja,
Panie, Opoko moja i Twierdzo,
mój Wybawicielu.

Boże, Skało moja, na którą się chronię,
Tarczo moja, Mocy zbawienia mego i moja Obrono.
Wzywam Pana, godnego chwały,
i wyzwolony będę od moich nieprzyjaciół.

Niech żyje Pan, niech będzie błogosławiona moja Opoka,
niech będzie wywyższony mój Bóg i Zbawca.
Ty dałeś wielkie zwycięstwo królowi
i łaską obdarzyłeś Dawida, Twego pomazańca.

Czytanie z Listu do Hebrajczyków
7, 23-28
Bracia: Wielu było kapłanów poprzedniego Przymierza, gdyż śmierć nie zezwalała im trwać przy życiu. Ten właśnie, ponieważ trwa na wieki, ma kapłaństwo nieprzemijające. Przeto i zbawiać na wieki może całkowicie tych, którzy przez Niego przystępują do Boga, bo wciąż żyje, aby się wstawiać za nimi.
Takiego bowiem potrzeba nam było arcykapłana: świętego, niewinnego, nieskalanego, oddzielonego od grzeszników, wywyższonego ponad niebiosa, takiego, który nie jest zobowiązany, jak inni arcykapłani, do składania codziennej ofiary najpierw za swoje grzechy, a potem za grzechy ludu. To bowiem uczynił raz na zawsze, ofiarując samego siebie. Prawo bowiem ustanawiało arcykapłanami ludzi obciążonych słabością, słowo zaś przysięgi, złożonej po nadaniu Prawa, ustanawia arcykapłanem Syna doskonałego na wieki.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja.
Jeśli Mnie kto miłuje, będzie zachowywał moją naukę,
a Ojciec mój umiłuje go i przyjdziemy do niego.

Słowa Ewangelii według Świętego Marka
12, 28b-34
Jeden z uczonych w Piśmie podszedł do Jezusa i zapytał Go: „Które jest pierwsze ze wszystkich przykazań?”.
Jezus odpowiedział: „Pierwsze jest: «Słuchaj, Izraelu, Pan Bóg nasz jest jedynym Panem. Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całym swoim umysłem i całą swoją mocą». Drugie jest to: «Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego». Nie ma innego przykazania większego od tych”.
Rzekł Mu uczony w Piśmie: „Bardzo dobrze, Nauczycielu, słusznie powiedziałeś, bo Jeden jest i nie ma innego prócz Niego. Miłować Go całym sercem, całym umysłem i całą mocą i miłować bliźniego jak siebie samego znaczy daleko więcej niż wszystkie całopalenia i ofiary”.
Jezus, widząc, że rozumnie odpowiedział, rzekł do niego: „Niedaleko jesteś od królestwa Bożego”. I nikt już nie odważył się Go więcej pytać.

Kalendarium liturgiczne

Poniedziałek, 1 listopada
Uroczystość Wszystkich Świętych
Czytania mszalne: Ap 7, 2-4. 9-14; Ps 24, 1b-4b. 5-6; 1 J 3, 1-3

Wtorek, 2 listopada
Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych
Pierwsza Msza: Hi 19, 1. 23-27a; Ps 27, 1. 4. 7. 8b. 9a. 13-14; 1 Kor 15, 20-24a. 25-28; Łk 23, 44-46. 50. 52-53; 24, 1-6a
Druga Msza: Dn 12, 1-3; Ps 42, 2-3. 5; 43, 3-5; Rz 6, 3-9; J 11, 32-45
Trzecia Msza: Mdr 3, 1-9; Ps 103, 8. 10. 13-18; 2 Kor 4, 14 – 5, 1; J 14, 1-6

Środa, 3 listopada
Wspomnienie św. Marcina de Porres, zakonnika
Czytania mszalne: Rz 13, 8-10; Ps 112, 1b-2. 4-5. 9; Łk 14, 25-33

Czwartek, 4 listopada
Wspomnienie św. Karola Boromeusza, biskupa
Czytania mszalne: Rz 14, 7-12; Ps 27, 1. 4. 13-14; Łk 15, 1-10

Piątek, 5 listopada
Czytania mszalne: Rz 15, 14-21; Ps 98, 1b-4; Łk 16, 1-8

Sobota, 6 listopada
Czytania mszalne: Rz 16, 3-9; Ps 145, 2-5. 10-11; Łk 16, 9-15

fot. PAP/EPA/Fabio Frustaci

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

WSZYSCY MOŻEMY BYĆ BRAĆMI

Jako chrześcijanie jesteśmy wezwani do miłości bez granic i bez ograniczeń, do znaku i świadectwa, że potrafimy wyjść poza mury egoizmu oraz interesów osobistych i narodowych; poza władzę pieniądza, który często decyduje o losach narodów; poza zasieki ideologii, które dzielą i potęgują nienawiść; poza wszelkie bariery historyczne i kulturowe, a przede wszystkim poza obojętność, która jest na porządku dziennym. Wszyscy możemy być braćmi, a zatem musimy myśleć i działać jak bracia wobec wszystkich. Może się to wydawać nieosiągalną utopią. Jednak my wierzmy, że jest to możliwy do zrealizowania sen, ponieważ jest to marzeniem Trójjedynego Boga. Z Jego pomocą możemy to marzenie zrealizować jeszcze na tym świecie.

Do członków Fundacji Centesimus Annus Pro Pontifice 23 października

WOLNOŚĆ JEZUSOWA

Apostoł Paweł Listem do Galatów wprowadza nas w wielką nowość wiary. Wiara otwiera nas na „nowe życie”, które otrzymaliśmy wraz ze chrztem świętym, i czyni nas dziećmi Bożymi. Nie żyjemy już w niewoli lęku i grzechu, ale w wolności dzieci Bożych. Wolność ta bynajmniej nie jest „zachętą do hołdowania ciału” (Ga 5, 13), nie jest życiem libertyńskim, według ciała, instynktu, indywidualnych zachcianek i egoistycznych popędów. Przeciwnie, wolność Jezusowa prowadzi nas do tego, byśmy – jak pisze Apostoł – „służyli sobie wzajemnie” (tamże). Innymi słowy, prawdziwa wolność w pełni wyraża się w miłości. Po raz kolejny stajemy wobec paradoksu Ewangelii: jesteśmy wolni, gdy służymy; odnajdujemy się w pełni, gdy dajemy siebie; posiadamy życie, jeśli je tracimy (por. Mk 8, 35).
To miłość Chrystusa nas wyzwoliła i to miłość nadal wyzwala nas z najgorszej niewoli, jaką jest niewola naszego ego. Zatem wolność wzrasta wraz z miłością. Jednak nie mówimy tu o namiętności, która szuka jedynie tego, co nam odpowiada, ale o miłości, którą widzimy w Chrystusie – o miłosierdziu: to jest miłość, która jest naprawdę wolna i wyzwalająca. Jest to miłość, która jaśnieje w bezinteresownej służbie, na wzór Jezusa, który umywa nogi swoim uczniom i mówi: „Dałem wam przykład, abyście i wy tak czynili, jak Ja wam uczyniłem” (J 13, 15).
Tylko wolność kierowana miłością wyzwala innych i nas samych, umie słuchać bez narzucania, umie kochać, nie zmuszając, buduje, a nie niszczy, nie wykorzystuje innych dla własnej wygody i czyni im dobro, nie szukając własnej korzyści. Nasza wolność rodzi się z miłości Boga i wzrasta w miłosierdziu.

Streszczenie katechezy podczas audiencji generalnej 20 października

DO POLAKÓW

Drodzy bracia i siostry, pojutrze przypada liturgiczne wspomnienie św. Jana Pawła II. Jego opiece zawierzam was, wasze rodziny i cały naród polski. Zawsze miejcie w pamięci to, co wam powiedział: „«Któż nas może odłączyć od miłości Chrystusowej?». (…) Bądźcie czujni, aby was nic od tej miłości nie odłączyło. Żadne fałszywe hasła, błędne ideologie ani pokusa pójścia na kompromis z tym, co nie jest z Boga. Odrzućcie wszystko, co tę jedność niszczy i osłabia” (Gorzów, 2 czerwca 1997). Z serca wam błogosławię!

Podczas audiencji generalnej 20 października

75 lat temu Karol Wojtyła odprawił swoje pierwsze Msze święte. W Dzień Zaduszny w katedrze wawelskiej zebrało się niewiele osób.

Prymicje wśród „Królów-Duchów"

Ignacy Masny

Jednak młody ksiądz odprawiał Msze ze świadomością obecności jeszcze kogoś – w kryptach spoczywały ciała polskich królów, wieszczów i świętych. Jan Paweł II pisał o nich w książce „Dar i Tajemnica", napisanej na 50-lecie kapłaństwa: są to „wielcy Królowie-Duchowie, którzy prowadzą Naród przez stulecia". Wobec tych „Królów-Duchów" pragnął przewodniczyć po raz pierwszy Najświętszej Ofierze.

Zbieg okoliczności

„Król-Duch" to tytuł dramatu Juliusza Słowackiego, poety pochowanego w wawelskiej krypcie. Wojtyła doskonale znał to dzieło. Jako początkujący aktor grał w nim jedną z głównych ról – Bolesława Śmiałego. Premiera miała miejsce dokładnie pięć lat przed święceniami Wojtyły, 1 listopada 1941 r. Teatr Rapsodyczny, którego był członkiem, prezentował przedstawienia w warunkach niemieckiej okupacji, w ścisłej konspiracji. 2 listopada 1946 r., zaraz po prymicjach, ks. Wojtyła także brał udział w przedstawieniu „Króla-Ducha" – tym razem jako widz.

Święcenia młodego kleryka zostały znacznie przyspieszone, koledzy z roku w seminarium krakowskim zostali wyświęceni dopiero na wiosnę. Data święceń przyszłego papieża została wyznaczona przez kard. Adama Sapiehę, arcybiskupa krakowskiego. Chciał on wysłać zdolnego studenta na doktorat do Rzymu. Żeby zdążyć przed rozpoczęciem roku akademickiego, Wojtyła cały październik przygotowywał się do kolejnych święceń: subdiakonatu, diakonatu i wreszcie prezbiteratu – właśnie 1 listopada, w uroczystość Wszystkich Świętych. Prymicje wypadły więc na Dzień Zaduszny.

Prymicje, tak ściśle – datą i miejscem – złączone z ukochanym dziełem Słowackiego, nie zostały przez Wojtyłę zaplanowane. Młody ksiądz dostrzegł jednak w tym pozornym zbiegu okoliczności znak, „głęboki moment teologiczny" – jak zapisał w „Darze i Tajemnicy".

Ks. Wojtyła odprawił aż trzy Msze święte (zgodnie z przywilejem przysługującym kapłanom w Zaduszki), wszystkie ciche, jedna po drugiej – za zmarłych ojca, matkę i brata. Czarny ornat, ciemna krypta, za nim jedynie garstka najbliższych: do Mszy świętej służył przyjaciel z seminarium Mieczysław Maliński, wśród wiernych matka chrzestna Wojtyły i kilkoro znajomych. A w grobach m.in. biskup krakowski Maur, który poświęcił tę część katedry przeszło 800 lat wcześniej, Jan III Sobieski, Józef Poniatowski i Tadeusz Kościuszko. W innych częściach katedry – św. Jadwiga (kanonizowana 51 lat później przez Jana Pawła II), Juliusz Słowacki, Adam Mickiewicz i – przede wszystkim – św. Stanisław.

To przy jego grobie ks. Wojtyła odprawił Mszę kolejnego dnia, tym razem w obecności przyjaciół z Teatru Rapsodycznego. Św. Stanisław,

fot. Episkopat.pl

biskup krakowski i męczennik, został zamordowany na polecenie króla Bolesława Śmiałego – jednego z „Królów-Duchów" w dramacie Słowackiego. U wieszcza królami-duchami tworzącymi dzieje Polski są bowiem zarówno mordercy, jak i mordowani.

Krypta św. Leonarda na Wawelu, w której ks. Wojtyła odprawiał Msze święte prymicyjne

Ducha zmartwychwstanie

W kilku zdaniach „Daru i Tajemnicy" Jan Paweł II usiłował wyrazić głębokie przeżycie, jakim było odprawianie Mszy za zmarłych w tym szczególnym dniu, w tym szczególnym miejscu: „pragnąłem uwydatnić moją żywą więź duchową z historią Narodu, która na Wzgórzu Wawelskim znalazła swoją szczególną kondensację". Ludzie tam pochowani stanowili dla niego reprezentację narodu i jego historii. „Ci ludzie – pisał dalej w „Darze i Tajemnicy" – których sarkofagi znajdują się w Katedrze Wawelskiej, także czekają tam na zmartwychwstanie". Prymicje odprawiał więc z myślą o oczekujących zmartwychwstania wielkich zmarłych i o tym, co oni reprezentują: polskim narodzie.

13 sierpnia 1991 r., niemal 50 lat po premierze „Króla-Ducha", Jan Paweł II beatyfikował na Rynku krakowskim Anielę Salawę, skromną służącą. Wtedy też wyjawił, kogo przede wszystkim uważa za „królów-duchów" prowadzących Polskę przez dzieje w ich najgłębszym wymiarze. „Polecamy ci, błogosławiona Anielo – mówił na zakończenie Mszy – polecamy tym wszystkim wielkim, świętym, błogosławionym, tym wielkim duchom, «królom-duchom» naszego narodu, polecamy tę III Rzeczpospolitą, ażeby sprostała".

„Święcenia kapłańskie przyjąłem w Uroczystość Wszystkich Świętych, kiedy Kościół daje wyraz liturgiczny prawdzie o Świętych Obcowaniu" – pisał papież Polak w „Darze i Tajemnicy". To przede wszystkim pomocy tych „królów-duchów" przyzywał Karol Wojtyła na początku swojej kapłańskiej drogi. Sam stał się jednym z nich.

Autor jest pracownikiem Centrum Myśli Jana Pawła II

Grażyna Rybak

Wirus RSV u dzieci

Część rodziców nadal niepokoi wieloukładowy zespół zapalny (PIMS), występujący u dzieci, które przechorowały COVID-19. Jednak dzieci rzadziej niż dorośli zarażają się COVID-19, a choroba przebiega u nich bezobjawowo lub łagodnie. Przypadki PIMS u dzieci są rzadkim powikłaniem; obliczono w USA, że ryzyko PIMS u dzieci wynosi 1 na 3000. Natomiast problemem jest obecnie duża liczba wirusowych zapaleń płuc u dzieci, zwłaszcza żłobkowych i przedszkolnych. Ze zdumieniem odkrywam, jak długo przed wizytą u lekarza rodzice posyłają kaszlącego malucha do placówki tylko dlatego, że nie ma gorączki i jest w dobrej kondycji! To wyjaśnia lawinowe zgłoszenia chorych dzieci do poradni.

Z diagnostyki pacjentów szpitalnych wiadomo, że wśród infekcji sezonowych obecnie dominują zakażenia wirusem grypy i RSV (respiratory syncytial virus) – obie szerzą się drogą kropelkową przy bliskim kontakcie, kichaniu, kaszlu, przez wydzielinę błony śluzowej nosa i spojówki. Wirus RSV rozwija się u zakażonego od 2 do 8 dni od kontaktu i w okresie uszkodzenia nabłonka dróg oddechowych jest wydalany podczas kaszlu dziecka w ciągu około 8 dni. U niemowląt z obniżoną odpornością to wydalanie może się wydłużyć do miesiąca.

RSV odpowiada za 70 proc. infekcji dróg oddechowych u maluchów. U 95 proc. dzieci do drugiego roku życia stwierdza się przeciwciała, potwierdzające kontakt z tym powszechnie występującym wirusem. Przebycie zakażenia nie chroni przed kolejnym. Dlatego „moda" na chodzenie dzieci z kaszlem do żłobków sprawia, że wyleczony maluch w pierwszym dniu po powrocie do placówki kolejny raz łapie RSV. Zakażeń wśród dzieci jest coraz więcej, większość udaje się wyleczyć inhalacjami w domu, ale duża grupa wymaga w kolejnych dniach włączenia antybiotyku, niektóre najmłodsze dzieci chorują bardzo ciężko i wymagają leczenia w warunkach szpitalnych. RSV najniebezpieczniejszy jest dla wcześniaków, u których przybiera najcięższą postać i może doprowadzić do zgonu. U dorosłych wywołuje zapalenie oskrzeli, u dzieci – zapalenie oskrzelików, krtani, tchawicy, natomiast u wcześniaków z obniżoną fizjologicznie odpornością i niewykształconym układem oddechowym może wywołać stan ciężki i niewydolność oddechową.

Infekcja na ogół rozpoczyna się obfitym wodnistym katarem, do którego dołącza duszący kaszel. Jeżeli dziecko wcześniej otrzyma leczenie w warunkach domowych, ma większą szansę, że nie trafi do szpitala. RSV jest bardzo groźny dla najmłodszych dzieci, niemowląt, bo mają one wąskie nozdrza i oskrzela, i całe drogi oddechowe oraz nierozwinięty układ odpornościowy. Obecnie to nie COVID-19, ale zakażenie RSV stanowi poważny problem medyczny zarówno w POZ, jak i w klinikach, ponieważ chorują całe rodziny.

Ministerstwo Zdrowia zapowiada możliwość szczepienia przeciwko COVID-19 dzieci w wieku 5–11 lat. Tymczasem w POZ nadal trudno zdiagnozować grypę z powodu braku testów (tylko w placówkach prywatnych), a wczesne leczenie grypy zapobiega powikłaniom. Brak też szczepionek przeciw grypie, co utrudnia profilaktykę powikłań tej choroby, a liczba zakażeń gwałtownie rośnie.

Autorka jest lekarzem pediatrą

Co to jest suburbanizacja?

dr hab. Tomasz Korpysz

Rzeczownik *urbanizacja* (pochodzący od łacińskiego słowa *urbanus*, czyli 'miejski') funkcjonuje w polszczyźnie od dość dawna. W słowniku pod redakcją Witolda Doroszewskiego definiowany jest on następująco: 'powiększanie się roli ośrodków miejskich na obszarze pewnego kraju; ściąganie ludności wiejskiej do miast (związane z uprzemysłowieniem kraju)'. Widać w tym opisie znak czasów, współczesny słownik zawiera definicję już nieco się różniącą od tamtej: 'powstawanie i rozwój miast na jakimś terenie, powiększanie się obszarów miejskich'.

W związku ze zmianami zachodzącymi obecnie w świecie, a konkretnie w miastach i na przedmieściach, w najnowszej polszczyźnie pojawiło się kilka interesujących derywatów (czyli wyrazów pochodnych) od wspomnianego wyżej rzeczownika.

Pierwszym jest *suburbanizacja*, czyli 'proces polegający na wyludnianiu się centrum miasta i rozwoju stref peryferyjnych i podmiejskich'. Osoby podróżujące po świecie na pewno zauważyły, że w wielu miastach dawniej gęsto zaludnione centra zostały, jak piszą aktywiści miejscy, „opanowane" przez urzędy, banki, hotele i mieszkania do wynajęcia, ekskluzywne sklepy, ewentualnie restauracje i miejsca rozrywki, czego konsekwencją jest radykalne zmniejszenie liczby stałych mieszkańców oraz upadek małych sklepików czy zakładów usługowych. Dawni mieszkańcy centrum przenoszą się na przedmieścia (angielski rzeczownik *suburb*, czyli właśnie 'przedmieście', stał się zresztą podstawą omawianego słowa), a wraz z nimi pojawia się miejska infrastruktura: charakterystyczna zabudowa (bloki, ewentualnie tzw. szeregówki zamiast domków jednorodzinnych z działkami), punkty handlowo-usługowe itp. W wyniku suburbanizacji na obrzeżach powstają tzw. miasta-sypialnie, których mieszańcy dojeżdżają do pracy w centrum. O suburbanizacji zwykle jednak mówi się jako o procesie zaplanowanym, a powstające w jej wyniku wspomniane wyżej miasta-sypialnie pełnią także inne funkcje, m.in. handlowe czy usługowe.

Nieco innym procesem jest *eksurbanizacja*, z języka angielskiego określana niekiedy jako „rozlewanie się miasta" (po angielsku *urban sprawl*). Tym rzeczownikiem określa się zjawisko polegające na niekontrolowanym, chaotycznym rozrastaniu się miast, a więc powstawaniu dużych osiedli w znacznej odległości od centrum, bez odpowiedniej infrastruktury, czasem nawet tej podstawowej: drogowej. *Eksurbanizacja* jest zjawiskiem ocenianym jako negatywne, ponieważ rozbija ono tkankę miejską, prowadzi do powstawania izolowanych skupisk bloków czy domków, znacznie zwiększa koszty miejskich inwestycji, ale też koszty dostarczania mediów mieszkańcom. Co więcej, w tak powstających nowych osiedlach, budowanych niezależnie od siebie przez pojedynczych deweloperów, często brak jakichkolwiek obiektów użyteczności publicznej. Dodać jeszcze do tego należy to, że taka chaotyczna *eksurbanizacja* zwykle burzy ład przestrzenny, czasem też jest zagrożeniem dla środowiska naturalnego.

Jeszcze jedno współczesne zjawisko zyskało nazwę pochodzącą od *urbanizacji*. Jest to mianowicie *kontrurbanizacja*, czyli proces takich zmian przeprowadzanych (zwykle w sposób celowy, zaplanowany) w mieście, który polega na modyfikacji charakteru określonych obszarów na bardziej jednolite, np. typowo mieszkalne, typowo przemysłowe, typowo handlowe itp. Jednym ze skutków *kontrurbanizacji* zwykle jest przy tym – podobnie jak w przypadku *suburbanizacji* i *eksurbanizacji* – zmniejszenie liczby mieszkańców centrów miast.

Na koniec jeszcze jedno słowo z omawianej rodziny, które już od dawna funkcjonuje w języku specjalistycznym: *semiurbanizacja*. W ten sposób nazywa się proces przekształcania się wsi w osiedla, które w dużej mierze przyjmują charakter miejski, ale formalnie nadal pozostają wsiami. Współcześnie wyglądają tak coraz liczniejsze miejscowości położne w pobliżu dużych miast, choćby Warszawy.

Świadczenie pielęgnacyjne

Edyta Pisarczyk-Kulon

Od 1 stycznia 2022 r. opiekunowie osób niepełnosprawnych otrzymają wyższe świadczenie, podwyżka wyniesie 140 zł. To oznacza, że świadczenie pielęgnacyjne w 2022 r. będzie wynosiło 2111 zł.

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną oraz innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności. Warunkiem przyznania świadczenia jest niepodjęcie lub rezygnacja z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Osobom zobowiązanym do alimentacji innym niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki przysługuje świadczenie pielęgnacyjne, w przypadku gdy spełnione są łącznie trzy warunki. Po pierwsze, rodzice osoby wymagającej opieki nie żyją, zostali pozbawieni praw rodzicielskich, są małoletni lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Po drugie, nie ma innych osób spokrewnionych w pierwszym stopniu, są małoletnie lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. A po trzecie, nie ma osób spokrewnionych w stopniu bliższym lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.

Kwotę świadczenia pielęgnacyjnego przysługującą za niepełny miesiąc ustala się, dzieląc kwotę świadczenia przez liczbę wszystkich dni kalendarzowych w tym miesiącu, a następnie mnożąc otrzymaną kwotę przez liczbę dni kalendarzowych, za które świadczenie przysługuje. Kwotę świadczenia przysługującą za niepełny miesiąc zaokrągla się do 10 groszy w górę.

Świadczenie nie przysługuje osobie, która ma prawo do świadczenia emerytalnego lub rentowego lub innego rodzaju zabezpieczenia w postaci świadczeń opiekuńczych. Z kolei świadczenie nie przysługuje na osobę, która jest w związku małżeńskim, chyba że małżonek legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Także osobie, która została umieszczona w rodzinie zastępczej albo innego rodzaju placówce, ma ustalone prawo do świadczeń rodzinnych lub opiekuńczych albo inna osoba jest uprawniona za granicą do świadczenia na pokrycie wydatków związanych z opieką.

Autorka jest radcą prawnym

fot. facebook.com/ISUShortTrackSpeedSkating

Bezkonkurencyjna w Pekinie

Trzecie pucharowe zwycięstwo w karierze odniosła Natalia Maliszewska, zdobywając złoto w short-tracku na dystansie 500 m. W finale Polka pokonała Włoszkę Ariannę Fontannę i Koreankę Minjeong Choi. Zawody w Pekinie, pierwsze po przerwie spowodowanej pandemią COVID-19, otworzyły sezon 2021/22.

Napoli górą

fot. PAP/EPA/Ciro Fusco

Porażką polskiej drużyny zakończył się wyjazdowy mecz Legii Warszawa z SSC Napoli (0:3) w rozgrywkach Ligi Europy. Włosi, choć dominowali, musieli się jednak napracować. Pierwszy gol padł dopiero w 76. minucie, a bohaterem meczu jednoznacznie został okrzyknięty bramkarz Wojskowych Cezary Miszta. Rewanż z liderem włoskiej ekstraklasy 4 listopada.

Klasa Królewskich

Lepszą organizację i pewność umiejętności pokazali piłkarze Realu Madryt podczas legendarnego El Clasico, w którym pokonali FC Barcelona 2:1. Choć początkowo dominowali zawodnicy Blaugrany, gdy Królewscy przejęli inicjatywę, nie ustąpili już do końca. Mecze El Clasico – najbardziej utytułowanych hiszpańskich klubów są sportowym symbolem sporu między Katalonią a Madrytem.

fot. PAP/EPA/Enric Fontcuberta

Zawieszony przez pandemię

fot. wikipedia.org

Kanadyjski hokeista Evander Kane został ukarany za przedstawienie fałszywego dokumentu poświadczającego szczepienie. Jak zdecydowały władze ligi NHL, zawodnik San Jose Sharks nie wystąpi w najbliższych 21 meczach.

W królestwie Mercedesa

Max Verstappen (Red Bull Racing) triumfował w wyścigu o Grand Prix USA. Holender wygrał kwalifikacje i startował z pierwszej pozycji, ale do ostatnich okrążeń czuł na plecach oddech Lewisa Hamiltona. Brytyjczykowi zabrakło sekundy, by zwyciężyć dla Mercedesa, któremu na co dzień służy tor COTA w Austin.

fot. PAP/EPA/Shawn Thew

WAŻNA LEKTURA

Mariusz Jankowski

Nie będzie zachwytów, jaka to niezwykła lektura. Bo nie o jakość literacką tu chodzi, ale o inne wartości w niej zawarte. Tę książkę po prostu trzeba przeczytać. Z kilku powodów. Ten najważniejszy jest jednak jeden. Warto ją przeczytać, bo warto zaznajomić się z człowiekiem niezwykłym. Dziennikarzem, który miał świetnych mentorów i który sam w tej roli sprawdzał się bardzo dobrze. „Życie z pasją" pozwala poznać bliżej Włodzimierza Szaranowicza, czyli kogoś, dla kogo dziennikarstwo nie jest tylko zawodem. Jest powołaniem. A tytułowa pasja, co niezwykle istotne, dotyczy nie tylko sportu.

Miałem szczęście spotkać Pana Włodzimierza na swojej zawodowej drodze i mogę powiedzieć, że należy on do ludzi, którzy najbardziej mi pomogli. Nie tylko od strony warsztatowej. Wspomniana przed chwilą pasja była obecna na co dzień. W zespole kierowanym przez Włodzimierza Szaranowicza czuliśmy ją wszyscy. Ale co najważniejsze, najistotniejsze i myślę sobie, że dziś najwartościowsze – mieliśmy nad sobą szefa, którego horyzonty nie ograniczały się do boisk, hal i stadionów. Dzięki takiej postawie, takiemu podejściu wiedzieliśmy, że łatwiej zrozumieć sportowe emocje, gdy jest się człowiekiem oczytanym, mającym nieustannie oczy szeroko otwarte, ciekawym świata. Marzy mi się, by tę książkę przeczytali też młodzi ludzie szukający wyzwań w tym zawodzie. Bo nie jest on dla wszystkich. Mam wrażenie, że bez tej tytułowej pasji dziś nawet trudniej pracować w mediach. Ten ogień można w sobie mieć. Jednak gdy się go nie podsyca, zaczyna robić się problem.

Włodzimierz Szaranowicz potrafił dbać o ten ogień. Dlatego był mistrzem na wielu polach. Na szacunek zasłużył między innymi za dbałość o język polski. Nie lubił niechlujstwa, bylejakości. Za to można było dostać burę. Uczył nas, że wielkie sportowe wydarzenie potrzebuje godnej oprawy. A ta wymaga odpowiedniego przygotowania. Dlatego potrzebny jest rys historyczny, kulturowy, społeczny. Pewnie dziś, w czasach chlapania językiem w mediach społecznościowych, brzmi to archaicznie. Wiem, żyjemy inaczej, niemal wszystko, także sport, przeżywamy inaczej. To „inaczej" dla mnie oznacza jednak często po prostu gorzej. Tracimy coś nieuchwytnego. Coś, co fachowcy tacy jak Włodzimierz Szaranowicz umieli dostrzec i nazwać. I robili to bez zaglądania do sypialni czy kuchni sportowców. Dziś, dzięki tej ważnej lekturze, sami możemy zajrzeć do świata, który współtworzył wybitny dziennikarz. Naprawdę warto.

Autor jest dziennikarzem TVP

PIEKIELNIE OSTRE

Barbara Wiśniowska

Nie noszę dyni na groby bliskich, nie wkładam do dyni lampek. Zjadam ją w tak ogromnych ilościach, że kiedy mąż widzi mnie wracającą z zakupów… z dynią w objęciach, jęczy: „O, nie! Znowu!”. Jest to wyjątkowo tanie warzywo i można je bardzo długo przechowywać w temperaturze pokojowej. Dzieci lubią chrupać jej kawałki na surowo. Ze względu na delikatny smak można w kuchni wyczarować z dyni wszystko (może oprócz karocy Kopciuszka) i przyprawić ją na każdy możliwy sposób. Moja ulubiona zupa dyniowa ma posmak miodu i cynamonu. Sporo osób jednak nie lubi dyni na słodko. To właśnie im dedykuję dziś przepis piekielnie ostry.

Ostre dania nieco tłumią apetyt i pobudzają metabolizm. Zawarta w papryce kapsaicyna obniża poziom glukozy i cholesterolu, za to podwyższa poziom endorfin, rozgrzewa organizm, działa jak afrodyzjak, wspomaga wytwarzanie soków trawiennych, pomaga zwalczać infekcje i wzmacniać odporność. Dobrze działa na pracę serca.

Nie powinny jednak spożywać ostrych przypraw (lub mocno je ograniczyć) osoby cierpiące na wrzody, refluks, nadwrażliwość żołądka, trądzik, astmę.

Matki karmiące mogą je stosować, lecz należy zwrócić uwagę, czy dziecko nie wykazuje oznak niezadowolenia.

Miłośnicy hodowli ostrych papryczek powinni pamiętać o odpowiednim podlewaniu i nawożeniu roślin, a zwłaszcza o tym, że nie znoszą one temperatur poniżej 15 st. C. Ciekawe jest, że hodowcy wciąż prześcigają się, by stworzyć coraz to ostrzejsze odmiany. Po zjedzeniu tych najmocniejszych może nastąpić chwilowa blokada kubków smakowych lub duszność. Z kapsaicyny tworzy się bojowy gaz pieprzowy, którego wdychanie jest ogromnie nieprzyjemne, ale nie powoduje trwałego uszczerbku na zdrowiu.

Wśród gotowych ostrych przypraw warta zauważenia jest harissa, iście piekielna mieszanka pochodząca z Tunezji i Libii.

fot. Barbara Wiśniowska

DYNIA NA OSTRO

Składniki: 750 g dyni ■ 400 g mleka migdałowego ■ cebula ■ 2 ząbki czosnku ■ listek laurowy ■ listek lubczyku ■ 4 ziarna ziela angielskiego ■ małe opakowanie śmietany 12% ■ przyprawa chilli lub harissa – według uznania ■ pestki dyni ■ ser feta ■ oliwa do smażenia ■ pół łyżeczki soli

Sposób przygotowania: Utartą dynię, cebulę i czosnek smażymy bardzo krótko na oliwie, a następnie gotujemy 10 minut z mlekiem migdałowym i ziołami. Zioła wyciągamy. Śmietanę przyprawiamy solą i miksujemy z zupą. Uwaga: ostrą przyprawę dodajemy powoli w małych ilościach. Szkoda byłoby przesadzić z ilością i nie móc zjeść zupy. Pestki dyni prażymy przez 30 sekund na gorącej patelni, dodajemy je bezpośrednio na talerz wraz z serem.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

1 A – orzeczenie sądu
1 G – drzewo iglaste
2 E – linia genealogiczna
3 A – człowiek uczciwy
3 G – efekt zespolenia
6 A – taniec wiedeński
6 H – słuchy zająca
8 C – byt doskonały
9 A – kontur postaci
9 G – drżąca topola
10 E – wyżyna w Nigrze
11 A – nowela Prusa
11 G – Krzysztof, prezenter

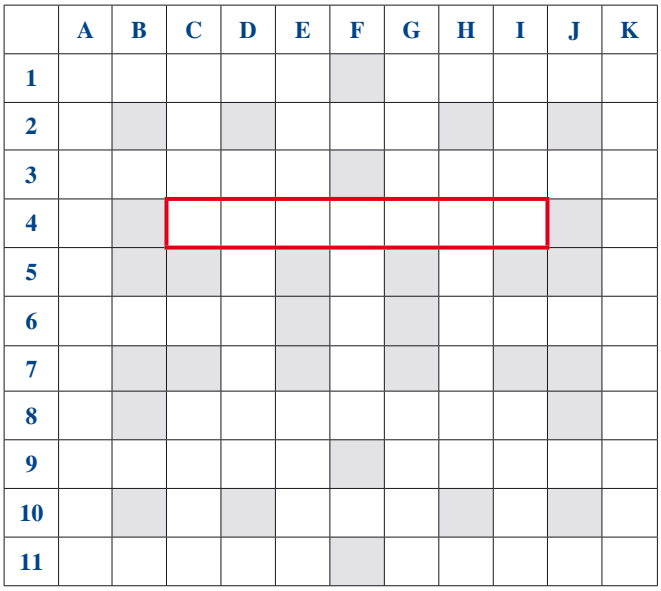

PIONOWO

A 1 – opuszczenie lokalu
C 1 – klub z Madrytu
C 8 – mongolski pasterz
D 3 – gra planszowa
E 1 – półwysep z Jałtą
E 8 – wśród kręgowców
F 4 – atrybut pisarza
G 1 – francuski święty
G 8 – gatunek małpiatki
H 3 – brat Remusa
I 1 – batonik z lwem
I 8 – indiański namiot
K 1 – uliczny muzykant

Hasło do odczytania w zaznaczonym wierszu

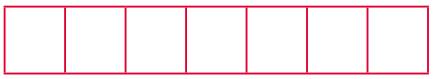

Rozwiązania prosimy nadsyłać do 12 listopada na adres redakcji „Idziemy”. Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi nagrodzimy książkami.

TVP 1

04.40 Klan (3872); **05.10** Klan (3873); **05.30** Klan (3874); **06.00** Słownik polsko@polski; **06.25** wojsko-polskie.pl; **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** Msza Święta z Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce (216); **09.05** Las bliżej nas (44); **09.25** Fascynujące miejsca: Fascynujący sad; **09.50** Weterynarze z sercem (117); **10.25** Klasztorne smaki Remigiusza Rączki; **10.55** Słowo na niedzielę; **11.00** Transmisja Mszy Świętej z Jasnej Góry; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim; **13.15** BBC w Jedynce: Planeta doskonała (2): Słońce; **14.15** Z pamięci: Władysław Broniewski; **14.25** Okrasa łamie przepisy; **14.55** Komisarz Alex (195) – serial TVP; **15.55** Tajemnice miasteczka (12); **17.00** Teleexpress; **17.15** You Can Dance – Nowa Generacja (11); **18.30** You Can Dance – Nowa Generacja (11); **18.50** Jaka to melodia?; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Orędzie na Dzień Wszystkich Świętych
20.05 Pogoda
20.15 Wojenne dziewczyny (46) – serial TVP
21.15 Rolnik szuka żony
22.25 Zakochana Jedynka: 41 dni nadziei – dramat, Hongkong/USA/Islandia 2018, reż.: Baltasar Kormakur, wyk.: Shailene Woodley, Sam Claflin, Jeffrey Thomas
00.10 Niemożliwe – film katastroficzny, USA/Hiszpania 2012
02.10 Bóg nie umarł 2 – dramat, USA 2016, reż.: Harold Cronk, wyk.: Melissa Joan Hart, Jesse Metcalfe, David A.R. White
04.20 Jaka to melodia?
04.45 Z pamięci – Władysław Broniewski
04.50 Zakończenie dnia

TVP 2

05.55 Barwy szczęścia (2501) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2502) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1609) – serial obyczajowy TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogoda Flesz; **10.00** Święto Reformacji – Piła 2021 – relacja; **11.00** Zacznij od zdrowia – magazyn; **11.35** The Voice of Poland s. XII – Bitwa (13), cz. I; **12.40** The Voice of Poland s. XII – Bitwa (13), cz. II; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2022: Partita – widowisko muzyczne; **16.15** Wkręceni w randkę – reality show; **17.05** Lajk!; **17.30** Smaki świata – pośród mórz – magazyn kulinarny; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Pogoda; **18.25** Na sygnale (335) – serial fabularyzowany TVP; **18.50** Na sygnale (336) – serial fabularyzowany TVP; **19.20** Rodzinka.pl (219) – serial komediowy TVP

20.00 Kabaret. Super Show Dwójki
21.05 Postaw na milion – teleturniej
22.05 Niezwyciężony – USA 2017, reż.: David Gordon Green, wyk.: Jake Gyllenhaal, Tatiana Maslany, Miranda Richardson, Clancy Brown, Lenny Clarke, Frankie Shaw
00.15 Kino bez granic: Obietnica poranka – dramat, Francja 2018
02.35 Paciorki jednego różańca – dramat, reż.: Kazimierz Kutz, wyk.: Marta Straszna, Augustyn Halotta, Jan Bógdoł, Ewa Wiśniewska, Franciszek Pieczka, Jerzy Rzepka, Stanisław Zaczyk, Ryszard Jasny, Róża Richter, Władysław Gluch, Antoni Wolny, Maksymilian Baron
04.35 Rodzinka.pl – serial komediowy TVP
05.05 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata; **06.23** Pogoda; **06.31** Serwis Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.40** Pogoda; **09.50** Woronicza 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.49** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.53** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Koronawirus. Szczepionka; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Studio Zachód; **18.40** INFO V4+; **18.55** Głębia ostrości; **19.19** Raport z granicy

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.20 Raport z granicy
21.30 Serwis Info Wieczór weekend
21.42 Pogoda
21.50 Strefa starcia
23.00 INFO Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.58 Pogoda
01.07 Woronicza 17
02.10 INFO V4+
02.27 Teleexpress
02.42 Teleexpress Extra
03.00 Serwis dla Polonii
03.10 Raport z granicy
03.26 Pogoda
03.30 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.23 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.13 Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** Filmowe życiorysy; **06.55** Jestem gotowy na wszystko…; **07.40** Święty na każdy dzień; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **08.55** Kolory Świętości; **09.00** Spotkania z Lasem; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza święta z Jasnej Góry; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **10.40** Cuda Jezusa; **11.30** Muzyczne chwile; **11.40** Noc w Muzeum; **12.00** Anioł Pański; **12.20** Wieś – to też Polska; **13.30** Papież Polak do Rodaków; **14.00** Cmentarz przy Lipowej, cz.1; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Totus Tuus – koncert na zakończenie obchodów 100. rocznicy urodzin św. Jana Pawła II; **15.40** Procesja dziejów; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Muzyczne chwile; **17.30** Nowa Ewangelizacja; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści biblijne – historie animowane z Nowego Testamentu
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Święty na każdy dzień
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Noc w Muzeum
22.05 Inwazja pogan: Halloween
22.55 Kolory Świętości
23.00 Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
23.50 Muzyczne chwile
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.40 Był taki dzień – 31 października; **06.50** Biblia – Jeremiasz, cz. 1 – serial; **08.00** Liturgia greckokatolicka z parafii pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego we Wrocławiu; **09.00** Jan Serce (4) – serial TVP; **10.10** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **10.45** Tatarzy polscy – telenowela dokumentalna TVP; **11.35** Wojownicy czasu; **12.10** Brazylia. Historia naturalna. Dzikie serce – serial dokumentalny, Austria 2014; **13.10** Wyspy czasów Odyseusza – Powstałe z ognia; **14.05** W kotle historii: Ignacy Domeyko; **14.40** Lalka (3) – serial TVP; **16.05** Nie taka prosta historia; **16.30** Giganci historii; **17.25** Żywot sarmacki; **17.45** Noce i dnie (7) – serial TVP; **18.50** Świątynia – film dokumentalny; **20.10** Bunt barbarzyńców: Wiriatus (2) – serial, USA 2016; **21.10** Wielka ucieczka – film przygodowo-historyczny, USA 1963; **00.05** Dynastia Tudorów (1) – serial, USA/Kanada/Irlandia 2010; **01.15** Wytrwałość – film dokumentalny; **02.40** Szerokie tory; **03.15** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Pejzaż bez Ciebie: Anna Jantar – koncert; **08.10** Co dalej?; **08.35** Ameryka – film anim.; **08.50** Więzi – film anim.; **09.00** Flipped – film anim; **09.20** Pan Tadeusz: Księga szósta – Zaścianek – spektakl teatralny; **10.20** Kobieta za ladą (3); **11.20** Trzeci punkt widzenia; **12.00** Tati ekspres; **13.15** Wyprawa Kon-Tiki – film fab.; **15.15** Muzyka Skalnego Podhala; **15.30** „Stabat Mater" Rossiniego – dyryguje Antonio Pappano – koncert; **17.15** Niedziela z... Januszem Olejniczakiem; **18.05** Niedziela z ... – Film dok.; **19.00** Niedziela z ... – Scena muzyczna: Łukasz Długosz i Janusz Olejniczak – koncert; **20.00** Małe kobietki – dramat, USA 1994; **22.05** Scena muzyczna: Ravel Piano Duo – koncert; **23.05** Trzeci punkt widzenia; **23.35** Lenny – dramat, USA 1974; **01.30** TZing – film anim., Niemcy 2012; **01.40** Wolność nogi – film anim.; **01.55** Kordyliera ze snów – film dok.; **03.25** Spitsbergen – film krótkometrażowy; **03.55** Muzyka Skalnego Podhala; **04.15** Cum on feel the noize. Ostre brzmienie – film dok.; **05.25** Teledysk; **05.51** Zakończenie dnia

TVN

04.25 Uwaga! (6566); **04.45** Ukryta prawda (847); **05.45** Kuchenne rewolucje 3 (6); **06.45** Nowa Maja w ogrodzie 5 (34); **07.15** Akademia ogrodnika (34); **07.25** MądrzeJEMY z Katarzyną Bosacką 2 (7); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Kobieta na krańcu świata 13 (1); **12.05** Co za tydzień – magazyn; **12.40** Pajęczyna – kulisy produkcji; **13.15** Top Model 10 (9); **14.40** Mam talent 13 (9); **17.00** Totalne remonty Szelągowskiej 3 (2); **18.00** Ślub od pierwszego wejrzenia 6 (85); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 10 (9); **21.30** Szadź 2 (3) – serial, Polska; **22.35** Przemytnik – film sensacyjny, USA/Kanada 2018, reż.: Clint Eastwood, wyk.: Clint Eastwood, Bradley Cooper, Laurence Fishburne, Michael Pena, Dianne Wiest, Ignacio Serricchio, Andy Garcia; **00.55** Złowrogi II – horror, USA/Wielka Brytania/Kanada 2015, reż.: Ciaran Foy, wyk.: James Ransone, Shannyn Sossamon, Robert Sloan, Dartanian Sloan, Ethan Hawke; **03.10** Uwaga!; **03.30** Noc Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **07.05** Heidi – Niemcy 2015, reż.: Alain Gsponer, wyk.: Anuk Steffen, Bruno Ganz, Peter Lohmeyer, Quirin Agrippi, Schuttler Katharina; **09.25** Tatuśkowie (9); **10.25** Tatuśkowie (10); **11.25** Tatuśkowie (11); **12.35** Tatuśkowie (12); **13.25** Vabank 2, czyli Riposta – komedia, Polska 1984, reż.: Juliusz Machulski, wyk.: Jan Machulski, Leonard Pietraszak, Witold Pyrkosz, Ewa Szykulska, Jacek Chmielnik; **15.40** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (152); **17.40** Nasz Nowy Dom (249); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie (417); **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni (95); **22.10** Legenda Herkulesa – USA 2014, reż.: Harlin Renny, wyk.: Scott Adkins, Liam Garrigan, Lutz Kellan; **00.20** Wpół do śmierci – film sensacyjny, Niemcy/USA, 2002, reż.: Paul Michael Don, wyk.: Steven Seagal, Morris Chestnut, Ja Rule, Nia Peeples, Tony Plana; **02.35** Love Island. Wyspa miłości (81); **03.35** Love Island. Wyspa miłości (82); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.15 Przysięga (510); **06.05** Elif (1081); **07.00** Msza Święta z Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Hanik. Podróż do życia – film dokumentalny, reż.: Wojciech Królikowski, wyk.: Monika Szomko, Aleksander Blitek; **09.05** Komisarz Alex – serial TVP; **10.05** Ojciec Mateusz (213) – Odkupienie – serial TVP; **11.00** Transmisja Mszy Świętej z Jasnej Góry; **12.00** Trędowata – melodramat, Polska 1976, reż.: Jerzy Hoffman, wyk.: Elżbieta Starostecka, Leszek Teleszyński, Jadwiga Barańska, Anna Dymna, Gabriela Kownacka, Mariusz Dmochowski, Piotr Fronczewski; **13.50** Natura w Jedynce: Magia polskiej przyrody; **14.35** Znachor – dramat, Polska 1981, reż.: Jerzy Hoffman, wyk.: Jerzy Bińczycki, Anna Dymna, Tomasz Stockinger, Piotr Fronczewski, Piotr Grabowski, Jerzy Trela; **17.00** Teleexpress; **17.15** Pogoda; **17.35** Pejzaż bez Ciebie: Ewa Demarczyk – koncert; **18.50** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (436)
21.00 Teatr Telewizji: Dziady – Polska 1959, reż.: Adam Hanuszkiewicz, wyk.: Adam Hanuszkiewicz, Jan Kurnakowicz, Zofia Rysiówna, Mariusz Dmochowski, Jan Kobuszewski, Tadeusz Łomnicki, Leon Pietraszkiewicz
22.05 Film dokumentalny
00.05 Chce się żyć – film obyczajowy, Polska 2013, reż.: Maciej Pieprzyca, wyk.: Dawid Ogrodnik, Kamil Tkacz, Dorota Kolak, Arkadiusz Jakubik, Anna Nehrebecka, Katarzyna Zawadzka, Mikołaj Roznerski
02.05 41 dni nadziei – dramat
03.50 Archiwista (8) – serial TVP
04.45 Notacje – Karolina Kaczorowska
04.55 Zakończenie dnia

TVP 2

05.25 Na dobre i na złe (783) – serial obyczajowy TVP; **06.20** Program katolicki; **06.55** Familiada – teleturniej; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.50** Panorama; **10.55** Pytanie na śniadanie; **11.35** Zostań, jeśli kochasz – dramat, USA 2014, reż.: R.J. Cutler, wyk.: Chloe Grace Moretz, Jamie Blackley, Mireille Enos, Joshua Leonard; **13.25** Va Banque – teleturniej; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2022: Piosenki Anny German – widowisko muzyczne; **16.15** Pejzaż bez Ciebie: Zbigniew Wodecki – koncert, wyk.: Zygmunt Kukla, Bartosz Jakubiec, Łukasz Zitans, Paweł Puszczało, Jakub Szydło, Aleksandra Nowak, Piotr Tazbir; **17.15** Promyk nadziei (142) – serial, Turcja 2019; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Kozacka miłość (214) – serial kostiumowy, Rosja 2013

19.35 Barwy szczęścia (2502) – serial
20.10 Barwy szczęścia (2503) – serial
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1610) – serial TVP
21.55 Miłość w czasach wojny (7) – serial, Hiszpania 2017
22.55 Karmazynowe wesele (4) – serial, Francja 2018
23.55 Uśmiech Etruska – film obyczajowy, USA 2018, reż.: Oded Binnun, Mihal Brezis, wyk.: Tora Birch, Rosanna Arquette, Brian Cox, Tim Matheson
01.55 Wszyscy święci – film TVP, Polska 2002, reż.: Andrzej Barański, wyk.: Teresa Szmigielówna, Anna Polony, Maciej Stuhr
03.15 Obietnica poranka – dramat, Francja 2018, reż.: Eric Barbier, wyk.: Pierre Niney, Charlotte Gainsbourg, Didier Bourdon
05.25 Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej i społecznej; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Nie da się ukryć
03.43 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.45 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Totus Tuus – koncert na zakończenie obchodów 100. rocznicy urodzin św. Jana Pawła II; **06.40** Inwazja pogan: Halloween; **07.25** Pędzelkiem z ogona wiewiórki pisane; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Miasto umarłych. Wileński cmentarz Na Rossie; **08.25** Fide et amore: Liturgia gregoriańska; **09.05** Święty na każdy dzień; **09.10** Kolory Świętości; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza święta z Jasnej Góry; **10.35** Muzyczne chwile; **10.45** Jeden Kościół, wielu świętych; **11.15** Oratorium o Zmartwychwstaniu Resurrexit; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Mojżesz – 10 przykazań; **13.05** Koncert „Wierzę w świętych obcowanie"; **14.30** Brat naszego Boga; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Procesja dziejów; **16.50** Święty na każdy dzień; **16.55** Spotkania z Lasem; **17.05** Communio sanctorum; **17.30** Natura obiektywnie; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści Starego Testamentu
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.50 Święty na każdy dzień
23.00 Dzieje apostolskie, cz. 4
23.55 Muzyczne chwile
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 1 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1994; **07.20** Czas honoru (21) – serial TVP; **08.15** Ex Libris; **08.40** Usłysz nas wszystkich; **09.10** Ekspertyza – Kapelan wyklętych; **09.35** Ten cmentarz musi żyć – film dok., reż.: Mateusz Dzieduszycki; **09.55** Telefon na Wichrowym Wzgórzu – Szwajcaria 2016; **11.00** Przyłbice i kaptury (3) – serial TVP; **12.10** Dzikie krainy Australii. Pustynne serce kontynentu – cykl dok., Niemcy 2013; **13.10** Wielka ucieczka – film przygodowo-historyczny, USA 1963, reż.: John Sturges; **16.05** Bitwa o Dom Katolicki. Wydarzenia Zielonogórskie 1960 roku – film dokumentalny; **17.10** Zmartwychwstanie – film dok.; **18.10** Było, nie minęło; **18.40** O roku ów (9); **19.10** Czas honoru (22); **20.05** Prasa donosi; **20.15** Historia w postaciach zapisana: Święta Teresa z Lisieux – cykl dok.; **22.15** Spór o historię – debata; **22.50** Krzyżacy – film fabularny; **01.40** Polska Kronika Filmowa 1990; **01.50** Było, nie minęło; **02.25** Inny świat – film dok., reż.: Dorota Kędzierzawska, Artur Reinhart; **04.10** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **08.05** Na wieki wieków Paryż; **09.20** Umberto D. – dramat, Włochy 1952, reż.: Vittorio De Sica; **11.00** Dom (11); **12.45** Na wieki wieków Paryż; **13.05** Na wieki wieków Paryż; **13.30** D.I.M – film anim.; **13.40** Niezapomniana – film anim.; **13.50** Podarunek lustra – film anim.; **14.00** Reżyserzy: Ernst Lubitsch (5) – cykl dok.; **15.00** Małe kobietki – dramat, USA 1994, reż.: Gillian Armstrong; **17.05** Agonia – film dok., reż.: Tomasz Knittel; **18.15** Na wieki wieków Paryż: Pere-Lachaise; **18.30** Na wieki wieków Paryż: Le Mesnil-le-Roi; **18.55** Mała Dorrit (5) – Wielka Brytania 2008; **20.00** Przebudzenia – dramat, USA 1990, reż.: Penny Marschall, wyk.: Robert De Niro, Robin Williams, Julie Kavner; **22.05** Kronos; **22.45** Podróż do Nowej Ziemi – film obyczajowy, USA 2005; **01.10** Ravel Piano Duo – koncert; **02.10** Barry Lyndon – dramat, Wielka Brytania 1975, reż.: Stanley Kubrick, wyk.: Ryan O'Neal, Marisa Berenson, Patrick Magee; **05.20** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.05 Uwaga!; **05.20** Nowa Maja w ogrodzie 5 (1); **05.50** Akademia ogrodnika (1); **06.00** Ukryta prawda (1074); **07.00** Kuchenne rewolucje 3 (7); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.35** Ciężarówką przez Stany 4 (4); **12.40** Karol. Człowiek, który został papieżem – miniserial obyczajowy, Polska/Francja/Kanada/Niemcy/Włochy, reżyseria: Giacomo Battiato, wyk.: Grażyna Szapołowska, Hristo Shopov, Małgorzata Bela, Szymon Bobrowski, Olgierd Łukaszewicz, Matt Craven, Piotr Adamczyk, Raoul Bova; **14.40** Karol. Człowiek, który został papieżem – miniserial obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3315); **20.55** Milionerzy; **21.35** Totalne remonty Szelągowskiej 3 (3); **22.40** Nieobecni (3); **23.40** Jurassic World: Upadłe królestwo – film przygodowy, USA 2018, reż.: J.A. Bayona, wyk.: Chris Pratt, Bryce Dallas Howard, Rafe Spall, Justice Small; **02.20** Co za tydzień; **02.50** Uprowadzona (3); **03.50** Uwaga!; **04.05** Kto was tak urządził – inne; **04.35** Kto was tak urządził – inne

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **07.20** Skok przez płot – film anim., USA 2006, reż.: Tim Johnson; **08.55** 1000 lat po Ziemi – USA 2013, reż.: Shyamalan M. Night, wyk.: Zoë Kravitz, Glenn Morshower; **11.15** Księga dżungli – film anim., USA/Wielka Brytania, 2016, reż.: Jon Favreau, wyk.: Neel Sethi; **13.35** Marley i ja – film obyczajowy, USA 2008, reż.: David Frankel, wyk.: Owen Wilson, Jennifer Aniston; **16.05** Osobliwy dom pani Peregrine – film fantasy, 2014, reż.: Tim Burton, wyk.: Asa Butterfield, Eva Green, Allison Janney, Judi Dench; **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Ocalić od zapomnienia – koncert; **22.45** Życie Pi – USA/Wielka Brytania 2012, reż.: Ang Lee, wyk.: Gérard Depardieu, Adil Hussain, Khan Irrfan, Sharma Suraj, Rafe Spall, Tabu; **01.35** Zmowa milczenia – thriller, Francja 2003, reż.: Guit Graham, wyk.: Gérard Depardieu, Élodie Bouchez, Wojciech Pszoniak; **03.20** Kabaretowa Ekstraklasa; **03.35** Love Island. Wyspa miłości (83; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.20 Trędowata – melodramat, Polska 1976, reż.: Jerzy Hoffman; **07.00** Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (90) – Trudne powroty – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (214) – serial kryminalny TVP; **11.25** Remiza. Zawsze w akcji! (40) – serial TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** BBC w Jedynce: Planeta doskonała (2) – Słońce; **14.00** Elif (1082) – serial, Turcja 2018; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (511) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (3875) – telenowela TVP; **18.20** Remiza. Zawsze w akcji! (41) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (437) – serial obyczajowy TVP
21.05 Pełny obraz – cykl dokumentalny
21.55 Magazyn Ekspresu Reporterów
23.00 Ocaleni – reality show
24.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
00.35 Ostatni cesarz – dramat, Wielka Brytania/Hongkong /Chiny 1987, reż.: Bernardo Bertolucci, wyk.: John Lone, Joan Chen, Peter O'Toole
03.25 Magazyn Ekspresu Reporterów
04.25 Notacje – Ewa Wycichowska
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 Na dobre i na złe (784) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Powołanie... – reportaż; **06.55** Familiada – teleturniej; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.40** Panorama; **10.50** Pytanie na śniadanie; **11.20** Rodzinka.pl (167) – serial komediowy TVP, wyk. Tomasz Karolak, Małgorzata Kożuchowska; **11.50** Barwy szczęścia (2502) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Kozacka miłość (213) – serial kostiumowy, Rosja 2013; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (37) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Górscy ratownicy (108) – serial obyczajowy, Niemcy 2018; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Promyk nadziei (143) – serial, Turcja 2019; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Kozacka miłość (215) – serial kostiumowy, Rosja 2013

19.35 Barwy szczęścia (2503) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2504) – serial obyczajowy TVP
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1611) – serial TVP
21.55 Miłość w czasach wojny (8) – serial, Hiszpania 2017
22.55 Karmazynowe wesele (5) – serial, Francja 2018
24.00 Ludzkie historie: Tu się żyje – film dokumentalny, Polska 2018, reż.: Kinga Dębska
01.05 Ułaskawienie – Polska/Czechy/Słowacja 2018, reż.: Jan Jakub Kolski, Jan Jakub Kolski, wyk.: Michał Kaleta
02.55 Uśmiech Etruska – film obyczajowy, USA 2018
04.45 Magia polskiej przyrody. Zima, wiosna, lato, jesień w Delcie Świny – cykl dokumentalny
05.15 Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.16** Wstaje dzień; **06.20** Pogoda; **06.27** Wstaje dzień; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.35** Wstaje dzień; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Nie da się ukryć
03.43 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.45 wojsko-polskie.pl
05.17 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Koncert „Wierzę w świętych obcowanie"; **06.25** Miasto umarłych; **06.45** Prawdziwie spadła z nieba; **07.45** Święty na każdy dzień; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Cmentarz przy Lipowej; **09.00** JPII do Rodaków; **09.30** Inżynier; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy; **10.45** Zew natury; **11.05** Jezus – Królestwo bez granic; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Jan Paweł II; **15.15** Świętość w codzienności; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.30** Fryderyk Chopin i jego muzyka; **16.55** Kolory Świętości; **17.00** 100 cudownych miejsc na świecie; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Zostań Żołnierzem RP; **17.45** Muzyczne chwile; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Każdy maluch to potrafi
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.55 Święty na każdy dzień
23.00 Kaplica Pamięci
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 2 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1990; **07.20** Czas honoru (22); **08.15** Rotunda Zamojska; **08.40** ROK 1981. Kalendarium; **08.50** Skarby księdza Jana; **09.45** Prasa donosi; **09.55** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.20** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.50** Cichociemni – film dok.; **12.05** O roku ów (9); **12.40** Przyłbice i kaptury (4); **13.45** Wycieczka – film dok.; **14.45** Brygady Międzynarodowe w Hiszpanii; **16.30** Żywot sarmacki; **16.55** Nie taka prosta historia; **17.20** Ten cmentarz musi żyć – film dok.; **17.40** Prawdę mówiąc: Wanda Półtawska; **18.10** Heart of Europe 2021 – wywiad; **18.20** W PRLu; **18.50** Czas honoru (23); **19.45** Heart of Europe 2021; **20.00** Pierwsza wojna światowa: Śmiercionośne chmury (2); **20.55** Amerykańskie dynastie. Klan Kennedych (2); **21.45** Krzyżacy – film fabularny, Polska 1960; **00.40** Rozbite marzenia 1918–1939 (5); **01.40** Polska Kronika Filmowa 1991; **01.55** Było, nie minęło; **02.30** Sensacje XX wieku; **02.55** Sensacje XX wieku; **03.20** Encyklopedia II wojny światowej; **03.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Co się dzieje; **07.30** Muzyczne poranki; **08.30** Urodzeni artyści: Alicja i Grzegorz Bral; **09.05** Paryż. Śladami Chopina; **09.30** Fatima – film fabularny, Francja 2015; **11.00** Dom (12); **12.55** Parada – film anim.; **13.25** Visconti – między prawdą a pasją – film dok.; **14.35** Austeria – dramat, reż.: Jerzy Kawalerowicz; **16.30** Mały światek Don Camilla – reż.: Julien Duvivier; **18.20** Muzyka Skalnego Podhala; **18.30** Co dalej?; **18.55** Mała Dorrit (6); **20.00** Kolacja na cztery ręce; **21.40** Portrety: Alicja Haszczak; **21.50** Przed wschodem słońca – Austria, USA 1995, reż.: Richard Linklater, wyk.: Ethan Hawke, Julie Delpy; **23.45** Wydarzenie aktualne; **00.25** Wydarzenie aktualne; **00.45** Lokatorki – film krótkometrażowy, Polska 2016, reż.: Klara Kochańska; **01.20** Przebudzenia – dramat, USA 1990, reż.: Penny Marschall, wyk.: Robert De Niro, Robin Williams, Julie Kavner, Ruth Nelson; **03.30** Portrety: Alicja Haszczak; **03.45** Piękności nocy – reż.: Rene Clair, wyk.: Grard Philipe, Martine Carol, Gina Lollobrigida; **05.35** Afisz kulturalny ekstra

TVN

05.40 Uwaga!; **06.00** Ukryta prawda (871) – program obyczajowy; **07.00** Kuchenne rewolucje 3 (8) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.35** Doradca smaku; **11.45** Ukryta prawda (1324); **12.50** Tajemnice miłości (43); **13.55** Ukryta prawda (1075); **14.55** Ukryta prawda (872); **15.55** Kuchenne rewolucje 18 (3) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.00** Tajemnice miłości (44/68); **18.00** Ukryta prawda (1325); **19.00** Fakty – magazyn informacyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3316) – serial obyczajowy, Polska; **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 6 (9); **22.40** Kuba Wojewódzki 16 (9) – talk-show; **23.40** Superwizjer – magazyn reporterów; **00.15** Nieobecni (3/10) – serial, Polska; **01.15** Szadź 2 (3/7) – serial, Polska; **02.20** W garniturach (12) – serial, USA; **03.15** Uwaga!; **03.35** Noc Magii; **05.00** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (475) – reż.: Mariusz Wojaczek, wyk.: Bronisław Cieślak, Marek Krupski, Anna Lucińska, Magdalena Rembacz, Tomasz Mandes; **09.10** Malanowski i Partnerzy (476); **09.40** Sekrety rodziny (75); **10.40** Dlaczego ja? (577); **11.40** Gliniarze (98); **12.50** Wydarzenia; **13.25** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (884); **14.40** Dlaczego ja? (643); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (619); **17.00** Gliniarze (628); **18.00** Pierwsza miłość (3294); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Transformers: Zemsta upadłych – film s.f., USA 2009, reż.: Michael Bay, wyk.: Josh Duhamel, Megan Fox, Tyrese Gibson; **23.15** Czas próby – USA 2016, reż.: Gillespie Craig, wyk.: Casey Affleck, Eric Bana, Ben Foster, Chris Pine; **01.55** Powrót do rodziny – USA 2013, reż.: David Boyd, wyk.: Dorian Brown Pham, James Devoti, Scott Elrod; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.20 Przysięga (511); **06.05** Elif (1082); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Rodzinny ekspres – Wszystkich Świętych i Dzień Zaduszny; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (913) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex – serial kryminalny TVP; **10.30** Ojciec Mateusz (215) – serial TVP; **11.25** Remiza. Zawsze w akcji! (41); **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda; **12.40** Rok w ogrodzie Extra; **12.55** Natura w Jedynce: Niezwykła zwierzęta. Świnie – film dokumentalny, Wielka Brytania, Austria 2018; **14.00** Elif (1083) – serial, Turcja 2018; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (512) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (3876); **18.20** Remiza. Zawsze w akcji! (42); **18.50** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (438) – serial obyczajowy TVP
20.55 Piłka nożna – Liga Mistrzów 2021/22 – 4 kolejka: Liverpool – Atletico
23.10 Historia bez tajemnic: Ostatni Bój – film dokumentalny
00.20 Zdradzona – thriller, USA 2017, reż.: Jeff Hare, wyk.: Jamie Luner, Jason Brooks, Brent Antonello, Maurice Bernard
02.00 Tajemnica twierdzy szyfrów (9) – serial sensacyjny TVP
02.55 Pogoda na piątek (22) – serial obyczajowy TVP
03.50 wojsko-polskie.pl
04.15 Terytorialsi
04.30 Notacje – Ryszard Szurkowski

TVP 2

05.25 Na dobre i na złe (785) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Pożyteczni.pl – magazyn; **06.55** Familiada – teleturniej; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.50** Pogoda Flesz; **07.55** Pytanie na śniadanie – zapowiedź; **10.40** Panorama; **10.50** Pytanie na śniadanie; **11.25** Rodzinka.pl (168) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2503) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Kozacka miłość (214) – serial kostiumowy, Rosja 2013; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (38) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Górscy ratownicy (109) – serial obyczajowy, Niemcy 2018; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Promyk nadziei (144) – serial, Turcja 2019; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Kozacka miłość (216) – serial kostiumowy, Rosja 2013

19.35 Barwy szczęścia (2504) – serial obyczajowy TVP
20.05 Barwy szczęścia (2505) – serial obyczajowy TVP
20.35 Kulisy seriali Na dobre i na złe i Na sygnale
20.50 Na dobre i na złe (821) – serial TVP
21.55 Miłość w czasach wojny (9) – serial, Hiszpania 2017
22.55 Karmazynowe wesele (6) – serial, Francja 2018
23.55 Córka rybaka – film obyczajowy, Niemcy 2014, reż.: Jan Ruzicka, wyk.: Alvara Höfels, Max von Thun, Golo Euler
01.35 Deep State: tajny układ (3) – serial
02.25 Mystify: Michael Hutchence – film dokumentalny, Wielka Brytania 2019, reż.: Richard Lowenstein
04.20 Za marzenia (5) – serial TVP
05.05 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.40 INFO V4+
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Nie da się ukryć
03.43 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.14 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Zerwany kłos; **07.15** Siewca nadziei; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Moja katolicka rodzina; **09.25** Kolory Świętości; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audiencja Generalna z Watykanu; **11.00** Po co nam wykopaliska; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Kolory Świętości; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** Apokryfy; **15.15** Filmowe życiorysy. Ernesto Cofiño; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Wyszyński – historia; **16.55** Święty na każdy dzień; **17.00** Po stronie prawdy; **17.30** Rykoszetem; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia

18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Brat Franciszek
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.50 Święty Grzegorz Wielki
23.45 Kolory Świętości
23.50 Muzyczne chwile
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 3 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1991; **07.20** Czas honoru (23); **08.15** Kuchnia dwudziestolecia; **08.45** Wycieczka – film dok.; **09.45** Wojna w eterze; **09.55** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.20** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.50** Doktor – film dok.; **12.00** W PRL-u; **12.40** Przyłbice i kaptury (5); **13.45** Listopad 1956. Dni, które zmieniły świat – film dok.; **14.55** Pierwsza wojna światowa – Śmiercionośne chmury (2); **15.50** Giganci historii; **16.45** Było, nie minęło; **17.15** Śladami Eskulapa; **17.35** Przeczytaj mi tę historię; **17.50** Iskra niepodległości – film dok.; **19.00** Archiwum zimnej wojny: Rozdarte miasto; **19.25** Czas honoru (24); **20.20** Heart of Europe 2021; **20.30** Tajemnice III Rzeszy (2) – cykl dok.; **21.35** Operacja Foxley. Zabić Hitlera; **22.30** Heart of Europe 2021; **22.40** Katyń. Ostatni świadek; **00.20** Rozbite marzenia 1918–1939 (6); **01.20** Polska Kronika Filmowa 1992; **01.30** Było, nie minęło; **02.05** Sensacje XX wieku; **02.55** Encyklopedia II wojny światowej; **03.20** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **08.05** Co dalej?; **08.30** Do dzieła; **08.50** Portrety: Alicja Haszczak; **09.00** Mały światek Don Camilla; **11.00** Dom (13); **12.30** Porcelana w składzie słonia – film TVP, Polska 1984, reż.: Andrzej Czekalski; **13.25** Rzeczpospolita modernistyczna – cykl dok.; **14.05** Tamte lata, tamte dni: Andrzej Titkow; **14.35** Zabójstwo – film kryminalny, USA 1956, reż.: Stanley Kubrick; **16.10** Wielka majówka – komedia, Polska 1981, reż.: Krzysztof Rogulski; **17.50** Mieszczanie żywieccy; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Mała Dorrit (7); **20.00** Mój synek – film fabularny, Francja 2017, reż.: Christian Carion; **21.30** Paryż. Śladami Chopina; **21.50** Czerwony! Sztuka awangardy w kraju Sowietów – film dok., Francja 2019; **22.55** Tribute to Tomasz Stańko, cz. 1 – koncert; **00.10** Wydarzenie aktualne; **00.30** Przed wschodem słońca – film, Austria/USA 1995; **02.15** Paryż. Śladami Chopina; **02.35** Xavier Dolan: Niemożliwe nie istnieje – film dok.; **03.40** Zniknięci – dramat; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.40 Uwaga!; **06.00** Ukryta prawda (1075); **07.00** Kuchenne rewolucje 3 (9) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.35** Doradca smaku; **11.45** Ukryta prawda (1325); **12.50** Tajemnice miłości (44); **13.55** Ukryta prawda (1076); **14.55** Ukryta prawda (873); **15.55** Kuchenne rewolucje 18 (4) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.00** Tajemnice miłości (45); **18.00** Ukryta prawda (1326); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 15 (37); **20.15** Na Wspólnej (3317); **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.35** Top Model 10 (10); **23.10** Drogówka – film sensacyjny, Polska 2012, reż.: Wojciech Smarzowski, wyk.: Bartłomiej Topa, Arkadiusz Jakubik, Julia Kijowska, Eryk Lubos, Robert Wabich, Jacek Braciak, Marcin Dorociński, Marian Dziędziel, Agata Kulesza, Izabela Kuna; **01.35** Superwizjer – magazyn reporterów; **02.15** Uwaga!; **02.35** Noc Magii; **04.00** Kto was tak urządził – inne; **04.35** Kto was tak urządził – inne; **05.00** Kto was tak urządził – inne

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (477); **09.10** Malanowski i Partnerzy (478); **09.40** Sekrety rodziny (76); **10.40** Dlaczego ja? (578); **11.40** Gliniarze (99); **12.50** Wydarzenia; **13.25** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (885); **14.40** Dlaczego ja? (644); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (620); **17.00** Gliniarze (629); **18.00** Pierwsza miłość (3295); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Świat według Kiepskich (567); **20.35** Świat według Kiepskich (568); **21.05** Komisarz Mama (18); **22.20** Zróbmy sobie wnuka – komedia, Polska 2003, reż.: Piotr Wereśniak, wyk.: Katarzyna Bujakiewicz, Paweł Deląg, Andrzej Grabowski, Małgorzata Kożuchowska; **00.00** Mów mi Dave – komedia s.f., USA 2008, reż.: Brian Robbins; **02.00** D Train – Wielka Brytania/USA 2015, reż.: Andrew Mogel, Jarrad Paul, wyk.: Jack Black, Kathryn Hahn, James Marsden, Russell Posner; **04.35** Świat według Kiepskich (35); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.20 Przysięga (512); **06.10** Elif (1083); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Dobre historie – Bonifratrzy Dom Geriatryczny; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (9) – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (216) – serial kryminalny TVP; **11.25** Remiza. Zawsze w akcji! (42) – serial TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** To się opłaca; **12.50** Natura w Jedynce: Klan lisów; **14.00** Elif (1084) – serial, Turcja 2018; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (513) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (3877) – telenowela TVP; **18.20** Remiza. Zawsze w akcji! (43) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (439) – serial obyczajowy TVP
21.00 Na sygnale (337) – serial fabularyzowany TVP
21.20 Sprawa dla reportera
22.15 Magazyn śledczy Anity Gargas
22.50 Magazyn kryminalny 997
23.45 Magazyn Ekspresu Reporterów
00.45 Tanie Dranie: Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
01.30 Mrok (4) – serial kryminalny TVP
02.25 Ocaleni – reality show
03.30 Sprawa dla reportera
04.25 Magazyn śledczy Anity Garga
04.55 Notacje
05.05 Zakończenie dnia

TVP 2

05.25 Na dobre i na złe (786) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Smaki świata – pośród mórz – magazyn kulinarny; **06.55** Familiada – teleturniej; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.40** Panorama; **10.50** Pytanie na śniadanie; **11.25** Smaki świata – pośród mórz – magazyn kulinarny; **11.50** Barwy szczęścia (2504) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Kozacka miłość (215) – serial kostiumowy, Rosja 2013; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (39) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Górscy ratownicy (110) – serial obyczajowy, Niemcy 2018, reż.: Axel De Roche, wyk.: Martin Gruber, Stefanie Von Poser; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Promyk nadziei (145) – serial, Turcja 2019, **18.00** Panorama – magazyn informacyjny

18.30 Piłka nożna – Liga Europy 2021/22 – 4. kolejka: Legia Warszawa – SC Napoli (studio)
18.40 Piłka nożna – Liga Europy 2021/22 – 4. kolejka: Legia Warszawa – SC Napoli (1 poł.)
20.55 Ojciec Mateusz (336) – serial kryminalny TVP
21.55 Miłość w czasach wojny (10) – serial, Hiszpania 2017
22.55 W kręgu podejrzeń (1) – serial kryminalny, Francja 2019
24.00 Iceman: Historia mordercy – dramat, USA 2012, reż.: Ariel Vromen, wyk.: Michael Shannon, Chris Evans, Winona Ryder
01.55 Córka rybaka – film obyczajowy, Niemcy 2014
03.35 Geniusz: Picasso (9) – serial, USA 2018
04.30 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Nie da się ukryć
03.43 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Śmiały duchem. Abraham Joshua Heschel; **06.00** Audiencja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **07.00** Pogranicze; **07.25** Ja głuchy; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **00.35** Słowo życia; **08.45** Przygody Mobilków; **09.00** Na zdrowie; **09.25** Święty na każdy dzień; **09.30** Po stronie prawdy; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyzna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.00** Muzyczne chwile; **13.20** Przegląd katolickiego tygodnika „Niedziela"; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Rewolucja serca. Historia Dorothy Day; **15.30** Petra – tajemnicze miasto; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **16.35** Porady Medyczne Bonifratrów

17.00 Modlitwa w Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu
19.25 Akademia pro-life
19.30 Przyjaciele i bohaterowie
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Głos Polski
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.40 Cystersi – powrót do pokory
23.25 Rotmistrz Pilecki – przywrócenie pamięci
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 4 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1992; **07.20** Czas honoru (24); **08.10** W kotle historii; **08.45** Iskra niepodległości – film dok.; **09.45** Heart of Europe 2021; **09.55** Sensacje XX wieku: Mata Hari; **10.55** Archiwum zimnej wojny: Rozdarte miasto; **11.30** Przyłbice i kaptury (6); **12.40** Saga prastarej puszczy: Opowieść o wilku – film dok.; **13.45** Wszystkie kolory świata: Perełki Antyli; **14.50** Tajemnice III Rzeszy (2); **15.50** Taśmy bezpieki; **16.20** Alfabet Andrzeja Dobosza; **16.40** Ołówkiem i pędzlem; **17.15** Jaster – film dok.; **18.20** Marzyciele: Leopold Okulicki; **18.55** Czas honoru (25); **19.50** Heart of Europe 2021; **20.05** Historia szkockich klanów (1); **21.00** Giganci historii (47); **21.55** Żywot sarmacki; **22.15** Sądy, przesądy; **23.00** Sądy, przesądy; **23.45** Heart of Europe 2021; **23.55** Amerykańskie dynastie. Klan Kennedych (2); **00.45** Polska Kronika Filmowa 1993; **00.55** Było, nie minęło; **01.30** Sensacje XX wieku; **02.25** Encyklopedia II wojny światowej; **02.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.50** Informacje kulturalne; **08.25** Niedziela z... Januszem Olejniczakiem; **09.20** Wielka majówka – komedia; **11.00** Dom (14); **12.35** Mysz – film TVP, Polska 1979, reż.: Wiktor Skrzynecki; **13.30** Wydarzenie aktualne; **13.50** Mieszczanie żywieccy; **14.25** Trzeci punkt widzenia; **14.55** Trio z Belleville – film anim.; **16.25** Czy jest tu panna na wydaniu? – film TVP, Polska 1977, reż.: Janusz Kondratiuk; **17.50** Rzeczpospolita modernistyczna – cykl dok.; **18.30** Co dalej?; **18.55** Mała Dorrit; **20.00** Czwartkowy klub filmowy: Wstęp do filmu; **20.05** Czwartkowy klub filmowy: Faraon – dramat, Polska 1965, reż.: Jerzy Kawalerowicz; **22.45** Res Poloniae; **23.20** Cecilia Bartoli i przyjaciele – film dok., Szwajcaria 2019; **00.25** Wydarzenie aktualne; **00.50** Mój synek – film fabularny, Francja 2017; **02.15** Res Poloniae; **02.50** Ulice nędzy – dramat, USA 1973, reż.: Martin Scorsese, wyk.: Harvey Keitel, Robert De Niro, Richard Romanus; **04.50** Teledysk; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.40 Uwaga!; **06.00** Ukryta prawda (1076); **07.00** Kuchenne rewolucje 3 (10); **08.00** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.35** Doradca smaku; **11.45** Ukryta prawda (1326); **12.50** Tajemnice miłości (45); **13.55** Ukryta prawda (1077); **14.55** Ukryta prawda (874); **15.55** Kuchenne rewolucje 18 (5) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.00** Tajemnice miłości (46/68); **18.00** Ukryta prawda (1327); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3318); **20.55** Milionerzy; **21.35** Kuchenne rewolucje 23 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **22.35** Sztuka kochania: Historia Michaliny Wisłockiej – film obyczajowy, Polska 2017, reż.: Maria Sadowska, wyk.: Magdalena Boczarska, Eryk Lubos, Justyna Wasilewska, Piotr Adamczyk, Jaśmina Polak, Borys Szyc, Karolina Gruszka; **01.00** Ślub od pierwszego wejrzenia 6 (9); **02.05** Kobieta na krańcu świata 13 (1); **02.45** Uwaga!; **03.05** Noc Magii; **04.25** Kto was tak urządził; **04.55** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (479); **09.10** Malanowski i Partnerzy (480); **09.40** Sekrety rodziny (77); **10.40** Dlaczego ja? (579); **11.40** Gliniarze (100); **12.50** Wydarzenia; **13.25** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (886); **14.40** Dlaczego ja? (645); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (621); **17.00** Gliniarze (630); **18.00** Pierwsza miłość (3296); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (250); **21.10** Przyjaciółki (216); **22.15** Tolkien – USA 2019, reż.: Dome Karukoski, wyk.: Lily Collins, Laura Donnelly, Harry Gilby, Nicholas Hoult, Colm Meaney, Craig Roberts; **00.50** I kto to mówi 3 – komedia, USA 1993, reż.: Tom Ropelewski, wyk.: John Travolta, Kirstie Alley, David Gallagher, Olympia Dukakis, Anthony Lysette, Lupien Tabitha; **02.55** Świat według Kiepskich (235); **03.35** Love Island. Wyspa miłości (84); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.20 Przysięga (513) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **06.10** Elif (1084) – serial, Turcja 2018; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape – magazyn; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (93) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (217) – serial kryminalny TVP; **11.25** Remiza. Zawsze w akcji! (43) – serial TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedynce: Dzika Austria – film dokumentalny; **14.00** Elif (1085) – serial, Turcja 2018; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (514) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (3878) – telenowela TVP; **18.20** Remiza. Zawsze w akcji! (44) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (337) – serial kryminalny TVP
21.25 Kulisy serialu Na sygnale
21.35 Na sygnale (338) – serial fabularyzowany TVP
22.10 Nie lubię poniedziałku – komedia, Polska 1971, reż.: Tadeusz Chmielewski, wyk.: Mieczysław Czechowicz, Jerzy Turek, Halina Kowalska, Kazimierz Witkiewicz
00.05 Komando Foki atakuje – film akcji, USA 2000, reż.: Yossi Wein, wyk.: Jim Fitzpatrick, Greg Collins, Ty Miller, James Hicks
01.45 SEAL Team – komando Foki (9) – serial, USA 2017
02.40 Serial fabularny
03.40 Magazyn kryminalny 997
04.30 Notacje – Antoni Wit
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.25 Na dobre i na złe (787) – serial obyczajowy TVP, wyk. Robert Koszucki, Piotr Garlicki, Kamil Kula, Emilia Komarnicka, Tomasz Ciachorowski; **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się; **06.55** Familiada – teleturniej; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.40** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Zacznij od zdrowia – magazyn; **11.50** Barwy szczęścia (2505) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Kozacka miłość (216) – serial kostiumowy, Rosja 2013; **14.05** Na sygnale (40) – serial fabularyzowany TVP; **14.35** Na sygnale (41) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Górscy ratownicy (111) – serial obyczajowy, Niemcy 2019; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Promyk nadziei (146) – serial, Turcja 2019; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Kozacka miłość (217) – serial kostiumowy, Rosja 2013

19.35 Barwy szczęścia (2505) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2506) – serial obyczajowy TVP
20.40 You Can Dance – Nowa Generacja (11) – widowisko rozrywkowe
21.55 You Can Dance – Nowa Generacja (11) – Wyniki, widowisko rozrywkowe
22.20 Kabaret. Super Show Dwójki
23.25 Muzyka, Taniec, Zabawa – koncert
00.25 Kibole – film obyczajowy, Wielka Brytania 2004
02.10 Iceman: Historia mordercy – dramat, USA 2012, reż. Ariel Vromenm wyk.: Michael Shannon, Chris Evans, Winona Ryder
04.05 Film fabularny
05.20 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie – Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.00 Forum
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Nie da się ukryć
03.43 W akcji
04.04 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.05 Reportaż TVP INFO
05.37 Agrobiznes

TV TRWAM

04.40 Polski Punkt Widzenia; **05.00** Wołyń; **06.15** Trinity Goodheart; **07.45** Święty na każdy dzień; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Duc in altum; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Święty nie rodzi się po śmierci; **11.25** Głos Polski; **11.35** 100 cudownych miejsc na świecie; **11.45** Camino to Wolność; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.05** Pod opieką Limanowskiej Pani; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizacje; **14.55** Słowo życia; **15.00** Koronka do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy sakrament; **16.35** Warszawa moja miłość i życie; **16.55** Muzyczne chwile; **17.00** Regał Mistrzowie; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
18.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"
19.00 Warto zauważyć… w mijającym tygodniu
19.30 Opowieści Theo
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.45 Objawienie w Paray
23.40 Święty na każdy dzień
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 5 listopada; **07.00** Polska Kronika Filmowa 1993; **07.20** Czas honoru (25); **08.15** Taśmy bezpieki; **08.45** Alfabet Andrzeja Dobosza; **09.00** Jaster – film dok.; **10.05** Prasa donosi; **10.20** Sensacje XX wieku: Rajd na St. Nazaire, cz 1; **10.45** Sensacje XX wieku: Rajd na St. Nazaire, cz 2; **11.15** Pokolenia; **12.00** Marzyciele: Leopold Okulicki; **12.25** Heart of Europe 2021; **12.40** Przyłbice i kaptury (7); **13.45** Odkryć tajemnicę; **14.45** Brazylia. Labirynt jezior; **15.45** Historia szkockich klanów (1); **16.45** Heart of Europe 2021; **17.00** Ex Libris; **17.30** Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski; **18.25** Ekspertyza; **18.55** Czas honoru (26); **19.50** Heart of Europe 2021; **20.00** Teatr Historii: Willa szczęścia; **20.20** Teatr Telewizji. Scena Faktu – Willa Szczęścia; **21.50** Śladami strzelców konnych; **22.10** Bunt barbarzyńców: Spartakus (3); **23.05** Geniusze i marzyciele; **00.10** W świecie rytuałów: Potęga żywiołów (3); **01.05** Polska Kronika Filmowa 1994; **01.20** Było, nie minęło; **01.50** Sensacje XX wieku; **02.50** Encyklopedia II wojny światowej; **03.20** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **08.00** Co dalej?; **08.30** Kronos; **09.05** Res Poloniae; **09.40** Czy jest tu panna na wydaniu? – film TVP, Polska 1977, reż.: Janusz Kondratiuk; **11.00** Dom (15); **12.35** Patrząc pod słońce – dramat, Polska 1971, reż.: Konstanty Ciciszwili; **13.30** Cecilia Bartoli i przyjaciele – film dok., Szwajcaria 2019; **14.35** Film fabularny; **15.10** Faraon – dramat, Polska 1965, reż.: Jerzy Kawalerowicz; **17.40** Paryż. Śladami Chopina; **18.00** Informacje kulturalne; **18.30** Wydarzenie aktualne; **20.00** Wieczór kinomana: Wstęp do filmu Dogman; **20.05** Wieczór kinomana: Dogman – film fabularny, Włochy, Francja 2018, reż.: Matteo Garrone; **21.55** Dzięki za deszcz – film dok., reż.: Julia Dahr; **23.35** Wychodzę po papierosy – film anim., Francja 2018; **23.50** Informacje kulturalne; **00.25** Salvador – film fabularny, USA 1985, reż.: Oliver Stone, wyk.: James Belushi, Michael Murphy, John Savage; **02.35** Klimt i Schiele: Eros i Psyche – film dok., Włochy 2018; **04.20** Teledysk; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.40 Uwaga!; **06.00** Ukryta prawda (1077); **07.00** Kuchenne rewolucje 3 (11) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.35** Doradca smaku 15 (38); **11.45** Ukryta prawda (1327); **12.50** Tajemnice miłości (46); **13.55** Ukryta prawda (1078); **14.55** Ukryta prawda (875); **15.55** Kuchenne rewolucje 18 (6) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.00** Tajemnice miłości (47/68); **18.00** Ukryta prawda (1328); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda; **19.50** Uwaga!; **20.00** Lego Masters 2 (1); **21.30** Na skraju jutra – film s.f., USA/Kanada 2014, reż.: Doug Liman, wyk.: Tom Cruise, Emily Blunt, Brendan Gleeson, Bill Paxton, Jonas Armstrong; **23.50** Śmierć nadejdzie dziś – horror, USA 2017, reż.: Christopher Landon, wyk.: Jessica Rothe, Israel Broussard, Ruby Modine, Charles Aitken, Laura Clifton; **01.55** Kuba Wojewódzki 16 (9) – talk-show; **02.55** Kuchenne rewolucje 23 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **04.00** Noc Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (481) – reż.: Mariusz Wojaczek, wyk.: Bronisław Cieślak, Marek Krupski, Anna Lucińska, Magdalena Rembacz, Tomasz Mandes; **09.10** Malanowski i Partnerzy (483); **09.40** Sekrety rodziny (78); **10.40** Dlaczego ja? (580); **11.40** Gliniarze (101); **12.50** Wydarzenia; **13.25** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (887); **14.40** Dlaczego ja? (646); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (622); **17.00** Gliniarze (631); **18.00** Pierwsza miłość (3297); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (153); **22.05** Ojciec chrzestny, cz. 1 – film sensacyjny, USA 1972, reż.: Francis Ford Coppola, wyk.: Al Pacino, Diane Keaton, Robert Duvall, James Caan, Marlon Brando, Talia Shire; **02.00** Świat według Kiepskich (141); **02.35** Love Island. Wyspa miłości (84); **03.35** Love Island. Wyspa miłości (85); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.10 Klan (3875); **05.30** Klan (3876); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko-polskie.pl (176); **08.45** Pełnosprawni – magazyn dla niepełnosprawnych; **09.15** Fascynujący świat: Wielki brytyjski test na inteligencję – film dokumentalny; **10.25** Sprawa dla reportera; **11.20** Ojciec Mateusz (218) – serial kryminalny TVP; **12.20** Shalako – film fabularny, Wielka Brytania 1968, reż.: Edward Dmytryk, wyk.: Sean Connery, Brigitte Bardot, Stephen Boyd, Jack Hawkins, Peter Van Eyck; **14.15** Z pamięci; **14.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **14.55** Rolnik szuka żony – reality show; **15.55** Tajemnice miasteczka (13) – serial kostiumowy, Rosja 2018; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Wojenne dziewczyny (46) – serial TVP; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Komisarz Alex (196) – serial kryminalny TVP
21.35 Hit na sobotę: Przełęcz ocalonych – dramat, USA/Australia 2016, reż.: Mel Gibson, wyk.: Andrew Garfield, Sam Worthington, Luke Bracey
24.00 Nie lubię poniedziałku – komedia, Polska 1971, reż.: Tadeusz Chmielewski, wyk.: Mieczysław Czechowicz, Jerzy Turek, Bohdan Łazuka
01.55 Mistyfikacja – film fabularny, Wielka Brytania 1991, reż.: Manny Coto, wyk.: Dolph Lundgren, John Finn, Louis Gossett Jr., Lisa Berkely
03.35 Jaka to melodia?
04.25 Z pamięci
04.30 Zakończenie dnia

TVP 2

05.25 Barwy szczęścia (2502) – serial obyczajowy TVP; **05.55** Barwy szczęścia (2503) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2504) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1610) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie; **11.40** Rodzinny ekspres – Modlitwa w nauce papieża Franciszka; **12.15** You Can Dance – Nowa Generacja (11) – widowisko rozrywkowe; **13.25** You Can Dance – Nowa Generacja (11) Wyniki – widowisko rozrywkowe; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2022: Partita – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (821) – serial TVP; **17.20** Wojciech Cejrowski – boso przez świat (118): Peru. Sól – cykl reportaży; **17.50** Słowo na niedzielę – Tajemnicza koperta czyli kpina na porcelanowy jubileusz; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Pogoda; **18.30** Postaw na milion – teleturniej

19.25 Rodzinka.pl (220) – serial komediowy TVP
20.00 The Voice of Poland s. XII – Nokaut (14), cz. I
21.15 The Voice of Poland s. XII – Nokaut (14), cz. II
22.40 Hity wszech czasów – magazyn muzyczny
23.45 Kino relaks: Weselna gorączka – film fabularny, USA 2006, reż.: Michael Black, wyk.: Heather Goldenhersh, Roger Robinson, Isla Fisher, Jason Biggs, Edward Hermann
01.30 Władza – USA 2013, reż.: Allen Hughes, wyk.: Mark Wahlberg, Russell Crowe, Catherine Zeta-Jones, Jeffrey Wright
03.25 Film fabularny
05.20 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek; **06.24** Pogoda; **06.31** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.01** Serwis Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Serwis Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Serwis Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Serwis Info Dzień weekend; **10.23** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.29** Serwis Info Dzień weekend; **11.52** Pogoda; **11.59** Serwis Info Dzień weekend; **12.29** Serwis Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Serwis Info Dzień weekend; **13.29** Serwis Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień weekend; **14.29** Serwis Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP INFO; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór weekend
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 INFO Wieczór
24.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda
01.00 Salon dziennikarski
01.46 Pogoda
01.56 Minęła 20
02.49 Pogoda
03.00 Serwis dla Polonii
03.20 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.10 Reportaż TVP INFO
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Siódmy sakrament; **05.30** Mocni w wierze; **06.00** Nie lękajcie się; **07.00** Spuścizna św. Wincentego a Paulo; **07.25** Warszawa moja miłość i życie; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Chrystus w Biblii i Kodzie Leonarda da Vinci; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Święty na każdy dzień; **10.25** Młodzi Światu; **10.35** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Nowenna; **13.00** Muzyczne chwile; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Tygodnika „Niedziela"; **14.35** Śladami apostoła Pawła; **15.25** Kolory Świętości; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Ks. Witold Andrzejewski – duszpasterz pokoleń; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Mocni Jego mocą; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Manna z Nieba
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Warszawa moja miłość i życie
22.20 Kolory Świętości
22.25 Święty na każdy dzień
22.30 Galilejczyk – prezentuje Keith Garner
23.00 Głos serca
23.45 Muzyczne chwile
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.55 Był taki dzień – 6 listopada; **07.05** Biblia – Jeremiasz, cz. 2; **08.00** Śladami Eskulapa; **08.30** Wojownicy czasu; **09.00** Jan Serce (5) – serial TVP; **10.15** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **10.45** Sekrety Morza Śródziemnego: Polowanie na wino (1), Francja 2017; **11.25** Wszystkie kolory świata: Perełki Antyli – serial dok., Francja 2008; **12.30** Papua: Nowa Gwinea: legendy i przyszłość; **13.40** Kuchnia dwudziestolecia (9); **14.15** Lalka (4) – serial TVP; **15.35** Podsumowanie Festiwalu HoE 2021; **15.55** Marzyciele: Maciej Kalenkiewicz; **16.25** Odkryć tajemnicę: Jonasz i wielka ryba; **17.25** Spór o historię; **18.10** Noce i dnie (8) – serial TVP; **19.00** Giganci historii; **20.00** Dynastia Tudorów (2) – serial; **21.05** ROK 1981. Kalendarium; **21.20** Historia w postaciach zapisana: Burzliwe życie Wallis Simpson; **23.15** Królowie Słońca – film przygodowo-historyczny, USA 1964, reż.: J. Lee Thompson; **01.05** Migawki historii: Stanislas Antonowicz; **01.40** Fotografowie – film dok.; **02.45** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyka lekka, łatwa i przyjemna; **07.55** Informacje kulturalne; **08.20** Tamte lata, tamte dni: Andrzej Titkow; **08.35** Wydarzenie aktualne; **09.05** Kaseta: dokumentalna składanka – film dok.; **10.45** Wojna domowa (9); **11.35** Wojna domowa (10); **12.35** Do dzieła; **13.00** Człowiek w dziczy – western, USA 1971, reż.: Richard C. Sarafian, wyk.: Richard Harris, John Huston, James Doohan, Norman Rossington; **14.55** Mieszczanie żywieccy; **15.35** Bolszoj (3) – serial, Rosja 2016; **16.40** Niech żyje wolność – komedia, Francja 1931, reż.: Rene Clair; **18.40** Co dalej?; **19.05** Legendy Rocka: The Allman Brothers Band; **19.30** Legendy Rocka: Chuck Berry; **20.00** Jeremiah Johnson – USA 1972, reż.: Sydney Pollack; **22.00** 58. KFPP w Opolu – Scena alternatywna 2021 – koncert; **23.10** Mechaniczna pomarańcza – Wielka Brytania, USA 1971, reż.: Stanley Kubrick; **01.30** Mieszczanie żywieccy; **02.05** Co dalej?; **02.35** Dogman – film fabularny; **04.25** Teledysk; **05.25** Tamte lata, tamte dni: Andrzej Titkow; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.35** Ukryta prawda (848); **06.30** Kuchenne rewolucje 3 (12); **07.30** Kobieta na krańcu świata 13 (1); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Brzydula 2 (190) – serial, Polska; **12.00** Brzydula 2 (191); **12.30** Brzydula 2 (192); **13.00** Brzydula 2 (193); **13.30** Na Wspólnej Omnibus (846); **15.20** MasterChef 10 (9); **16.50** Kolekcja smaków 2 (1); **17.25** MądrzeJEMY z Katarzyną Bosacką 2 (8); **17.55** Zaplanuj długie życie (18); **18.00** Kuchenne rewolucje 23 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 13 (10/13); **22.15** Mamma Mia: Here We Go Again! – film komedia, USA/Wielka Brytania/Japonia 2018, reż.: Ol Parker, wyk.: Lily James, Amanda Seyfried, Meryl Streep, Alexa Davies, Julie Walters, Christine Baranski, Pierce Brosnan, Colin Firth, Stellan Skarsgard; **00.55** Oldboy: Zemsta jest cierpliwa – film sensacyjny, USA 2013, reż.: Spike Lee, wyk.: Josh Brolin, Elizabeth Olsen, Sharlto Copley, Samuel L. Jackson, Michael Imperioli, Rami Malek; **03.05** Noc Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.30** Aladyn i król złodziei; **10.10** Ewa gotuje (434); **10.40** Nasz Nowy Dom (219); **11.40** Nasz Nowy Dom (220); **12.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (46); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (27); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (28); **14.40** Rolnicy. Podlasie (22); **15.45** Więzienie (68); **16.15** Więzienie (69); **16.45** Więzienie (70); **17.15** Więzienie (71); **17.45** Chłopaki do wzięcia (245); **18.15** Chłopaki do wzięcia (246); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Kuchnia (19); **20.35** Kuchnia (20); **21.05** Kapitan Ameryka: Zimowy żołnierz – film s.f., USA 2014, reż.: Anthony Russo, Joe Russo, wyk.: Chris Evans, Samuel L. Jackson, Robert Redford; **00.00** Obcy kontra Predator 2 – film s.f., USA 2007, reż.: Colin Strause, Greg Strause, wyk.: Steven Pasquale, Reiko Aylesworth; **02.00** Świat według Kiepskich (29); **02.35** Love Island. Wyspa miłości (85); **03.35** Love Island. Wyspa miłości (86); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy" nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 21 X 2021 r.

Wielka gra zakończona

Krzysztof Teodorowicz

Za nami niezwykłe emocje, jakie towarzyszyły przesłuchaniom XVIII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina.

Zwycięzca Bruce (Xiaoyu) Liu to Kanadyjczyk chińskiego pochodzenia

fot. PAP/Andrzej Lange

W sali koncertowej Filharmonii Narodowej umilkły dźwięki Koncertu e-moll Fryderyka Chopina, granego przez ostatniego w kolejności uczestnika – Bruce'a Liu z Kanady – który zgodnie z ogólnymi oczekiwaniami został laureatem pierwszej nagrody. Finalistom towarzyszyła orkiestra Filharmonii Narodowej, którą prowadził jej dyrektor Andrzej Boreyko.

Był to konkurs inny niż poprzednie, i to z wielu powodów. Zaplanowany na rok 2020, nieuchronnie musiał zostać przesunięty z powodu pandemii. Do końca niepokoiliśmy się, czy w ogóle się odbędzie. Liczba zgłoszeń z całego świata – około pięciuset – przerosła oczekiwania organizatorów, podobnie jak poziom kandydatów. Tak wysokiego nigdy jeszcze nie było, twierdzili zgodnie jurorzy i komentatorzy. Paradoksalnie to właśnie pandemia mogła się do tego przyczynić – młodzi artyści nie mogli w tym czasie dawać koncertów i dzięki temu mieli więcej czasu na przygotowanie.

Do udziału dopuszczono 87 młodych pianistów. Najliczniej reprezentowane były kraje Dalekiego Wschodu: Chiny (22 osoby), Japonia (14 uczestników) i Korea Południowa (7) oraz Polska (16). Program, który kandydaci musieli przygotować, był bardzo obszerny i obejmował większość uprawianych przez Chopina gatunków, od miniatur poprzez większe formy po sonaty i koncerty, tak więc dawał możliwość wszechstronnego zaprezentowania umiejętności. I trzeba przyznać, że otrzymaliśmy w rezultacie wiele nowych, świeżo brzmiących interpretacji. Słuchało się ich jak wykonań koncertowych, a nie jak przesłuchań zdolnej młodzieży. Nie było łatwo jurorom zdecydować, który z pianistów zasługuje na kolejny etap. Stąd w każdym zwiększali liczbę uczestników ponad przewidziany regulaminem limit. Także w finale, w którym znalazło się dwóch Polaków. Nikt nie ma wątpliwości, że na pierwszą nagrodę w pełni zasłużył 24-letni Kanadyjczyk Bruce Liu, studiujący u Dang Thai Sona, tryumfatora Konkursu Chopinowskiego w roku 1980. Jego interpretacje, łączące liryzm i brawurę, elektryzowały słuchaczy od pierwszego etapu. Pod pieczą Wietnamczyka studiuje także inny Kanadyjczyk, 17-letni JJ Jun Li Bui, najmłodszy uczestnik konkursu i laureat szóstej nagrody. Drugą nagrodę otrzymali ex aequo Alexander Gadjiev, reprezentant Włoch i Słowenii, oraz rewelacyjny Japończyk Kyohei Sorita (Gadjiev otrzymał też nagrodę specjalną za wykonanie sonaty). Hiszpan Martín García García, ulubieniec publiczności, zapewne najbarwniejsza indywidualność konkursu, został laureatem trzeciej nagrody oraz szczególnie cennej nagrody Orkiestry Filharmonii Narodowej za najlepsze wykonanie koncertu – a grał rzadziej wybierany Koncert f-moll. Czwartą nagrodą podzielili się Japonka Aimi Kobayashi (w jej wykonaniu największe wrażenie wywarły preludia) oraz najwyżej notowany Polak, Jakub Kuszlik, któremu przypadła również w udziale nagroda za najlepsze wykonanie mazurków. Laureatką piątej nagrody została Włoszka Leonora Armellini. Ofiarą konkursowej matematyki padli znakomity 17-letni Chińczyk Hao Rao, którego wykonanie mazurków należało do najciekawszych na konkursie, oraz jego rówieśniczka, faworytka publiczności Eva Gevorgian. Podobnie jak pozostali finaliści – Hyuk Lee z Korei i Kamil Pacholec – musieli zadowolić się wyróżnieniami.

Tak wysokiego poziomu nigdy jeszcze nie było – twierdzą jurorzy i komentatorzy.

Można zapytać, dlaczego tym razem nie przyznano tradycyjnej nagrody za wykonanie poloneza – przecież było tak wiele świetnych interpretacji? Paradoksalnie brzmi uzasadnienie, że… właśnie dlatego! A nagroda jedna…

Ale finał konkursu, jak każdego, to nie tylko miejsca na podium, to także łzy przegranej – jeśli podchodzi się do niego w kategoriach współzawodnictwa. Wśród tych, którzy nie zostali przepuszczeni poza pierwszy, drugi czy trzeci etap, można również wskazać artystów być może nie mniej utalentowanych i nie mniej zasługujących na eksponowane miejsca niż laureaci. I publiczność, i komentujący konkurs w mediach eksperci mieli swoich preferowanych kandydatów, którzy nieuchronnie po każdym etapie odpadali. O wielu z nich jeszcze jednak usłyszymy – będą zapraszani na koncerty i nagrania, życie skoryguje werdykt jury, jak to już wielokrotnie bywało.

Jakimi kryteriami kierowali się jurorzy, podejmując się tak trudnego zadania, jak ocena występów kilkudziesięciorga artystów i wyrażenie jej w postaci bezdusznych liczb? Oprócz ich własnej wrażliwości i intuicji, niezwykle bogatym doświadczeniem – wielu z nich to przecież czołowi pianiści świata, a przy tym najwyżej cenieni pedagodzy – i ogromną wiedzą muzyczną. Mimo to do ostatniej chwili nie udawało się im uzgodnić wspólnego stanowiska co do przydziału kolejnych miejsc finalistom, co jasno wskazuje, jak wiele znaczy tu czynnik subiektywny. Nie miejsce tu, by polemizować z decyzjami jury. Takie dyskusje są nieuniknione i towarzyszą każdej edycji konkursu. A zarazem przypominają, że nie da się wykonań artystycznych jednoznacznie ocenić ani też porównać ze sobą – każde jest naznaczone indywidualnością pianisty. Pytanie o sens konkursów, z kryteriami na wzór zawodów sportowych, powraca więc za każdym razem.

Tymczasem organizatorzy przygotowują się już pełną parą do następnego konkursu, który – miejmy nadzieję – odbędzie się w zaplanowanym terminie, a więc w roku 2025.

Tygodnik „Idziemy" Wydawca: Wydawnictwo Diecezji Warszawsko-Praskiej, ul. Grochowska 194/196, 04-357 Warszawa, tel.: **22 512 00 95**, www.idziemy.com.pl; Redaktor naczelny: ks. Henryk Zieliński, Asystent kościelny: ks. Marian Raciński, Sekretarze redakcji: Barbara Stefańska; redakcja@idziemy.com.pl, Dorota Glica; redakcja@idziemy.com.pl, Dział Warszawa i Mazowsze: Irena Świerdzewska, irena.swierdzewska@idziemy.com.pl, Agnieszka M. Domańska, Patryk Lubryczyński. Dział kultury: Dorota Glica, Mirosław Winiarczyk. Piszą dla nas: Iwona Budziak, ks. Waldemar Chrostowski, Kazimierz Dadak, Marta Dybińska, Mariusz Jankowski, Marek Jurek, Jacek Karnowski, ks. Paweł Kłys, Piotr Kościński, Dariusz Kowalczyk SJ, ks. Marek Kruszewski, Anna Meetschen, ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski, Monika Odrobińska, Jacek Salij OP, ks. Jacek Stefański, Wojciech Świątkiewicz, ks. Waldemar Turek, Barbara Wiśniowska, Marcin Zatyka, Krzysztof Ziemiec; Korekta: Monika Zaręba; Serwis internetowy: Radek Molenda, Magdalena Jaroszewicz; portal@idziemy.com.pl. Projekt graficzny: Joanna Złonkiewicz. Skład i łamanie: AG Zuch. Druk: Lotos-Poligrafia Warszawa. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzegamy sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany ich tytułów. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie odpowiada. COPYRIGHT © Wydawnictwo Warszawsko-Praskie 2005. Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk materiałów w jakiejkolwiek formie, całości lub fragmentów, nie jest możliwy bez zgody Wydawcy. Fot. okładka: ks. Henryk Zieliński, fragment malowidła katedrze w Sienie

Drodzy Czytelnicy!
„Idziemy”
jest dostępne
w e-wydaniu
na stronie:
www.eprasa.pl
www.idziemy.com.pl

Prenumerata redakcyjna tygodnika „Idziemy” na rok 2021

Drodzy Czytelnicy! Nasz tygodnik dostępny jest w parafiach i w kioskach.
Istnieje też możliwość prenumeraty redakcyjnej.
Można otrzymywać nasz tygodnik do domu! Prenumerata redakcyjna w roku 2021:
cena 1 egzemplarza – 7 zł; prenumerata kwartalna – 91 zł; prenumerata półroczna – 182 zł; prenumerata roczna – 364 zł.

***Zniżka!** Przy prenumeracie od 5 do 10 egzemplarzy cena 1 egz. wynosi 5 zł. Koszt wysyłki w całości pokrywa redakcja.*

Pismo nasze można zaprenumerować, wypełniając dokładnie poniższy blankiet. Tel. 22 5120095

wpłata gotówkowa — odcinek dla banku odbiorcy

nazwa odbiorcy: WYD. DIEC. WAR.-PRASKIEJ 04-357
nazwa odbiorcy cd.: W-wa ul. Grochowska 194/196
l.k.: 17 | nr rachunku odbiorcy: 12401095 11110010051724 73
waluta: W PLN | kwota:
kwota słownie:
nazwa zleceniodawcy:
nazwa zleceniodawcy cd.:
tytułem: Prenumerata tygodnika
tytułem cd.: Idziemy na okres
Opłata:
pieczęć, data i podpisy zleceniodawcy

wpłata gotówkowa — odcinek dla odbiorcy

nazwa odbiorcy: WYD. DIEC. WAR.-PRASKIEJ 04-357
nazwa odbiorcy cd.: W-wa ul. Grochowska 194/196
l.k.: 17 | nr rachunku odbiorcy: 12401095 11110010051724 73
waluta: W PLN | kwota:
kwota słownie:
nazwa zleceniodawcy:
nazwa zleceniodawcy cd.:
tytułem: Prenumerata tygodnika
tytułem cd.: Idziemy na okres
Opłata:
pieczęć, data i podpisy zleceniodawcy

NOWOŚĆ!

~~59,90~~ RABAT 33%

39,90

Ważna książka, która powinna być szeroko czytana.

Ralph Martin

Kościół w kryzysie.

Ścieżki wyjścia

NOWOŚĆ!

~~49,90~~ RABAT 30%

34,90

Mamy do czynienia z inkwizycją gender, piętnującą każdego, kto odważysię wystąpić przeciwko temu projektowi, sprzecznemu ze zdrowym rozsądkiem

(fragment książki)

Kard. Gerhard L. Müller w rozmowie z Martinem Lohmannem

Prawda. Raport o stanie Kościoła

NOWOŚĆ!

~~199,00~~ Oszczędzasz 50 zł

149,00

o. Hermann-Josef Weidinger

Wielki Zielnik Klasztorny

WYDAWNICTWO AA, 24×33, s. 544, twarda z obwolutą, kolorowe ilustracje, kredowy papier

NOWOŚĆ!

~~199,00~~ Oszczędzasz 50 zł

149,00

Polska i Polacy. Dzieje Narodu.
Tom II, Od rozbiorów do współczesności

AROMAT SŁOWA, 24×33, s. 368, twarda z obwolutą, kolorowe ilustracje, kredowy papier.

Ministerstwo Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Patroni medialni:

TVP HISTORIA

R

DWUTYGODNIK HISTORIA

W sprzedaży także tom pierwszy dzieła:

Polska i Polacy. Dzieje Narodu. Tom I, Do 1795 roku

AROMAT SŁOWA, 24×33, s. 336, twarda z obwolutą, kolorowe ilustracje, kredowy papier.

~~199,00~~ Oszczędzasz 50 zł

149,00

Zapraszamy do księgarni internetowej www.Religijna.pl